AURELIU BUSUIOC

Pactizând cu diavolul

Roman

☆

CARTIER book

Aureliu Busuioc

Pactizând cu diavolul

Aureliu Busuioc (1928, Cobâlca, azi Codreanca, județul Orhei – 2012, Chișinău), scriitor român. Își ia bacalaureatul la Colegiul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara. Urmează Școala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni din Sibiu, pe care, în timpul examenelor de absolvire (1949), o părăsește, pentru a se alătura familiei, obligată de autoritățile sovietice de ocupație să se „repatrieze”. Se află în lagărul sovietic de filtrare de la Sighet (1949-1950). Este depanator-radio la un atelier din Chișinău, student la Institutul Pedagogic din Chișinău, apoi redactor la Editura de Stat. În 1955 debutează editorial cu placheta de poezii umoristice *Prafuri amare* și cu cartea pentru copii *La pădure*. Lucrează în presa timpului. Îi apar volumele de versuri *Piatra de încercare*, *Firicel de floare rară*, *Dor*, *Poezii*. În 1966 publică romanul *Singur în fața dragostei*. În 1969, la Teatrul *Luceafărul* din Chișinău îi este montată piesa *Radu Ștefan, întâiul și ultimul*, interzisă de autorități după câteva reprezentații. În 1973 îi apare romanul *Unchiul din Paris*, tradus peste un an în rusă, germană (trei ediții), slovacă, bulgară ș.a. În 1986 îi apare romanul *Local – ploi de scurtă durată*. Laureat al Premiului Național (1996). În ultimii 15 ani, publică romanele *Lătrând la lună* (1997), *Pactizând cu diavolul* (1999), *Spune-mi Gioni!* (2003), *Hronicul Găinarilor* (2006), *Și a fost noapte…* (2012).

„Romanul Pactizând cu diavolul*, cu evidente accente autobiografice, construieşte o lume debusolată, care trece prin calvarul adaptării la noile condiţii sociale şi politice. Şi se adaptează. Nu doar în urma unui târg de valori şi principii morale, ci şi ca rezultat al dorinţei de supravieţuire fizică.”*

Maria Șleahtițchi

CARTIER
Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Cartier Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md
Suport juridic: Efrim, Roșca și Asociații
www.cartier.md

Cărțile Cartier *pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.*
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble și www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER
Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.
E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00.
E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi Cartea prin poștă
CODEX 2000, Str. Toamnei nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România
Tel./fax: (021) 210 80 51
E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md
Taxele poștale sunt suportate de editură. Plata se face ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Valentin Guțu
Cooperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: Roman Râbaliov
Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru
Prepress: Editura Cartier

Aureliu Busuioc
Pactizând cu diavolul
Ediția a V-a, ebook, ianuarie 2016

© 2016, 2013, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Busuioc, Aureliu.
Pactizând cu diavolul: Roman/Aureliu Busuioc. – Ed. a 5-a. – Chișinău: Cartier, 2016. – 114 p. –
(Colecţia „Cartier ebook”, ISBN 978-9975-79-909-6).
E-book.
1 disc optic electronic (CD-ROM): sd., col.; în conteiner, 13 x 13.
Cerințe sistem: Windows 98/2000/XP, 64 Mb hard, E-Pub.
Titlu preluat de pe eticheta discului.
ISBN 978-9975-86-052-9.
821.135.1(478)-31
B 96

Aureliu Busuioc

Pactizând cu diavolul

Roman

Ediția a V-a

CARTIER book

Sunt basarabean.
Cu asta am spus totul.
Și anume aici ar trebui
să pun punct, dar… Dar
mai sunt niscai chițibușuri,
pentru că una e să fi fost
basarabean la începutul secolului
nouăsprezece și cu totul alta e să fii
la jumătatea veacului douăzeci.

Capitolul I

1

Stătea în picioare pe cufărul de lemn, o construcție solidă, din cele cu care se prezintă la unități recruții veniți de la țară (i-l dăruise Tiberiu, vecinul de cameră, valijoara lui n-ar fi rezistat nici până la gară!), și privea absent prin ferestruica protejată din exterior cu gratii și sârmă ghimpată la stâncile plecate amenințător asupra mărfarului, la brazii rari, îngropați până pe la jumătate în omătul prea bogat pentru un început de iarnă întârziată și gata-gata s-o ia la vale în orice clipă (poate de-aceea se târa așa de încet garnitura, să nu provoace vreo avalanșă?), număra, pierzând șirul, mulțimea de poduri și podețe sunând ascuțit a oțel înghețat, și doar când intrau în vreun tunel, cobora de pe ladă, ca să-și asocieze tusea la concertul general, provocat de fumul asfixiant ce pătrundea nestingherit prin toate crăpăturile.

De fapt, vagonul era destul de solid pentru unul de marfă, nu părea să fi transportat cândva animale, și supranumele de „bou-vagon" și-l trăgea, probabil, nu atât din lipsa aerului condiționat și a cușetelor, cât din factorul psihologic, din obiceiul de a sta ore nesfârșite prin toate gările și haltele și, mai cu seamă, pentru ușile ce se puteau închide și deschide numai din afară.

În rest, sobița instalată pe o tăblie groasă de metal în centru dădea suficientă căldură, ca să ajungă până și la paturile improvizate pe două etaje în lungul a trei pereți, minus cel cu ușa, dar nu destulă, ca să topească și bruma ce se forma pe capetele niturilor cu care se prind scândurile de carcasa metalică a construcției. Dar dacă îndoi salteaua de paie astfel ca să-ți aperi coastele și te mai culci și îmbrăcat…

Cu câteva zile înainte de plecare, când fuseseră adunați cu toții

în sala de mese, ca să se dea citire listei norocoșilor, maiorul Rosomahov, comandantul, promisese vagoane de pasageri, dar vechii pensionari ai lagărului, oameni care știau totul, contele S. în speță, adus aici din Iugoslavia încă la începutul lui ’47, îi preveniseră să se pregătească bine, pentru că vagoane de pasageri cu direcția est nu părăsiseră niciodată peronul Sighetului, decât doar pentru personalul lagărului și, mai ales, pentru numeroasele baloturi ce-i însoțeau… Adică al „Punctului de filtrare pentru repatrierea cetățenilor sovietici” împrăștiați prin lume, cum era numit oficial…

Nu fusese un pasionat de geografie, dar obiectul era de bacalaureat, așa că mai știa câte ceva. Totuși, nu-și putea aminti niciuna din denumirile stațiilor mai însemnate prin care se opreau să aștepte ore lungi. Abia într-un târziu, cu rudimentele de rusă pe care le mai ținea minte, și-a dat seama că denumirile vechi fuseseră schimbate. În geografia lui, cea tocită la liceu, nu se prea găseau localități cu nume de „Însorita”, „Eliberata”, „Înflorita”…

Li se promisese că ușa va fi deschisă imediat după trecerea frontierei, dar fie că hotarul era mai departe decât credeau, fie că uitaseră de ei, evenimentul s-a produs abia a doua zi, într-o haltă măruntă. Cu un scârțâit prelung, ușa, de fapt, o bună bucată din peretele de lemn, se dădu la o parte și un soldat scund, cu ochii oblici, într-o pufoaică pătată de ulei, privi câteva clipe în semiîntunericul vagonului și scăpă printre dinți niște sunete ce puteau fi înțelese ca *„Sfobodnî”*, după care se îndepărtă bombănind.

Femeile se repeziră spre ieșire cu olițele, clarvăzător atribuite vagonului, chiar în clipa când Vasili Vasilievici, așa insistase să fie numit, se trântise în genunchi în fața noii deschizături spre lume și strigă cât îl puteau ține bojocii: „Bine te-am găsit de-a doilea oară, Patrie!”, apoi sărută lung pragul bogat garnisit cu praf de cărbune.

Vasili Vasilievici, mai precis, familia lui, ocupa o bună jumătate din spațiu: soția, soacra și șase copii făcuți, probabil, într-un răstimp de patru ani, aproape egali ca dimensiuni și neobișnuit de tăcuți pentru vârsta pe care-o arătau, și, bineînțeles, bagajele, printre care piesa de rezistență o reprezenta un scrin uriaș, din lemn de nuc prost șlefuit, cu încuietoare la fiece sertar, din care sertare se

extrăgeau la necesitate cele mai neașteptate obiecte, cum ar fi un clit de farfurii ieftine, numerotate pe funduri cu vopsea albastră de la unu la nouă.

— Dacă-i știi numărul, îi ușor să-l prinzi pe cela ce n-o spală și să-i dai de cheltuială! Da' pe cei cu numărul zece am pus-o în săcriul lui socru', fie-i ușor pământul, când l-am îngropat anțărț…, tot repeta la fiecare masă Vasili Vasilievici, și de fiece dată soacra își acoperea fața cu palmele și începea să scâncească.

Vasili Vasilievici era un om foarte sociabil, dar nu-și căuta interlocutorii, vorbea întotdeauna tuturor și cu orice ocazie. Știau toți din vorbele lui că până la refugiu, „până ne-o târâit regățenii în Banatul lor", fusese agent sanitar într-un sat de pe lângă Orhei, unde avea o casă cu livadă și ceva pământ și niște oițe, „au zis că au să ne deie înapoi tăt, de ce ați fugit dracului degeaba?…"

— Da-da! îl îngâna de fiece dată nevasta, o femeie uscată și acră. Vezi de ține traista, poate-ți mai adaugă!

La care Vasili Vasilievici se făcea roșu:

— Ce pricepi tu în politică, toanto! Amu marea Uniune Sovietică-i în frunte!…

— Hei, tovarășe! *Zdraste!* strigă Vasili Vasilievici unui lucrător ce tot încerca roțile cu un ciocan. Ce stație-i asta?

Clădirea haltei era la câteva sute de metri și nu i se putea deslușì denumirea.

— *Nem tudom*, zise ciocănarul fără să întoarcă privirea. În schimb se răți la femeile ce se întorceau cu olițele: De ce aruncat cacat în gara? Este locul…, și le arătă pădurea cu coada ciocanului.

„Ungaria", se gândi tânărul așezat acum pe cufăr. „Ungaria… Fosta Ungarie… Am făcut abia câteva zeci de kilometri în douăzeci și patru de ore…"

Mai erau în vagon doi învățători de primară dintr-un sat bucovinean, cu fiica, o adolescentă slabă și timidă, cu toate problemele vârstei înscrise pe față. Un grăsan veșnic trist și speriat, care și în lagăr evita orice contact, așa că nu se știa cu ce se ocupă sau cu ce se ocupase înainte. Văduva bătrână a unui preot, mai mult în genunchi rugându-se și bătând mătănii, decât pe cele trei lăzi ce-o însoțeau și din care își improvizase un pat. Nu era o taină

pentru nimeni că se întorcea de bunăvoie în părțile Otacilor natali doar ca să fie înmormântată în curtea bisericii alături de răposatul „batiușca”… Și, în sfârșit, o cântăreață de operetă din Kiev, măritată în timpul războiului cu un colonel român și vorbind o română aproape perfectă.

— Ah, ce viață am avut! La Sibiu, în centru… Când se întorcea seara de la cazarmă, mă găsea întotdeauna goală sub masa din bucătărie sau din salon și se repezea ca un nebun la mine, nici nu-și scotea vestonul!… (Aici dădea capul pe spate și își rostea monologul în șoaptă, cu ochii închiși.)

Reacția vagonului la vorbele cântăreței, obsesiv repetate de două-trei ori pe zi, era mereu aceeași: bătrâna „matușca” își făcea cruci repezi în dreptul buzelor prăbușite peste gingiile orfane de dinți, ceilalți își vedeau de treburile și gândurile lor, îi știau cu toții textul încă din lagăr, doar lui Vasili Vasilievici începeau să-i sclipească ochii a nespusă curiozitate, în timp ce nevastă-sa sărea ca apucată să astupe urechile progeniturilor:

— Închide fleanca ceea, curva dracului, nu vezi că te aud copchiii!

— Vasili Vasilievici sărea și el, doar ca să-și calmeze consoarta:

— Lasă, Panaghie, liniștește-te! Și arătând la copii: Ce înțeleg ei?

Panaghia se calma uimitor de repede. Se trântea în cuibarul ei de plăpumi și rufărie, bombănind prefăcut afectată:

— Bine că înțelegi tu, hărmăsarule!…

Cântăreața își clătina zulufii blonzi, indiferentă la cele ce se petreceau în jur, apoi își îndrepta privirile verzi către tânărul de pe cufăr:

— La ce cugetă junele nostru filosof?

De data aceasta junele ridică din umeri și nu răspunse.

Într-adevăr, la ce se gândea?

Desigur, nu la cei doi ani de facultate, pusese cruce pe ei, agronomia nu fusese niciodată chemarea lui, va trebui s-o ia de la capăt, bineînțeles, dacă i se va permite, dar nu mai înainte de a-și regăsi familia.

Acum doi ani, la numai cinci zile de la începutul studenției, vestea că părinții lui și cele trei surori mai mici au dispărut din sat

l-a făcut să-i înghețe sângele în vine. „I-au găsit!” a fost primul gând ce i-a trecut prin minte și s-a dovedit a fi și cel valabil.

Cei zece kilometri de la gară și până la sătucul cochet de la granița cu Iugoslavia i-a făcut pe jos și într-o fugă. Bătrâna doamnă Rosi, gazda celor doi învățători și a frumoaselor lor fetițe, l-a întâmpinat plângând.

— Ah, *mein liebe Michael*, au venit noaptea, rușii de la voi! Le-au lăsat o jumătate de oră să se îmbrace și să-și facă ceva bagaje. Iată, tot ce a rămas am strâns aici, nu s-a pierdut nimic, poți să le iei ori să le lași la mine… Pe tăticul nu l-au lăsat să-mi vorbească. Dar mămica te-a rugat din suflet să nu vii după ei! Să nu te duci, *Michael teuer*! Willy a murit anul trecut… Mi-a scris Teresa…

Ginerele și fiica doamnei Rosi fuseseră ridicați în ’47 și trimiși la muncă obligatorie, în contul reparațiilor, în Uniunea Sovietică. Erau tineri, încă nu aveau copii…

Autoritățile locale nu i-au putut comunica nimic.

— Sunteți basarabeni, voi aveți treabă cu rușii, noi nu ne amestecăm.

Acum un an, cum nu primise nicio veste, niciun semn, s-a dus la reprezentantul rus al Comisiei Aliate de Control. S-a dat drept mesager al unor rude de-ale profesorului Alexe Olteanu. Voiau să afle dacă profesorul Olteanu s-a repatriat.

Căpitanul vorbea o românească foarte aproximativă, dar o înțelegea bine:

— Ai *docoment?*

— Ce document?

— Cine tu ești.

— A, nu știam…

— *Ladno.* Cine este rudă?

— Rudă? A, fratele. Gheorge Olteanu.

Taică-su nu avea frați.

— Și de ce nu venit singur?

Căpitanul ridică ochii pentru prima oară. Inexpresivi.

— E… E bolnav. Și bătrân…

— *Ladno.* Unde el lăcuiește?

— Hm… știți… Dar imediat, — avea să se mire și el de propria

ingeniozitate –, dădu numele primului sat ce-i trecu prin minte.

Căpitanul notă denumirea pe foaia curată de hârtie pe care-o avea în față și zâmbi hâtru:

— Ți-a spus să nu dai adresă? Așa este?… Dar nu așteptă răspunsul. Se ridică și se îndreptă spre camera alăturată:

— Acum eu vin. Stai aici.

Prin ușa rămasă deschisă îl vedea cum răsfoiește prin niște hârțoage. Reveni peste vreo cinci minute.

— Olteanu Alexei. Repatriat cu familie de soție și trei copii în lună dechembrie patruzece și nouă. Ehe, știi care ziua? Ziua lui tovarășul Stalin! Șaptezece de ani. Așa un…

Nu putea găsi cuvântul.

— Cadou, îl ajută el.

— Da, da! Cadou la tovarășul Stalin!

Râse foarte satisfăcut de spirituala observație…

… Cum avea să râdă și în urmă cu jumătate de an când studentul Mihai Olteanu, anul trei la Agronomie, se prezentase iar în fața lui, de data aceasta în calitate de basarabean care dorește să se repatrieze.

Îl recunoscu și îi făcu din deget a dojană părintească:

— De ce atunci ai spus minciună? Crezi că eu nu am știut? Nu bine… Nu este frate la Oltean.

— Și de ce, îndrăzni Mihai, de ce n-am nicio veste de la ei? A trecut un an și jumătate de când au fost… De când au plecat…

— Ai să pupi pe tata și mama! Așa lucrează poșta la Rumania…

2

În lagăr, clădirea spațioasă a unei foste școli, acum cu gardul înalt dublat de un al doilea, de sârmă ghimpată, dar pe dinăuntru, probabil, pentru a nu provoca curiozitatea trecătorilor, se simțea pentru prima dată în viață cetățean al lumii, n-avea niciun document, toate rămăseseră departe în trecut, mai precis, în seiful căpitanului. Fusese cazat vremelnic într-o cămăruță minusculă, de fapt, una din boxele cu pereții din foi de placaj improvizate în interiorul unei săli de cursuri, iar vecin de cameră avea să-i fie un bătrân zvelt și înalt, cu o expresie vag ironică în priviri.

Nu știa rusește suficient ca să înțeleagă ce-i spusese bătrânului locotenentul care-l însoțea, probabil, îi explicase că, din lipsă de spațiu disponibil, sunt nevoiți să-l deranjeze cu un colocatar, bătrânul se mulțumi doar să dea înțelegător din cap și să-i arate cu un gest patul liber.

Rămaseră așa o vreme, zâmbind parcă jenați – bărbatul nu știa românește, dar tot el se găsi primul:

— *Franțuzski?*

Mihai și-o aminti fulgerător și plin de recunoștință pe zgripțuroaica doamna Almășan, franțuzoaica ce-i făcea zile fripte.

— Mă scuzați, dom… tovarășe, dacă vă deranjez, dar mi s-a spus că e ceva vremelnic…

Bătrânul izbucni în râs:

— O, la ei „vremelnic” se traduce prin „etern”. Dar îmi face deosebită plăcere să am un vecin. Până acum am fost menajat. În schimb mă tem să nu te afecteze pe dumneata asemenea companie. Un bătrân plicticos… Și, posibil, periculos… Facem prezentările?

Tânărul Mihai se minuna și el de cum își povestea biografia. Era mai degrabă o spovedanie. Dar bătrânul inspira atâta încredere…

— Un an și jumătate și niciun semn, zici? O-la-la! Mă tem că n-am cu ce te bucura. În orice caz, nu au fost trecuți pe aici. Am o memorie prea bună ca să mă înșel. Dar sunt sigur că e vorba de o

simplă deportare. Dacă a fost mobilizat la Administrația financiară a Odesei, ce criminal de război putea fi? Cine știe, imediat după război, când ei erau prea încrâncenați ca să mai cerceteze sau să înțeleagă, dar acum…

Era a doua oară când bătrânul pronunța *ei* în loc de sovietici, și făcea lucrul ăsta cu vădit dezgust.

— Așadar, tinere Mihai, nasul sus! Eu sunt Nikolai Iurievici S., inginer-mecanic la „Tesla”, ai auzit de uzinele astea, nu? Dar mă aflu aici de aproape cinci ani nu pentru inginerie, ci pentru că înaintea lui S. mai am și un titlu: conte. Contele S…

Lui Mihai i se lungi mutra. Un conte! Era prima dată când vedea, pe viu, o asemenea fosilă. Și nu putea înțelege de ce n-are moșul pantalonași de mătase bufanți, *bottes fortes*, guler alb plisat și pălărie cu pană de struț, cum știa încă din lecturile copilăriei că trebuie să se poarte un conte adevărat. Ia te uită la el: un vlăjgan uscat și drept ca un stâlp de telegraf, într-un costum ponosit ca vai de el, dar, ce-i drept, curat ca luna și de un croi în stare să-i ascundă total vechimea…

Bătrânul izbucni în hohote de râs:

— Și totuși port acest titlu. Un simplu cuvințel care mi-a adus numai necazuri și o singură bucurie: pe timpul marii depresiuni, când se murea de foame în șomaj, am fost angajat unde ți-am spus. Îți imaginezi? O uzină cu un conte veritabil în biroul de proiectări! Încolo… Tot cuvințelul acesta m-a adus și aici. Exploatator! Tiran al poporului muncitor!… Numai că asasinul acesta a refuzat să colaboreze cu naziștii, ba mai mult, a luptat doi ani contra lor în detașamentele lui Tito… Ah, acum nu-i la modă?… Dar ce să facem cu el odată ce l-am umflat? Una-i să-l repatriezi pe cizmarul Ivanov, care în timpul ocupației a pus pingele nemților și apoi a fugit cu ei de spaima represaliilor, și alta pe contele S., care are idiosincrasie la bolșevici, dar căruia n-ai ce-i incrimina, decât pârlitul de titlu. Și nici măcar nu vrea să se repatrieze. Pentru că Patria lui, adevărata lui Patrie, nu mai este…

Bătrânul se așeză pe un scaun și tăcu lungă vreme cu privirile în podea. Apoi ridică brusc capul și zâmbi aproape copilărește:

— Ți-am spus că sunt periculos. Ține-te mai departe de mine,

asta ar putea să-ți prindă bine cândva… Tu nu știi… Dar dacă ai să fii întrebat, ori dacă ai fost pus special ca să mă tragi de limbă, eu n-am ce ascunde.

Mihai simți cum îi năvălește sângele în cap. Sări de pe pat:

— Domnule S.!… Tov… Domnule conte!… Și se repezi spre ușă. Voi cere imediat să fiu mutat în altă parte!

Din doi pași contele S. îl ajunse și îl apucă de cot:

— Iartă-mă, tinere… Te rog frumos să mă ierți… Sunt un declasat… Dar mă aflu aici de cinci ani! Înțelegi? De cinci ani! Am doi băieți ca tine și de cinci ani nu știm nimic unii de alții! De cinci ani…

Când Mihai întoarse capul să-l privească, îi văzu toate zbârciturile feței inundate de lacrimi.

3

În ziua a treia se treziră în triajul unei stații mari judecând după numărul liniilor și mulțimea de vagoane. Primul se ridicase din așternut, ca de obicei, Vasili Vasilievici, dădu un făraș de cărbuni în sobița încinsă, singur se angajase responsabil de foc și se ridica de cel puțin două ori pe noapte ca să-l îngrijească, și crăpase pe jumătate ușa, cu toate protestele cântăreței:

— Nu ți-i jale de vocea mea, Vasilică?

— Vasilică poate-a fost soldatul tău, o corectă consoarta fochistului. Dumnealui este Vasili Vasilievici!

— Care Vasilică? oftă cântăreața. Fănică era, Fănel… Făneluș…

— Da' lui Rosomahov cum îi ziceai? nu se putea liniști Panaghia.

Știau toți că înnopta cântăreața cu precădere în apartamentul comandantului.

Primadona se mulțumi să-și tragă pătura peste cap. Nu era certăreață.

Mihai sări din vagon și alergă de câteva ori în lungul lui ca să se mai dezmorțească. La drept vorbind, înghețase bine peste noapte, simțea ochii umflați și fața buhăită, dar n-avea niciun rost să se spele: apa rece n-ar fi făcut decât să întindă pe obraji negrul de fum care-i pătrunsese în toți porii.

Vasili Vasilievici coborî și el. Fața lui, încă roșie de căldura sobei, în contact cu gerul de afară scotea aburi groși.

— Iacă-tă-l! chițcăi el deodată și se repezi la un cetățean ce se ridica de sub un vagon vecin.

— *Zdraste*, tovarășe! Ce stație-i asta?

Cetățeanul îl privi nedumerit:

— *Șo?*

Vasili Vasilievici își încreți fruntea ca pentru a-și aminti ceva și se lumină brusc:

— *Kakaia stația?*

— *Cernovțî…*

Fostul agent sanitar încremeni pe o clipă, apoi se repezi să-l îmbrățișeze pe necunoscut:

— Ura, suntem ca acasă!

Cetățeanul se feri speriat:

— *Pașol tî!*

Apoi privi în interiorul vagonului:

— *Repatriantî?*

— Da, da! se bucură de înțelegere agentul sanitar, gata să-i sară de gât a doua oară.

Necunoscutul rânji, scuipă sub picioarele entuziastului repatriat:

— *Predateli!*

Și o luă cu pas grăbit în lungul garniturii.

Vasili Vasilievici privi nedumerit la Mihai:

— Ce-o zis?…

Vestea că se află în triajul Cernăuților produse panică în rândul bucovinenilor. Nu rămase mai prejos nici cântăreața:

— Aici trebuie să fac transbordarea și nu-i nimeni! Rosomahov a promis! Și nici nu m-am fardat încă!…

Dar speriatul ei nu ținu mult. Își scoase din poșetă ustensilele și începu să-și perie zulufii încâlciți și vădit schimbați la culoare de fumul atoatepătrunzător, în care timp bucovinenii încercau disperați să-și împingă bagajele spre ieșire.

Îi trezi la realitate o bătaie puternică în ușa abia crăpată.

— Hei! Repatriații!…

Era șeful garniturii. Nu se obosi să salute, intră direct în subiect:

— Tovarășa Iurko și…

— Eu, eu! sări cântăreața, împrăștiind pe podele tot felul de flaconașe și alifii. La naiba! Eu sunt! Iurko-Diaconu!

— Și Rosomahov! adăugă Panaghia, dar primadona n-o luă în seamă.

— Bine, bine, o calmă șeful. Și familia Rota…

— Roată! îl corectă învățătorul.

— Trei persoane… Rămâneți pe loc. Acuși vă descărcăm. Aveți bagaj mult?

— Patru baloturi și un geamantan, șopti învățătorul speriat să

nu fie prea mult.

Colonelul cântăreței se dovedise a fi mai generos decât soarta cu bucovinenii. Aproape un sfert de vagon era ocupat de bagajele doamnei. Deși gurile rele din lagăr găseau că prea seamănă baloturile cuconiței cu cele pe care le duce comandantul când pleacă – și destul de des – în țară…

— Mda, făcu șeful. O să trimitem trei platforme. Ceilalți nu părăsiți vagonul. Putem porni în orice clipă.

— Și mai departe? întrebă cu voce sugrumată dascălul bucovinean.

— Treaba noastră-i să vă predăm, mai departe vă descurcați cu alții.

Despărțirea trecu fără lacrimi, s-ar fi părut că toți sunt aproape bucuroși să scape mai degrabă unii de alții. Învățătorii se mulțumiră să tot dea din cap, repetând întruna „Cu bine, cu bine”, fiica lor sărută pe rând toată progenitura lui Vasili Vasilievici, doar cântăreața, după ce dădu mâna cu toți, minus Panaghia, care se întorsese demonstrativ cu spatele, se opri în fața grăsanului tăcut și speriat și-i zâmbi larg: „Dea Domnul să nu ne întâlnim în locuri și mai reci!”

Grăsanul se făcu alb ca varul. Înghiți de câteva ori în sec și șopti înecându-se:

— Să-ți iasă un sfânt din gură…

Primadona se învârti elegant pe tocurile unor pantofi prea nepotriviți cu gerul din preajma Crăciunului și porni legănându-și șoldurile pline, – mulate de paltonul cu guler de vulpe, puteau trezi interesul oricărui bărbat! –, aruncând din mers peste umăr:

— Fericiți cei cu credință…

— Mihai ar fi putut jura că-i simțise lacrimi în voce.

Prima întâlnire cu Rosomahov avu loc abia în a cincea zi de la sosirea în lagăr.

— Ca să te pătrunzi de însemnătatea lui și de nimicnicia ta, îl tot calma contele. Și ca să te simți neapărat vinovat. De ce? N-are importanță. Să te simți vinovat și atât. Nimic nu deprimă mai mult ca așteptarea și incertitudinea.

Bătrânul era peste măsură de vorbăreț, recunoștea și el și se simțea stânjenit:

— N-am fost niciodată un morocănos, Mihai, dar nici așa de… Numai că cinci ani de vorbă cu mine însumi… și-apoi… La vârsta asta a ta îmi amintești atâta de… de…

Aici se oprea și întorcea capul în altă parte.

Mihai se străduia și el să se gândească la familie cât mai rar, cei doi ani de despărțire ori, mai bine zis, de necunoscut nu estompaseră cât de cât icoana celor dragi, dar de fiecare dată când și-i amintea, mai ales pe Anișoara, mezina cea răsfățată, simțea un nod în gât, iar imaginația începea să-i construiască cele mai oribile scene. În asemenea momente sărea ca ars oriunde s-ar fi aflat și cu un enorm efort de voință se obliga să-și îndrepte gândurile aiurea, la orice altceva. Știa, era sigur, n-avea nici pic de îndoială că sunt bine cu toții. Ținea prea mult la ei, ca să nu fi avut un semn, un vis, un impuls telepatic, un glas, la urma urmei, care să-i fi dat de știre răul. La facultate fusese poreclit „călugărul din vechiul schit”, știa el, deși pe față nu i-o spunea nimeni, pentru că nu participa niciodată la ceaiurile dansante sau agapele colegilor, dar nimeni nu bănuia câte vagoane descărca el nopțile, câte butoaie încărca la fabrica de bere ori câte mii de tururi de manivelă dădea la făcutul fagurilor artificiali în atelierul Societății Apicultorilor. Și toate doar ca să poată plăti o cămăruță mizeră în cartierul ceferiștilor și să nu apeleze la ajutoarele feluritor organizații de binefacere, care se plodiseră cu zecile din timpul sinistrului din Moldova și Bărăgan… Îl trec și acum fiorii când își amintește… Nu, a fost pe vremea liceului, în ’46, când părinții nu fuseseră încă detașați la țară… Au fost rugați toți elevii să aducă alimente pentru ajutorarea înfometaților. Refugiații erau scutiți. Dar nu voia să treacă drept un milog și a luat de acasă un pachet de făină. Nu știa că e tot ce mai au de mâncare până la salariul îndepărtat și aproape simbolic al părinților. Și peste vreo cinci zile, cum toate pachetele și coletele continuau să stea uitate într-un colț al clasei, a rămas ultimul după sunetul final și a înfundat în geantă, căutând înspăimântat pe de lături, primul colet ce i-a căzut în mână. Acasă a descoperit că era plin cu biscuiți și ciocolate.

— L-am câștigat la pariu de la un coleg, a încercat el să explice proveniența comorii.

Tata a legat la loc sfoara, străduindu-se s-o întindă pe urmele inițiale, și i-a spus fără să-l privească:

— Mâine pui coletul la loc.

Atât.

Atunci și-a vândut mama pe un preț de nimic inelul cu rubin, cadoul de logodnă din partea viitorilor socri…

— Să fii atent cu el, îl tot prevenea contele S. E al patrulea comandant numai de când mă aflu eu aici. Și se ține bine. N-aș spune că e grozav de inteligent, dar școală are bună…

A fost poftit chiar când se pregătea de culcare, adică trecuse de unsprezece.

Biroul lui Rosomahov se afla într-o aripă oarecum izolată a școlii, probabil, fostul internat. O cameră prea încăpătoare ca să treacă neobservată lipsa mobilierului, cu excepția unei mese de lucru sub un portret fotografic al lui Stalin în ramă aurită și a două masive dulapuri de metal. Pe podea era așternută o uriașă scoarță oltenească, roasă în mijloc până la urzeală. Un miros ascuțit de piele proaspăt tăbăcită bătea în nas până la lacrimi. Mihai zări într-un ungher un clit impunător de suluri albicioase. „Blăni de urs și cerb”, îi trecu prin minte. Lui Rosomahov îi mergea vestea de vânător pasionat și iscusit, aproape în fiecare săptămână avea oaspeți sus-puși cu care se pierdea prin munți câte două-trei zile…

Stăpânul biroului se ridică de la masă zâmbind radios. Porni spre vizitator cu mâna întinsă:

— Tovarășul maior e fericit să te vadă și se scuză că a fost atât de ocupat.

Abia acum îl observă tânărul pe civilul cocoșat pierdut pe un taburet la un colț al mesei. Traducătorul.

Rosomahov îl așeză curtenitor pe un scaun în față, apoi trecu la locul lui. Era un omulean de statură mijlocie, cu picioare scurte de cavalerist și fața vădit mongoloidă. Vorbea repede și sacadat, chiar să fi știut de două ori mai multe cuvinte rusești, Mihai nu ar fi putut înțelege mare lucru.

— Tovarășul maior – cocoșatul lungea exasperant cuvintele – te felicită pentru hotărârea de a te întoarce acasă. Mai bine mai târziu decât niciodată! Un om fără patrie nu face nici două parale…

— Mă întorc la părinții mei și aș dori să știu…, începu Mihai.

— O clipă! Tovarășul maior încă n-a terminat, îl opri traducătorul.

Maiorul ținu un adevărat discurs, gesticulând, ridicându-se de pe scaun, așezându-se iar, cocoșatul fu însă mult mai scurt, îi dădea, probabil, doar rezumatul.

— Tovarășul maior îi salută din toată inima pe cei ce se întorc acasă, nu și pe cei ce încearcă să se strecoare hoțește în patria socialismului. Cei care spui că-ți sunt părinți n-au declarat că ar avea un fiu, doar trei fete.

Mihai sări de pe scaun:

— Trăiesc? Sunt bine?… Unde se află?…

Rosomahov îi făcu un semn energic să se așeze și privi întrebător la traducător. Apoi vorbi iar.

— Tovarășul maior spune că cei ce s-au întors acasă de bunăvoie nu pot să n-o ducă bine.

— Dar ai mei…, începu Mihai.

— Taci! Ascultă: dacă cei care zici că-ți sunt părinți au să dovedească cu documente sau martori că nu ai mințit, totul va fi bine. Dar dacă nu are să fie așa… Aici te afli pe teritoriul sovietic și ai să fii pedepsit după legile sovietice. Atât. Tovarășul maior zice că ești liber și trage nădejde că ești cinstit.

Rosomahov îl conduse până la ușă zâmbind, de parcă ar fi încheiat o mică șuetă, îi strânse energic mâna și îl tipări pe umăr.

Ghebosul nu se mai osteni să traducă ultimele cuvinte ale maiorului, dar pe Mihai, la drept vorbind, nici nu-l interesau. Aflase principalul: trăiau. Restul nu mai avea nicio importanță.

Traversând curtea slab luminată de câteva becuri chioare ce ardeau zi și noapte, nu simți nici răcoarea ce se scurgea umedă din munții care dominau orașul, nici nu băgă în seamă licăritul vesel al uriașelor stele de iulie.

Trăiau!…

Pe la jumătatea lui octombrie își luă pentru a doua oară bilet de

voie în oraș, nu simțea deloc nevoia să bată niște străzi cu oameni puțini și neștiut de ce speriați, cumpărături n-avea cu ce face, de data aceasta însă se hotărâse să-i trimită ceva vești unui verișor de la Turnu-Măgurele cu care coresponda din an în Paști. Ieși cu un proaspăt sosit, Emil, student și el, dar la drept, în Cluj. Noutățile aflate de la acesta aduceau mai mult a fantezie: în vară se operaseră arestări masive printre studenții clujeni, facultatea era aproape distrusă, epurarea indezirabililor din rândul cadrelor didactice luase amploare, erau catedre la care locul somităților îl ocupaseră laboranți sau anonimi dați cu noul regim. Mihai nu făcea politică, refuzase categoric să se înscrie în vreo formație cu asemenea tentă, ceea ce nu-l împiedica să vadă că se petrec lucruri anormale chiar și la agronomia lor, considerată drept instituția cea mai „cuminte". Dar desființarea catedrei de genetică, ca și punerea în disponibilitate a unor profesori cunoscuți și apreciați, îi dădea de gândit…

— Ai să vezi, îl asigură Emil, o să se repete anul '37 din Rusia, într-acolo merg.

La drept vorbind, Mihai habar n-avea ce-a fost anul '37 pentru ruși, ceva mai târziu avea să-l lumineze contele S., dar deocamdată nu se simțea prea afectat, la urma urmei, țara pe care o părăsea purta capul ei pe umeri și n-avea decât să-și aștearnă cum crede că va dormi… Pe el îl preocupa propriul viitor, adică al lui și al familiei, iar ceea ce se zvonea… Oare puține se vorbeau în partea asta despre ceilalți?… Prea multe a distrus războiul, cenușa lui abia se așeza, iar de povești sunt buni cu toții…

Hotărât lucru, părinții lui se aflau la țară, era maximumul ce i s-ar fi putut aplica tatei pentru aflarea la Odesa, de aceeași părere era și contele, la urma urmei, fusese mobilizat, grad militar nu avea, un simplu conțopist, de atentat la bunuri străine n-a atentat, singurul lucru cu care s-a întors acasă în cele două permisii a fost un șirag de țâri care, zicea el, sunt grozavi la o bere… Iar la urma urmelor mai slăbiți-mă cu draconul socialismului! Nu fac eu politică, dar din tot ce-am citit, am ascultat și auzit, pare a fi copia trasă la șapirograf a noului testament, și cine ar îndrăzni să afirme că nu s-a sfârșit cu inchiziția?…

Orașul părea presărat cu cenușă. Trecătorii puțini și grăbiți lăsau impresia că se îmbracă toți la același croitor, care urăște culorile vii. Patrule militare mixte la tot pasul și din când în când câte vreo dubă, posomorâtă și ea, ocolind în viteză rarele căruțe cu mangal sau cofe ce mai hodorogeau pe caldarâmul neașteptat de bine îngrijit.

— Corbii negri, așa le spun vecinii. De parcă ar exista și corbi albaștri…, zise Emil. Dar poartă numerele noastre… După cum te-am înțeles eu, pot paria că habar n-ai cu cine suntem vecini!

— Cu rușii?

— Ba cu românii, fazanule! Cu tot parlamentul României de până la război și după! Oare chiar nu știai că în orașul ăsta își termină cariera toți Brătienii, Maniii și mai știu eu cine?…

— Serios? Politica nu mă interesează.

Emil îl privi lung:

— Mă tem că ai să mori fericit, fraiere!…

După ce lăsară recomandata la poștă, Emil veni cu ideea unei țuiculițe.

— Nu prea sunt băutor, recunoscu Mihai. Și, sincer vorbind, îmi cam suflă vântul prin buzunare…

— Fac eu cinste! strigă Emil. Ne întoarcem acasă și la noi se bea, nu ca aici! Vrei să revenim în sânul Patriei fără practică?…

Palinca din primul birt în care intrară se dovedi a fi excelentă, dar nu-i înveseli. Emil repetă comanda, dădu de dușcă păhărelul și își lăsă fruntea în palme.

— Mihai, începu el fără să ridice capul, măi frățioare, tu nu crezi că facem o prostie?

— N-are importanță, răspunse Mihai. Trebuie să-mi găsesc familia… Trebuie!

— De ce strigi? Și dacă nu-i găsești?…

Mihai răsturnă paharul fără să clipească, de parcă ar fi făcut lucrul ăsta în fiecare zi.

— Am avut…, se opri brusc, speriat. Doamne, ce-i cu mine?… Am trei surori, cea mai mare abia a împlinit cincisprezece ani. Iar mezina…

Nu continuă. Emil mai strigă un rând.

— Știi, frate Mihai, era un învățător la noi în sat. În patruzeci și unu a plecat cu sovieticii. Ei bine, astă-primăvară m-au trimis de la facultate la ARLUS, sper că știi ce-i asta, după niște placate sau așa ceva. Și-l recunosc în ofițerul sovietic întâlnit acolo anume pe învățătoraș. Mare colaborator, adică traducător la ziarul pe care-l scot rușii la București. „Grai nou”, mi se pare. S-a dovedit a fi un om de treabă: mi-a adus scrisoare de la mama. Taică-meu – nu se știe nimic de el, a fost deportat încă în patruzeci… Pe mine evenimentele m-au prins aici, eram elev la liceul militar din Târgu-Mureș, dar n-am mai continuat cariera sortită. Ei, află că maică-mea a leșinat, zice el, când a aflat că trăiesc. Dar îmi scrie, fără nicio explicație, să rămân unde sunt. Ei, cum pot s-o las când înțeleg că nu-i de bine? Iată de ce fac prostia să mă întorc… Și încă o chestie. De-a dreptul caraghioasă. Fratele mai mic a rămas repetent în ’43, în clasa a treia… Ei bine, acum predă matematica la școala din sat… Ce zici, grozav, nu?…

— Poate de-aceea-i așa, că nu suntem noi acolo? zise Mihai și înghiți încrâncenat următorul păhăruț.

Trecuse ora învoirii, dar soldatul de la poartă nu-i opri, râse zgomotos și le spuse ceva neînțeles, însoțindu-și vorbele cu semnul universal al amatorilor de chefuri: un bobârnac la gâtlej…

În dimineața celei de a cincea zile de la plecarea din lagăr vagonul, atașat de la Ungheni unui tren personal, opri în dreptul peronului aproape pustiu din gara marelui oraș de destinație.

Gerul nu slăbise câtuși de puțin, o ceață străvezie și uscată ascundea clădirile ce-ar fi trebuit să se vadă pe dealul ce domina gara, zăpada scârțâia strident sub încălțările unui grup de vreo cinci cetățeni ce se apropia vădit de lăcașul mobil și vremelnic în care se întorceau acasă fiii risipitori.

Vasili Vasilievici reușise să le-o ia înainte; sărise sprinten din vagon, îngenunchease, descoperindu-și capul atins de calviție, și săruta cu patimă zăpada bine înnegrită de fumul locomotivelor.

— Da’ eu de ce n-am coborât la Ocnița, se văicărea neogoită matușca. Acuma iar înapoi la deal cu trenul? Dacă mor pe drum?…

Până la Anul Nou una mie nouă sute cincizeci și doi mai rămâneau exact zece zile…

Capitolul II

Dar să lăsăm joaca.

Cred că și un copil ar înțelege că Mihai Olteanu sunt eu.

Și n-are niciun rost s-o fac pe scriitorul, sunt și așa grafomani destui.

Intenția mea este să las o mărturie. În plus sau unică, nu contează: ar trebui să-mi continuu viața cu sâcâitorul sentiment al unei datorii neîmplinite dacă nu aș așterne pe filele acestui caiet adevărul pe care îl cunosc, adevăr care, m-am dumerit în ultimul timp, mai aparține și altora, dar lipsește cu desăvârșire în paginile pline de limonadă ale celor chemați să fie cronicari ai timpurilor și lucrărilor noastre. Declar deci sus și tare: nu va fi o probă de op literar, vor fi, repet, însemnările unui martor. Că vor fi solicitate cândva, că nu vor fi, nu pot să știu. Cert este că în condițiile de azi o încercare de a le face publice ar echivala cu o sinucidere. Și mai declar că nu voi încerca nicidecum să trag spuza pe propria turtă, chipurile, așa au fost timpurile…

Nu, de zece ori nu!

Așa au fost oamenii.

Iar subsemnatul – nu mai puțin om.

Și nu intenționez să mă menajez. Cred că treapta cea mai de jos a lașității este să nu fii sincer nici când stai de vorbă cu tine însuți…

Așadar, caietul de față.

Îl încep azi, 15 iunie 1953, la un an și jumătate de la „repatriere”, burdușit cu toate experiențele existenței într-o țară care refuză cu încăpățânare să mă considere fiu. Cel puțin adoptiv. (Deși, de dragul adevărului, am luat seama că aceeași atitudine o are și față de majoritatea celora ce ar trebui să-i fie copii.)

Chestiuni de ordin tehnic:

Despre un jurnal nu poate fi vorba. Din zilele când prin hârtiile și casa mea se umbla ca prin propriul buzunar am renunțat să fac

însemnări cotidiene. (Și nu cred că e un lucru rău – memoria reține doar evenimentele importante, hârtia păstrează orice moft de moment.) Memorii? Cel puțin stupid: memoriile cui? Ale cărei persoane de seamă?

Ah, dacă nu aș gândi prin peniță, dacă aș fi avut darul să mă așez la masă cu totul de-a gata în cap și să-i dau drumul fără oprire și fără umbră de îndoială!

Voi scrie cum voi gândi în clipa scrisului. Mai precis – voi consemna. Că voi fi la persoana întâi, la a doua sau a treia, nu trebuie să mă preocupe. Principalul e să-mi fie depoziția cinstită, corectă și (auto)nemiloasă.

Adevărul, numai adevărul, nimic în afară de adevăr!

(Grandilocvent, nu?…)

1

Aspectul exterior al orașului, cel puțin pe distanța gară – primărie (pardon, Comitetul Împlinitor Orășenesc!) și, în plus, observat de pe platforma tramvaiului, nu promitea nimic bun. Ruine la tot pasul, doar câteva garduri de scândură împrejmuind construcții minore, pe la opriri zeci de gherete de lemn vopsite alandala într-un albastru otrăvit, alături sau în fața lor, măsuțe înalte, rudimentare, la care dis-de-dimineață se înghesuie inși de ambele sexe cu halbe sau borcănașe din care beau pe nerăsuflate vin roșu, suficient de roșu ca să mai dea culoare vaselor și după ce sunt golite.

De altfel, și însoțitorul nostru, reprezentantul Comisiei de repartizare a repatriaților, emană un duh bahic destul de accentuat, dar care nu pare să-l deranjeze.

Mai suntem doi în înghesuiala de nedescris a tramvaiului: subsemnatul și Vasili Vasilievici. Numeroasa lui familie a rămas în gară pe muntele de cufere, boccele și legăturele. Matușca n-a vrut să părăsească nici în ruptul capului peronul până nu-i vine trenul de Ocnița. Grăsanul speriat a fost întâmpinat aparte de doi vlăjgani cu care a plecat într-o direcție necunoscută, dar nu fără să ne zâmbească aproape vesel: „Am știut eu!… Să fiți sănătoși!…”

Am așteptat o jumătate de oră să iasă Vasili Vasilievici, care intrase primul. A ieșit cu o mutră pierdută, verde la față și a plecat împreună cu însoțitorul fără să mă privească măcar. Nu făcea impresia să fie un început extraordinar.

Am deschis ușa hotărât, am salutat energic și am depus pe masa din față documentul, mai precis, foaia de caiet cu antet-ștampilă, înmânată de Rosomahov la plecare. Abia apoi am ridicat ochii ca să aflu la cine intrasem. Era un bărbat chel, între două vârste, într-o tunică destul de roasă, fără epoleți. Luă hârtia, o cercetă lung, de câteva ori ridică ochii spre mine, de parcă ar fi vrut să-mi compare mutra cu o fotografie închipuită, apoi îmi zâmbi larg:

— Bine ai venit acasă, băiatule!

Se ridică de la masă și îmi strânse mâna.

Nu m-am priceput să-i răspund. Abia acum simțeam cât de extenuantă fusese călătoria.

— Adică facem așa: aicea ai niște bani, pentru început. Apoi trebuie să te întreb – ai pe cineva la care să te oprești, niște neamuri, să zicem?

— Trebuia să am, părinții! Doar la ei m-am întors!

Îmi făcu din deget a dojană:

— Nu trebuie să spui așa. Mata te-ai întors în patrie! Iar cu părinții matale… Treaba este că ei nu locuiesc aici în oraș.

— Dar unde? Sunt gata să plec la ei!

— Vezi matale, asta nu-i treaba noastră. De asta se ocupă Ministerul Treburilor Lăuntrice. Noi trebuie să te aranjăm pe matale, pentru că ai plecat de aici, din oraș. Uite, acela dinaintea matale a fugit dintr-un sat, dar voia să se întoarcă aici. Nu-i bine, și așa nu avem loc!

— Dar am plecat dintr-o casă, nu?

— Ați lăsat-o fără stăpân, a fost naționalizată. Acum o să vedem ce facem. O să te aranjăm vremelnic la un cămin…

Să-mi fi amintit în clipa aceea spusele contelui cu privire la vremelnic! De fapt, nu s-ar fi schimbat nimic…

De la oprirea tramvaiului am mai șerpuit mult printre niște închipuiri de case până am dat de o șandrama lungă, s-ar fi putut spune cu etaj, dacă primul rând de geamuri n-ar fi cătat de sub pământ.

Noul însoțitor pe care mi-l dăduse chelul a tratat un timp bunișor cu o zdrahoancă fără vârstă, purtând și ea o tunică militară, probabil, un semn obligatoriu al puterii. Îi tot agita în ochi o hârtie, tot ridica arătătorul spre tavan, ea clătina hotărât din cap și își tot repezea brațele înainte, de parcă s-ar fi apărat să nu fie sărutată. Nu-i înțelegeam ce vorbesc, eram și la distanță, și prea puțin pregătit să pricep rusește dacă se vorbea repede și cu tonuri ridicate.

„Biroul” zdrahoancei părea să fi fost pe vremuri bucătăria primitivă a șandramalei, aceasta servind și ea, probabil, drept

adăpost temporar pentru sezonieri: era situată chiar la marginea orașului, după cât mi se părea că-mi amintesc, cam pe-aici erau înainte, pe vremea zbânțuitei mele copilării, grădinăriile.

În cele din urmă, părțile ajunseră la înțelegere, însoțitorul îmi dădu mâna și plecă fără nicio vorbă, babornița mă apucă de cot și mă împinse spre o scară șubredă de lemn ce ducea în subsol:

— Haidem, domnule…

De mai bine de jumătate de an nu mai auzisem asemenea adresare.

— Iaca, zise vrăjitoarea, deschizând o ușă de placaj spre o cămăruță joasă, dată cu un var îndoielnic, în care se înghesuiau abia-abia trei paturi cu plasă metalică, un dulăpaș și el de furnir nevopsit și o măsuță cu un singur taburet. Lumina zilei abia se strecura printr-un gemuleț la nivelul curții. Tot ce avem mai bun. Ești martor că n-am vrut să te primesc, singur nu ești pentru așa hotel, omul se vede, dar parcă ai cu cine vorbi!

Simțeam că roșesc.

— Nu-i mare lucru, câteva zile…

— Așa ți-au spus? Apoi dacă-i crezi… Vasăzică, să știi: după ora zece seara ușa se închide și toți străinii pleacă. Treaba ceea-i în ogradă, baia tot acolo, o dată pe săptămână, sâmbăta. Ligheanu-i sub pat.

Mă pufni râsul:

— Păi ce-i aicea, cămin sau închisoare?

Femeia se posomorî:

— Iaca asta să n-o mai faci. Cu așa glume poți s-o pățești rău… Aicea-i altă lume.

Trase taburetul lângă patul pe care mă așezasem și de pe care aveam să mă ridic mai apoi cu greu – plasa de oțel cobora până la podea:

— Ei zi, cum îi acolo? Tot cum a fost? Mai rău?… Cum ți se pare aici?…

Avea un zâmbet blând cu toate trăsăturile severe ale feței.

Ce puteam să-i spun eu, plecat de-aici copil? Că dealul ce urcă de la gară spre centru mi s-a părut infinit mai mic decât pe vremea când îl coboram cu săniuța?… Și-apoi ce înseamnă „mai bine, mai

rău”, când aproape zece ani ai dus-o ca frunza pe apă, după copilăria cu lecții de călărie și cămăși de noapte primenite o dată la trei zile?…

— Știu eu, doamnă? De-acolo-s multe de povestit. Iar aici… Abia am sosit…

Ea sări de pe scaun.

— Chiar așa, proasta de mine! Maria Petrovna îmi zice. Am o fată… Măritată la Pitești. Din ’44 nu mai știu nimica de dânsa, nicio veste… Oi fi având nepoți ori nu…

Deschise ușa să plece:

— Ești numai funingine. Să apuci ligheanul peste vreo jumătate de ceas, am să-ți pun două căldări pe plită, facem azi zi de baie. Și aranjează-te bine, vreo două săptămâni ai să fii singur ca un boier. Vecinii matale sunt în concediu…

2

Locotenentul Gropa de la Ministerul „Treburilor Lăuntrice” mă ținu în anticameră, mai precis, în coridor, o oră întreagă. În cele din urmă, îmi deschise personal ușa grea, îmblănită cu foi de tablă neagră, și mă pofti cu un semn din cap.

Era un tip scund, bufele pantalonilor îi veneau sub genunchi, ceea ce îl făcea și mai mic, proaspăt bărbierit și mirosind de la o poștă a parfum strident, contrastând vădit cu interiorul cazon al biroului. Și mai era atât de blond, încât dintru început mi s-a părut chel. Probabil, oxigenat, pentru că sprâncenele dese care-i străjuiau ochii mici erau negre.

S-a grăbit să mă așeze pe un scaun din fața mesei, pesemne, ca să ne egalăm în înălțime.

— Repatriat, vasăzică, oftă el după ce-mi cercetă hârtia.

Deschise ușa unui dulap de metal și începu să miște cu degetul prin cliturile de mape care-l umpleau până la refuz.

— Și de ce, mă rog, așa târziu?

— Am sosit abia ieri.

— Ba nu, de ce te-ai repatriat așa târziu?

Găsi mapa căutată, o trânti pe masă și se așeză.

— Ei?

Până acum fusesem felicitat pentru cererea de a mă repatria.

— Din felurite motive… Am fost student, voiam să termin mai întâi facultatea… Și apoi…

— Știm poveștile astea… Dar să-ți spun și eu ceva: ați așteptat ca noi să ridicăm țara din ruina în care-ați lăsat-o în urma voastră și, când ați aflat că stăm iarăși bine, hop și voi cu dorul de patrie… Așa-i?…

Voia să mă provoace? De ce? Mă călca pe nervi.

— Domnule… Tovarășe locotenent, ce trebuie să fac acum? Să mă ridic și să plec?

Începu să râdă:

— Încearcă!

Apoi pe un ton împăciuitor:

— Crezi că n-au venit și din ăștia? Nu de tine-i vorba…

— Motivul principal pentru care m-am repatriat a fost că vreau să mă reunesc cu familia. Nu știu nimic despre părinții mei, se află aici de doi ani și nu am nicio știre de la ei. Mi s-a spus că dumneavoastră o să mă dumeriți în privința asta. Unde îi pot găsi?

Locotenentul desfăcu mapa, începu s-o răsfoiască, apoi scoase dintr-un plic documentele mele pe care mi le luase căpitanul de la comisie: buletinul, certificatul de naștere, matricola…

— Mihail Alexeevici Olteanu, la părinții tăi o să mai revenim… Acum trebuie să facem așa ca să ai un document, să te poți numi cetățean sovietic… Și pentru asta ai să ne scrii o autobiografie… Tot, absolut tot! Când și de ce ai plecat, cu ce te-ai ocupat, ce neamuri și unde le ai…

Vorbea o limbă neașteptat de corectă. Din când în când mă tot fulgera gândul să-l compar cu un tip care terminase liceul când eram eu într-a-ntâi, în patruzeci… Îi tot vopseam părul în negru și suprapuneam chipul din fața mea pese cel vag păstrat în memorie. Păreau să se potrivească… Dar… Gradul… Doar locotenent într-atâta răstimp?…

— Uite-aici niște hârtie, în capătul coridorului este o masă, ai tocuri și cerneală. Cum termini, îmi bați la ușă. Da, ca să nu uit: completezi și ancheta asta.

Cu propria biografie am scos-o la capăt cât se poate de onorabil. Nu era mare lucru să ții minte că te-ai născut în ’29, cum ți-au fost botezați părinții și surorile și că singura rudă pe care-o mai ai e verișorul de la Turnu-Măgurele, care, măgarul, nu a catadicsit să-ți răspundă la scrisoarea din octombrie… Mai anevoie a fost cu chestionarul: întrebările erau puse în rusă și română, dar cu aceleași caractere rusești…

Mi-a luat repezit hârtiile din mână, le-a privit o clipă și a explodat:

— Tu din ce lună ai picat, Olteanu? În ce țară te afli? Aici este Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, care are limba ei, alfabetul ei și cetățenii ei! Ce naționalitate ai dacă ești trăitor aici?

Cine să înțeleagă ce-ai scris cu hieroglifele astea românești?

Mi-am luat inima în dinți:

— Parcă ați terminat același liceu unde-am început eu învățătura…

Mă privi uluit peste poate:

— De unde-ai scos-o și pe asta?

— Erați în echipa de oină a școlii…

Clătină din cap și zâmbi.

— Da… Aveam o lovitură serioasă… Mai ții minte cum mă strigau?

— Bomba…

— Da… Bomba…

Rămase așa, zâmbind, câteva clipe. Apoi scutură din cap, de parcă ar fi vrut să se lepede de niște amintiri neplăcute:

— Norocul tău, Olteanu…, nu preciza ce anume noroc. Ia ancheta asta curată și mâine-dimineață te prezinți cu amândouă documentele scrise în alfabetul oficial al țării… Parcă se învață limba rusă în România, ce dracu!…

— Dar…, îndrăznii eu.

— Mâine, mâine lămurim toate!… și începu să răsfoiască hârtiile de pe masă.

3

Orice s-ar spune, dar te simți cu totul altfel de om când ai o legitimație în buzunar. Traversezi pe roșu, n-ai un ban să plătești amenda și te trezești la miliție, unde, după multe și încâlcite explicații, aștepți câteva ore până au loc cercetările de rigoare, ca în cele din urmă să ți se facă vânt pe ușă fără nicio scuză, ba mai mult:

— Vezi, data viitoare nu mai scapi așa ușor!

Exact ce mi s-a întâmplat în timp ce mă îndreptam spre „Treburile Lăuntrice" ca să-mi ridic pașaportul, cum i se zice aici buletinului de identitate. Și unde? La unicul stop din tot orașul… Ora la care trebuia să mă prezint fusese astfel depășită cu multe altele și, când am bătut la ușa locotenentului Gropa (m-a corectat răspicat când am încercat o dată să-i pronunț numele corect!), aveam serioase strângeri de inimă: mă aflam la al doilea delict într-o singură jumătate de zi!

Contrar așteptărilor, m-a acceptat în birou, deși trecuseră orele de program, și m-a întâmpinat râzând:

— Abia ai devenit cetățean sovietic și te-ai și pus pe încălcat ordinea publică? Șansa ta că m-au sunat pe mine, altfel ai fi aflat cum se doarme pe podea de ciment.

Sincer vorbind, nu-l prea puteam înțelege: ba era atent și înțelegător, încercând să-mi fie un fel de ghid în labirintul birocratic al „treburilor", ba se înfuria ca un tigru, cum a făcut-o când a citit în anchetă la punctul „naționalitatea" – „român". A luat tocul și l-a repezit cu atâta furie peste cuvânt, de-au zburat bucăți din formular și m-a pus să-l completez a doua oară de față cu el.

— Nu ești român, și bagă-ți bine în cap lucrul ăsta! Aici trăiesc moldoveni, românii au murit!…

Ce-i drept, nu mă speriase atât zbieretul lui isteric, cât faptul că trebuia să mă mai spetesc o dată desenând „j"-urile, „i"-urile moi și, mai cu seamă, „ă"-ul pe care-l căutasem jumătate de noapte și-l găsisem abia cu ajutorul Mariei Petrovna… N-o să înțeleg niciodată

cum se face că piere înțelesul oricărui cuvânt, nu mai vorbesc de expresiile neaoșe, când încerci să-l scrii cu alte caractere decât cele ce-i sunt proprii. Îmi amintesc din liceu – un coleg evreu mi-a scris numele cu literele alfabetului lor: am cerut confirmarea de la vreo trei conaționali de-ai lui, ca să mă conving că e vorba de numele meu anume, și nu de o farsă… De-aceea și celor înșirate aici le dau haina firească. Unul Dumnezeu știe cât de greu îmi vine să-mi transcriu cu buchi articolele, dacă nu le-aș scrie de la început așa cum m-am deprins de mic, probabil, ar fi totul o aiureală. Gândesc cu litere latine, asta e!

— Hai, Oltene, cântă și dănțuiește! Începând cu ziua de azi, patru ianuarie, una mie nouă sute cincizeci și doi, ești cetățean deplin, cu pașaport al marii Uniuni Sovietice! Te bucuri?

— Mă bucur, firește, tovarășe locotenent. Sigur că mă bucur… Dar…

— Bucuria asta nu admite niciun dar! Sau este, sau nu este! Îți spun nu ca să-mi fii recunoscător: nu mi-a fost tocmai ușor să-ți obțin documentul. Ce-i drept, e vremelnic, dar peste șase luni…

Bietul conte S. Ce-ar fi zis să audă și în asemenea caz termenul „vremelnic”?…

— Da, peste jumătate de an sper să-ți înmânez un pașaport pe viață, deși, dacă-i la o adică, sunt niște probleme…

Nu mai puteam răbda. Simțeam că explodez. Se juca cu mine de-a șoarecele și pisica?

— Tovarășe locotenent! Cât o să vă bateți joc de mine? Ce-i cu părinții mei? Unde sunt? Dumneavoastră ați avut părinți vreodată?…

Îl văzui cum pălește, cum se sprijină cu ambele mâini de masă și se așază încet, aproape bătrânește pe scaun. Mă așteptam să cheme garda…

Își plecă privirile în podea:

— Tocmai la asta voiam să ajung. Vorbea încet, aproape șoptit. Dar mai întâi dacă am avut părinți… Am avut. Au fost făcuți bucăți împreună cu un frățior la primul bombardament nemțesc al Chișinăului. În ’41… Iar acum… despre părinții tăi…

Se ridică de la masă și își trase un scaun în fața mea. Cred că nu

prea ai bani… Ar trebui să cauți ceva de lucru, oricum anul pentru facultate-i pierdut. Părinții tăi n-au să te poată ajuta.

— Morți?…

— Tatăl tău a fost condamnat în februarie ’50 la zece ani de lagăr pentru colaborare cu inamicul. Mama și surorile au dorit să se afle în preajma lui…

— Deportate?…

— Hm… Un fel de surghiun voluntar…

Se ridică de pe scaun și începu să măsoare odaia în curmeziș.

— Decembriste!

Avea să treacă ceva timp până să aflu ce însemna acest cuvânt. Îmi aruncă pe masă un bilețel:

— Iată-le adresa.

— Și a tatălui meu?

El ridică sprâncenele:

— Păi ți-am spus, nu? Primii cinci ani îi face fără dreptul de a coresponda…

Capitolul III

1

Căminul, deși nu-mi prea dă mâna să-l numesc așa, baraca adică, în care locuiesc, aparține Uzinei Mecanice, una din puținele întreprinderi care dispune de asemenea „lux”. A fost înființată de curând, specialiști și muncitori și-a adus din toate părțile, ucenicii însă și i-a recrutat de pe loc, deși majoritatea sunt neștiutori de limba locului și nici nu prea lasă impresia că doresc s-o știe. Așa că vorbim cu toții rusește.

Nu mi-am imaginat niciodată că se poate învăța o limbă străină cu asemenea viteză: n-am nici două luni de când mă aflu aici și mă pot descurca binișor, în orice caz, am realizat în acest răstimp de zece ori mai mult decât am reușit în cei doi ani de facultate! Într-adevăr, dacă vrei să-l înveți pe cineva să înoate – fă-i vânt în apă.

Ce-i drept, dacă alegi metoda aceasta de studiu, e bine să-ți alegi și mediul: al meu e muncitoresc, cu un vocabular oarecum specific, fapt care m-a pus de vreo câteva ori în situații idioate. O vânzătoare de la o alimentară din centru cu care intrasem într-un mic conflict era cât pe ce să mă pălmuiască…

Oricum, nu mai sunt vițelul din primele zile, mă descurc.

Și a pornit bine totul pe la începutul lui ianuarie, când s-au întors din vacanță (sau concediu) „elevii” școlii de ucenici ai uzinei, locatarii căminului (am pus „elevii” în ghilimele pentru că vârsta medie a lor e cam de douăzeci-douăzeci și cinci de ani!), vlăjgani care ar fi trebuit să fie de mult cel puțin capi de familie, dar care își lăsaseră vechile meserii ca să le aleagă pe cele de strungar, frezor, lăcătuș, mai bănoase, și mai ales de dorul unui pat gratuit și sigur.

Era spre seară, afară ningea de mai mare dragul, tocmai

terminasem de scris cea de a cincea scrisoare către mama și surioare, când ușa se dădu de perete ca în urma unei explozii și odăița se făcu deodată și mai mică, și mai rece de zăpada scuturată de pe două mogâldețe apărute de nu se știe unde…

(Locotenentul Rota îmi dăduse adresa mamei, dar îmi interzisese să mă gândesc la o plecare într-acolo: zona era închisă… Interdicție, de altfel, inutilă: mi-ar fi trebuit o groază de bani având în vedere distanțele, iar din banii „pentru început" încasați la sosire abia de-mi mai rămăseseră niște jalnice resturi… Așa că mă apucasem să le scriu celor dragi zilnic, în nădejdea că odată și odată va trece și în calitate cantitatea…)

Mogâldețele, după ce-și aruncară paltoanele și căciulile pe paturi, se dovediră a fi doi tineri cam de seama mea, ceva mai scunzi și nebărbieriți. Unul, roșcatul, pusese într-un colț un butoiaș suficient de pântecos, celălalt, smeadul, ridică de pe podele un rucsac și îl trânti pe masă peste hârtiile și uneltele mele de scris.

— *Privet!* strigă roșcatul.

— *Privet*, repetai și eu. Numai că nu prea știu rusește.

— Noroc, smeadul îmi întinse mâna și mi-o strânse ca într-o menghină. Ești nou?

— Destul de vechi, încercai eu să glumesc. Dar ca vecin de cameră – nou.

— Asta-i bine. Nu-mi elibera mâna și mă durea. Fedea mă cheamă. Da' pe el, făcu din cap spre roșcat, Timofei. El îi rus. Da' pe tine?

— Dacă-mi dai drumul, ursule, îți spun. Mihai mă cheamă.

Râse mulțumit:

— Da, nu mă jelui, sparg nuca cu două degete. Da' tu ai mâini de cucoană. Ești de-aceia, cum le zice…

— Student de fapt.

— Tot un drac. Am făcut din sat până la stație doisprezece kilometri, pe jos. Am cerut de la *presedatel* o sanie și ne-o dat o sulă. Așa că strânge-ți de pe masă hârtiile să mâncăm.

Se întoarse spre roșcat:

— Și să-i tragem o băuturică de mama focului, așa-i, Timofte?

— *Șto?*

— Nu înțelege nicio pleașcă! Tare-s proști. L-am luat la mine că n-are unde se duce, n-are pe nimeni, a crescut pe sub garduri. Băiat bun, ai să vezi…

Trăsei scrisoarea de sub rucsac, era pătrunsă de grăsime dintr-o parte în alta.

Timofei scoase din afundul dulapului două borcănașe, o ceașcă de aluminiu și o farfurie știrbă. Apoi din buzunar un briceag ieftin în formă de pește și se apucă de aranjat masa. Merindele nu impresionau prin calitate – o halcă de slănină învelită într-un ștergar de casă – ea îmi nimicise scrisoarea –, o pâine plată de secară, un calup de brânză pe care se mai putea distinge un fragment umed de ziar cu, probabil, rămășițele unui titlu „Să dăm statulu…” și o torbiță cu nuci. Tot din sac apăru și o sticlă de trei kile, îmi amintesc că pe vremuri avea mare preț la țară și era numită „ștof”, plină ochi cu un lichid tulbure emanând, când Timofei îi scoase dopul improvizat dintr-un vârf de știulete, un miros care-ți întorcea nasul.

— Rusul nu bea decât *samahoncă*, pufni Fedea. Acasă ne-a băut-o toată câtă a gătit-o tata pentru Paște. Ori se mai crucea mama, ori nu!

Timofei zâmbi nevinovat, înțelegea că despre el e vorba, și ne invită cu un gest larg să luăm parte la festin.

Cu mâna pe inimă recunosc că totul picase la țanc. De dimineață luasem doar un ceai și o gogoașă cu magiun la cantina Institutului de Agronomie, iar la prânz mă servise Maria Petrovna cu o plăcintă cu dovleac. Resursele financiare îmi erau la pământ…

Decanul Facultății de Zootehnie nu-mi putuse comunica nimic încurajator. În primul rând, că era prea târziu, în al doilea rând, posibil că Ministerul Învățământului n-o să-mi recunoască amândoi anii de studii, în al treilea rând, va trebui să vin cu limba rusă la zi, sunt obiecte la care n-au alți profesori. Rândurile erau prea multe și, chiar în caz de reușită, bursa studențească nu era suficientă pentru o existență fie ea și la limită…

Vizita aceasta mă făcu să iau hotărârea definitivă de a încheia socotelile cu agronomia.

— Ei, zise Timofei, iar Fedea mă tot ajuta să înțeleg ceea ce nu

eram în stare să-mi traduc, să bem, vasăzică, pentru cunoștință!

Sunetul iscat la ciocnitul „paharelor” nu era câtuși de puțin cristalin, vinul însă se dovedise a fi bun, așijderea mâncarea… Timofei goli cana umplută ochi cu holercă din două înghițituri. Era a doua oară când mai vedeam asemenea performanță. Prima dată ne lăsase pe toți cu gura căscată un soldat sovietic în septembrie ’44, când ne intrase în casă fără să bată, inspectase în tăcere camera și se oprise în dreptul bufetului. N-o mai așteptase pe mama să-i dea cheița, sparse vitrina cu stratul automatului și luă sticla de secărică ce-l aștepta de câteva luni pe tata, mobilizatul fără adresă… Izbi fundul sticlei cu palma și fără niciun efort vizibil înghiți jumătate de litru din lichidul verzui, al cărui gust și a cărui tărie le știam și eu, în secret. Luă apoi dopul de pe podea, puse sticla în buzunar și se răsti la mama, care-l privea înmărmurită:

— *Ișcio davai!*

Mamei îi pierise glasul și tot ridica din umeri și arunca mâinile în lături, în semn că nu mai avem altă sticlă.

— *Netu, netu!* am intervenit eu disperat de pe pat, unde mă lăsasem cu picioarele tăiate la apariția lui.

El mă privi cu ochi tulburi, mă ridică de umăr și mă aruncă în lături. Apoi ridică așternutul, perna, salteaua și constată mirat că nu găsește nimic.

Era prea auster interiorul unei încăperi ocupate de niște fugari de război. Soldatul mormăi ceva neinteligibil și plecă fără să închidă ușa.

Parcă o văd și acum pe mama cu fața albă ca varul.

— Dacă moare? O să fim împușcați! Ai văzut cât a băut?…

Mica agapă a luat sfârșit neașteptat de repede: la cea de a treia cană Timofei a încercat să ne spună ceva deosebit de important, judecând după sforțările depuse, n-a putut înghiți decât jumătate din licoarea greu mirositoare și, așa îmbrăcat cum era, s-a prăbușit pe pat.

— N-o să-i fie rău? A băut aproape un litru…

Fedea începu să râdă de prăpădenie:

— Apoi asta-i băutură? Când nu-i ostenit, atunci să-l vezi! Mâine-dimineață are să arate ca un păpănaș…

Am rămas amândoi să vorbim până după miezul nopții. Era Teodor, cel puțin așa zicea că a fost botezat, de prin părțile Lipcanilor, făcuse patru ani de armată prin toată Asia, la demobilizare găsise satul prefăcut în colhoz, și:

— Ți-oi spune curat, nu aveam niciun chef să rămân acasă: o bună parte din neamuri muriseră de foame, pe alții i-au dus chiar când m-am întors eu, în ’49… Cum unde? În Siberia! Era mare sărăcie și jale, așa că m-am dat încoace, la construcții.

Doi ani la construcții l-au convins că nici bogat n-are să ajungă, nici gospodar la casa lui, așa că:

— Iaca, încă patru luni de școală și am să fiu strungar! Câștigă bine, al dracului, muncitorii ăștia! Mai mult ca un inginer!… Dar tu ce ai de gând să faci?

A fost, aș putea spune, o discuție istorică.

O discuție care a pus bazele celei mai liniștite, aproape fericite perioade din viața mea, care încerca s-o ia de la început…

2

Au rămas departe în urmă o sumedenie de fleacuri menite parcă anume să complice existența cetățeanului. Viza de reședință, această invenție necunoscută aiurea, de fapt, o prelungire a statutului de iobag, prin care ești legat de un loc anume și fără de care nici nu te poți angaja undeva, nici o recomandată la poștă nu poți primi, mi-a fost obținută de Maria Petrovna, probabil, dintr-un sentiment de milă: „N-ai să te descurci singur, e atâta alergătură…” Viza este, bineînțeles, „vremelnică”, la fel ca și pașaportul… Abia buchisind inscripțiile făcute cu tuș în cadrul unei ștampile-dreptunghi, descopăr cu groază că pașaportul… nu-mi aparține! Este emis pe numele lui Oltian Mihail…

Locotenentul Gropa m-a murat două ore în coridor înainte de a-mi preda o lecție populară despre faptul că statul știe mai bine decât tine cum te cheamă și cine ești. N-a mai rămas nici urmă din ceea ce mi se părea a fi bunăvoință și compasiune la ultima întâlnire.

— În Uniunea Sovietică, cetățene Olteanu, numele de familie se scriu potrivit unor norme bine stabilite. Prenumele la fel. Dar dacă vrei numaidecât să porți același nume cu fostul rege al vecinilor, spune-o deschis: avem locuri speciale pentru monarhiști! Și, în general, ar fi bine să știi că nu am timp să mă ocup de fleacuri!

(La vreo două săptămâni, când am fost trimis de la comisariatul militar să lămuresc în ce lună sunt născut totuși, a opta sau a noua, augustul meu era notat curios cu, chipurile, romanul VIII, am găsit un alt ofițer în biroul lui. „*Pe ce întrebare* ai venit? Personală sau de slujbă?” l-am arătat documentul. A scris pe verso luna corectă, a semnat și a pus ștampila. „Mari chițibușari militarii ăștia” – părea indignat. L-am întrebat de locotenent. „Cetățeanul Gropa nu mai lucrează aici. Sunteți prieteni?” Bineînțeles, nu eram. Luând-o înaintea evenimentelor: peste vreun an l-am întâlnit întâmplător pe fostul oinist: un binevoitor trimisese la minister o scrisoare anonimă

cu o fotografie de-a lui în uniformă de străjer. De prin clasa a treia sau a patra de liceu. Lucrurile n-au ajuns până la pușcărie, dar din partid și din minister fusese eliminat…)

A rămas în urmă și comisariatul militar cu examenul lui medical într-o sală cât un stadion, unde, într-o coloană nesfârșită, am fost nevoit să trec prin fața a vreo zece doctori. Și în fața tuturor, chiar și a oculistului, în pielea goală. Înjositor, firește, dar și mai înjositor mi s-a părut să mă întorc acasă într-o pereche de pantofi scâlciați și puturoși, cu vreo două numere mai mici decât port: solizii mei bocanci „Dermata" dispăruseră în timpul examinării medicale. „Treaba te privește, noi nu suntem paznici!", mi s-a spus, și am fost nevoit să mă mulțumesc cu ce rămăsese după plecarea tuturor. Noroc de pantofii pe care-i mai aveam în cufăr. Și-apoi… A venit primăvara!

Niciun ecou la scrisorile mele.

Nu renunț nici pe o clipă la intenția de a pleca totuși să-mi găsesc familia. M-am interesat de prețul celui mai ieftin bilet de tren până în regiunea Kurgan: prin decembrie aș putea aduna suma pentru dus-întors, cu condiția să pun deoparte jumătate din câștig.

Da, din câștig, pentru că de la întâi februarie lucrez în atelierul de tâmplărie al Uzinei Mecanice: fac ambalaje pentru produsele uzinei, mai precis, lăzi de lemn. Ucenicia mea a durat vreo câteva zile, după care am fost încadrat tâmplar de calificare inferioară, dar cu perspective!

Ideea a fost a lui Fedea: „Măi omule, apoi la noi se caută lucrători cu lumânarea. Drept că la lemnărie câștigul nu-i așa mare ca la strung, dar tu n-ai nicio meserie!"

De fapt, după părerea Mariei Petrovna, am făcut o prostie. Ea se înțelesese deja cu directoarea unei alimentare, rudă îndepărtată, să mă angajeze la magazinul ei ca hamal. „Și bani bunișori, și mâncare pe degeaba, ba uneori și câte-o băuturică…" Dar… Prea îmi era cunoscut statutul hamalâcului din anii de facultate…

Mânuirea ciocanului și bătutul cuielor cer atenție sporită, la început unghiile negre și degetele zdrelite mi-ar fi putut trăda cu ușurință ocupația, dar colectivul atelierului m-a primit cu bunăvoință și n-a făcut niciun secret din specificul meseriei.

Singurul lucru pe care nu-l puteau înțelege colegii de muncă, ba pe unii chiar îi făcea suspicioși, era refuzul meu categoric de a vizita după program bodegile din apropiere (uneori, când ne lipsea materia primă, chiar și în timpul programului!), și de a participa în timpul pauzelor la aprinsele lor partide de domino.

M-a scos din cauză Fedea: „Au să te lase în pace, n-ai nicio grijă! Le-am spus că ești alcoolic, abia te-ai lecuit!”

3

Pe la sfârșitul lui aprilie s-a nimerit o zi să înțeleg că Dumnezeu nu mă uitase cu totul.

Întorcându-mă de la atelier, am găsit-o pe Maria Petrovna în prag. După zâmbetul cu care mă întâmpina am înțeles că mă aștepta anume pe mine.

— Cântă și joacă, Mihail Alexeevici! Ai scrisoare!…

Am luat triunghiul-scrisoare cu mâinile tremurând, de parcă m-aș fi temut să nu mă frigă.

Scrisul nu era al mamei…

Și nici scrisoarea.

O mai păstrez.

Bună ziua ori bună sara, tovarășe Mihai! Îți scrie matale poștărița Elena Josanu de la poșta din țentrul raional Pobeda din oblastea Kurgan. Scrisorile matale au ajuns tăti, numa că mămica nu mai face curățenie aici la poștă, o fost trimasă învățătoare astă-toamnă într-un sat la două sute de kilometri, drum nu este și până nu s-a duce ghiața, n-avem cum să le trimetem ei. Dar să n-ai grijă, cum or porni parahoadele, a să le trimetem. Să n-ai grijă, că ele sunt sănătoasae și o duc binișor. Cum mai este acolo în locurile noastre dragi? Cred că de-amu au înflorit zarzării.

Elena Josanu.

— Ei iaca, încerca să mă îmbărbăteze Fedea, tu te plictisești, dar trebuie să te bucuri, măcar știi că trăiesc!

Timofei încercă să mă ajute în felul lui. Se întoarse într-un picior de la magazin cu o sticlă de votcă, umplu cele două borcănașe și cana de aluminiu și ne invită:

— Vestea asta bună trebuie stropită!

Am dat peste cap borcănașul cu cele mai bine de o sută de grame de otravă și nici nu le-am simțit. Am scris apoi o scrisoare pe trei pagini, ca să mulțumesc inimoasei poștărițe, alta pentru mama

și surioare, apoi am stat în pat întreaga noapte fără să pot închide un ochi.

Aveam mereu în față imaginea unei imensități albe, cu așezări abia distincte sub nesfârșitul lințoliu înțepenit de ger, cărări ca niște defileuri săpate în omătul adânc, și patru ființe dragi bătând cărările acestea acolo, la capătul lumii, la sute de kilometri de ultimul punct ce mai poate contacta cu lumea. Vedeam aievea interiorul unei izbe mai răsărite, în care mama, această făptură suplă și fragilă, cu glasul răgușit de frig, încearcă să explice copiilor de vânători și tăietori de lemne sau, cine știe, poate chiar celor ai foștilor viticultori și livădari, deosebirea dintre bețișoare și cerculețe…

Și mai vedeam, în penumbra din fundul acelei încăperi, estompate de trecerea timpului, dar putând fi ușor recunoscute, trei fetițe – trei grații, cum le tachinam cândva, – Lenuța, Tincuța și Anișoara, mezina…

Și numai o figură n-o puteam fixa nicicum pe imaginarul ecran al memoriei.

Tata…

Capitolul IV

1

Ți se întâmplă uneori – așa e? – să te agăți de amintiri cu disperarea unui alpinist care în implacabilul său drum spre prăpastie apucă tot de ce i se ating mâinile: smocuri de iarbă care refuză să-l oprească, colțuri de stâncă ce se fărâmă ori îi zdrelesc degetele sau, în sfârșit, vâna viguroasă a unei rădăcini de tisă, brațul întins al sorții până te află frânghia salvatoare, ori scurt popas până la resemnarea de unde începe iar zborul spre neant.

Și iată-te, în dezechilibrul tău deasupra hăului, stăpân al unei vești, fie ea și indirectă, dar asemeni rădăcinii aceleia – salvatoare.

Va fi mâna proniei? Va fi popasul înainte de abandon?…

Filmul:

O căsuță cochetă, pe coasta unui deal cu liziera pădurii pe creastă. Satul din vale atât de înecat în verdeață, încât ar putea poza pentru un idilic tablou de Grigorescu sau alt impresionist care știe să ascundă în ceață banalul realității. Mizerie – nu, sărăcie grozavă – iar nu, pur și simplu an de an, veac de veac copia trasă de pe un clișeu executat la facerea lumii.

Sătenii nu-l invidiază pe stăpân pentru căsuța cu peluză, cu acareturi solide, cu doi cai bine hrăniți și exoticul ponei, călărit de băiat, dar pus și în ham la munci mai ușoare; nici pentru Fordul antidiluvian, căruia trebuie să-i ridici o roată ca să-l pornești, și, odată pornit, nu-l mai oprești decât după ce ți-ai făcut toate treburile.

Nu, e unul de-al lor, pornit de-aici, din satul pitit în verdeață, tot de sub un acoperiș din paie de secară, din aceeași odaie cu podelele de lut, cu un cuptor cât imașul comunal și laițe de lemn în lungul

pereților. Atâta doar că a fost unul la părinți, maică-sii i s-a tras moartea din facere la vreo jumătate de an, iar taică-su a refuzat categoric să se mai însoare, îndoind truda de pe cele două sau trei hectare cu creșterea băiatului. Și a umblat băiatul, ca toți semenii lui, la școala bisericii, la rușii cei vechi, și i-a spus învățătorul lui taică-su că băiatul se trage la carte, după care l-au trimis la ghimnazie, la Chișinău. Acolo a învățat fără bani, iar când au venit românii, l-au luat la Cluj, să-l facă agronom. Iar de-acolo i-au pierdut urma. Taică-su a murit prin anii douăzeci, băiatul cât a venit pe-o zi să-l încredințeze pământului și să lase grija bojdeucii și țarinii în seama unui neam mai depărtat și s-a pierdut iar. Se zvonea că e prin străinătăți aiurea.

S-au dumerit doar prin douăzeci și ceva, pe vremea marii sărăcii, când s-au trezit cu el în sat pe la sfârșitul verii și le-a spus celor ce-l întrebau că s-a făcut doctor în Franța, dar nu doctor de oameni, ci de pământ.

Apoi cu mâinile lui a dărâmat casa bătrânească și s-a lăudat că din primăvară are să ridice alta, mai bună și mai sănătoasă.

Nu l-au prea crezut, mai fusese unul în sat plecat în lume să se îmbogățească cu neștiut ce meserie, dar, când i s-au dus părinții și le-a moștenit bruma pe care-o agonisiseră, a vândut tot și a băut banii de i-a mers vestea.

Au picat la îndoială abia iarna, când vreo trei sănii trase de boi au început să-i care piatră lucrată, pe care a venit el singur după Crăciun s-o așeze în clituri. Apoi au scăzut bine din scepticism când el personal, ajutat de un singur pietrar adus, a ridicat pereții și a pus acoperișul unei construcții nu prea obișnuite prin partea locului.

În cea de a doua vară casa era gata, ca, de altfel, și toate îndoielile sătenilor.

Tânărul domn notar îi spunea „don' profesor" și le explica cu plăcere tuturor doritorilor că acest consătean al lor este cel mai tânăr titular al unei catedre de la Facultatea de Viticultură din oraș și că ar fi cazul să se mândrească cu el.

Cum notarul, deși tânăr, era o autoritate, plugarii au început, mai în taină, mai pe față, să se mândrească și să se adreseze fostului

consătean cu „don' profesor" (printre aceștia chiar și foștii tovarăși de joacă și păscut vitele), lucru care-l scotea din sărite, dar cu care, în cele din urmă, a fost nevoit să se împace.

În cea de a treia primăvară don' profesor și-a adus ceva mobilă și, judecând după faptul că avea în brațe un băiețaș de vreo trei ani, – soția.

— Tare-i slăbuță, săraca, se omorau sătencele.

— Mda…, oftau sătenii, cum să-ți învârtă ea o mămăligă cu așa mânuțe. Parcă-s de copil…

— Cum o mai făcut ea copchilul ista, ia-te ce-i dolofan! iar dânsa-i în buci cumu-s eu în obraji! – se minuna moașa satului.

Ființa diafană s-a dovedit a fi aptă nu numai de răsturnat mămăliga, ci și de săpat.

Pentru că în aceeași primăvară don' profesor s-a apucat de pământ. Și a pornit-o cu nimicirea hectarului de trăscău de la deal de casă, de s-a adunat lume de pe lume să vadă cu ochii ei cum pot doi nebuni să-și facă râs de asemenea bogăție.

Satul a avut temă de discuții aprinse și râsete în pumni o vară întreagă, dar în toamnă, când au văzut hectarul numai gropi, aliniate la fir, și carul cu butași neobișnuiți prin părțile locului, discuțiile au început să se mute pe alte teme, iar râsetele să le adreseze unul altuia:

— Apoi nu v-am zis eu că are să puie de-aceea hultuită?… Dudel primău de-al nostru nu cumpără, da' de-acela hultuit, o-ho-ho!

La prima roadă don' profesor a adunat la căsuța cu peluză câțiva gospodari, dintre foștii tovarăși de tinerețe.

— Fraților, ce-ați spune dacă v-aș învăța să alungați sărăcia din case?

Gospodarii au început să râdă.

— Ai tu… matale… așa retevei ca s-o pălim? se interesă unul.

— Ia zi tu, este vreo deosebire între aligoteul ăsta și zaibărul tău? întrebă profesorul.

— He-he! Ca de la cer la pământ!… Da de unde să iau eu banii ca să-mi pun așa vie?

— De unde? Din pământ. Ce-ai zice dacă v-aș învăța să scoateți din același pământ de două ori… nu, de trei ori pe cât scoateți?

— Fără bani?

— Cu muncă, dar și cu cap…

Oprește filmul.

Ții tu minte, în patruzeci și unu, când v-ați întors, ce-a zis întâi și-ntâi tata după ce-a revenit din sat? Nu că nu mai există căsuța cu peluză, că e o jalnică ruină, ci că toți cei care i-au urmat sfaturile și îndrumările nu mai sunt.

— Deportați cu toții… Ridicați cu familiile de la gospodăriile lor și duși în Siberia… Chiaburi, lipitorile satului, vrăjmași ai vieții noi, socialiste…

Filmul:

Ai pus șaua pe Piky poneiul și ai pornit-o la deal, spre pădure, dar era prea de dimineață, roua prea mare ca să scapi neîmbăiat și te-ai întors de la jumătatea drumului. L-ai lăsat pe Piky pe gazon, îi plăcea la nebunie să pască și să se tăvălească pe covorul acesta verde și moale, oricum, tata nu-l putea vedea, era în livadă cu Dudel, angrosistul de vinuri și fructe, se prevedea o recoltă grozavă de caise și piersici, iar domnul Dudel dorea să știe pe ce poate conta; ai luat săpăliga și te-ai dus în grădină s-o ajuți pe mama la prășitul verzei, cum îi promiseseși în ajun, dar mama nu era în grădină, probabil se trezise Lenuța și făcea nazuri. Ai lăsat sapa la marginea straturilor și te-ai întors să-l dai în grajd pe Piky, însă chiar venea și tata cu oaspele, nu scăpase, firește, vederii lui intrusul de pe peluză. Dar cum nu urmă nicio vorbă răstită sau o privire sever-mustrătoare, poneiul rămase să-și expună în continuare burticica la soare, iar tu te-ai trântit pe șezlongul de alături.

Era o dimineață plină de soare, moara de vânt de pe culmea dealului din față își mișca a lehamite aripile, duruitul absolut nou pentru locurile acestea al tractorului luat din toamnă pe credit de vreo cinci gospodari împreună cu tata, firește, era liniștitor ca ticăitul ceasornicului din odaia voastră, a copiilor.

Era o dimineață vestitoare de pace și tihnă.

Filip încărcase în căruță cultivatorul și se pregătea să înhame

caii.

Filip stă la voi de când te ții tu minte. Îi place de tine, te-a învățat o sumedenie de lucruri, ți-a arătat chiar cum poți scoate paingul din borta lui cu o ață și un bob de ceară sau cum poți face o minge din păr de vacă folosindu-ți doar palmele și ceva stuchit!

Filip e țigan, umbla cu șatra și fura găini, el singur ți-a spus, dar marea lui dragoste sunt caii. L-a rugat în genunchi pe tata să-l ia îngrijitor la cai, fără niciun ban, iar când tata s-a lăsat convins – și nu-i pare rău că l-a crezut! – a fugit din șatră, pentru care lucru a încasat câteva bice de la bulibașă – „iaca, vezi vârcile iestea?", – dar de întors la gura cortului nu s-a mai întors… Și mai are o patimă, mama ți-a spus: în fiece duminică și de sărbători bate dărăbănica la muzicanții lui Ion al Chirei din sat…

Tata și cu domnul Dudel s-au așezat la masa de sub nuc, discută aprins și așternpe o foaie de hârtie lungi coloane de cifre.

Lenuța a apărut în prag cu șorțulețul la gât și cu mutricica toată plină de gălbenușul oului pe care e obligată să-l mănânce în fiece dimineață. A fugit de la masă, bineînțeles. E cât se poate de mândră că a scăpat de controlul mămicăi, se repede la tata, care știe s-o facă să râdă cu hohote, dar se împiedică în gazon și se întinde pe burticică.

În care clipă se repede din casă și mama. E palidă, cu ochii măriți de groază…

Mai departe filmul se rulează cu încetinitorul:

Tot în care clipă cu începutul de strigăt al mamei se aude din curtea cu grajdul, despărțită de peluză cu un gărducean de lănțeți:

— *Sloboda!*…

Și imediat o bubuitură, un trăsnet.

Bietul Piky, cum a știut el să se ridice în picioare cu o clipă înainte de bubuitură?…

— Ce-i asta?! a strigat mama cu glasul rupt.

Hățurile de piele cu ținte albe au șuierat în mâna lui Filip și s-au încolăcit pe brațele lui Iacob, ocnașul, neștiut de unde apărut în spatele căruței. Tata și domnul Dudel sar de pe scaune, Iacob scapă din mâini arma, se întoarce pe călcâie și dispare în grădina din

dosul grajdului, Piky cade brusc pe picioarele din față, apoi încet-încet, de parcă s-ar pregăti de culcare, se lasă pe-o coastă.

Tata cade în genunchi lângă el, Piky fornăie o dată, cum face de obicei când îi sar dulăii satului în față, întinde zvâcnit picioarele, le strânge și încremenește. Din nară i se prelinge o șuviță roșie, iar ochiul cată sticlos, nemișcat spre cer. Tata îi trage pleoapa și o ține așa câteva clipe.

— În mine a țintit, ticălosul. Mulțumesc, Piky…

Domnul Dudel a prins-o de umeri pe mama gata-gata să se prăbușească.

Filip sare peste îngrăditura peluzei și-i întinde tatei arma scăpată de Iacob.

— Adică la el era, dă din cap tata. Credeam că am lăsat-o acasă…

Abia atunci ai înțeles tu că Piky nu mai este.

Te-ai repezit urlând și te-ai trântit peste trupul cald încă al blândului tovarăș, fără să iei seama că sângele pornit din gaura de sub spată îți îmbiba cămașa.

Mama scutură energic din cap și își duce mâinile la frunte de parcă și-a amintit ceva:

— Alex, glasul îi tremură. Fuga la radio, fuga!

O ia în brațe pe Lenuța și intră în casă cu tata și domnul Dudel.

Ai rămas singur și uitat, numai ție îți pasă de sărmanul Piky…

Cum l-ai mai ucide și tu pe mizerabilul de Iacob, cum l-ai tăia bucăți! În furia ta neputincioasă te tăvălești pe gazon, umplând iarba de sânge…

Iacob, sau ocnașul, cum i se zice în sat, a făcut vreo trei ani de pușcărie pentru tentativă de omor, e un fel de *paria* al satului și tata s-a gândit că, dacă l-ar trata ca pe un om, adică dacă i-ar da ceva de lucru, ar putea să-l ajute. Acum câtva timp l-a angajat la legat via, dar când l-a prins în casă răscolind printre lucruri, i-a plătit tot ce i se cuvenea și l-a poftit mai mult să nu i se arate în fața ochilor.

Mamei nu i-a plăcut rânjetul lui când a numărat atent banii și a plecat, de câteva ori întorcând capul ca să-l privească pe tata…

Iată-l pe domnul Dudel: iese glonț din casă, tot bombănește ca un patefon stricat „Mein Gott, mein Gott”, încalecă motocicleta la

poartă și dispare într-un nor de praf.

Iese din casă și tata, nici nu ia seama că plângi.

— Mihai (nici măcar Mihăiță, ca de obicei!), schimbă cămașa, spală-te, adună tot ce ai de îmbrăcat, în zece minute am plecat.

Mama înghesuie în două valize haine, rufărie, niște pâini de-a valma.

— Fugim de ocnașul cela, mămico?

Mama nu-ți răspunde.

Nimeni n-a închis radioul, deși bateriile sunt scumpe.

„…în flagrantă încălcare a termenelor de evacuare trupele sovietice au trecut în chiar dimineața aceasta Nistrul pe la Soroca, Tighina și Cetatea Albă și se îndreaptă spre interiorul provinciei. Armatele noastre nu opun nicio rezistență, dar sunt cazuri…”

Ochii mamei lăcrimează și lucrul acesta nu-i a bine.

— A început războiul, mămico?

Mama te cuprinde la piept și nu-și mai înecă plânsul.

— Mai rău, băiatul mamei…

Și începuse – așa e că mai ții minte? atât de frumos ziua aceea de douăzeci și opt iunie una mie nouă sute patruzeci…

Proiectorul se stinge pentru schimbarea casetei.

2

Filmul:

Ești băiat mare de-acum, în clasa a doua a Liceului-Internat din Iași, mai învață cu tine și doi colegi de-acolo unde ai început. Mama și Lenuța stau la Piatra-Neamț, la o verișoară de-a ei, care trebuie să se mute la Turnu-Măgurele, dar nu se mută până nu se lămurește situația voastră. Mai sunt oameni buni!

Tata e la Iași, la catedră, din fericire, arhiva facultății de la Chișinău a putut fi evacuată, așa că se simte normal. Doar că n-are cum să-și adune familia, orașul e plin de refugiați și o casă, chiar o cameră, e o problemă greu de rezolvat. Locuiește, dacă se poate folosi acest cuvânt, într-o cămăruță din aripa cu laboratoarele facultății, o fostă debara sau baie probabil, în care a încăput doar un pat de campanie…

Îți amintești cum ați trecut Prutul?

La Huși era o mamă de înghesuială și debandadă, încât abia a putut tata să întoarcă mașina spre sud.

— Încercăm să trecem podul la Fălciu. Și dacă nu reușim, cum o vrea Cel de Sus…

Și cum s-a sfârșit benzina chiar la începutul podului, și cum ați împins la mașină cu tata, în timp ce mama învăța să țină direcția și tot dădea cu roata din dreapta în balustradă, și cum v-ați înțepenit la capăt, dar au venit niște grăniceri să vă ajute, în timp ce în spate, la o zvârlitură de băț, opriseră niște camioane ciudate din care au prins să coboare soldați necunoscuți, cu cizme de pânză impermeabilă și cu niște puști nesfârșit de lungi și baionete de forma și lungimea floretelor…

— Dacă întârziam cinci minute… Și-a făcut cruce tata, văzând cum soldații aceia au făcut front la jumătatea podului și nu mai lăsau să treacă trăsurile ce se tot adunau.

Și cum au tras focuri într-un disperat ce se aruncase în Prut, dar nu l-au nimerit, și când a ajuns la malul vostru, disperatul s-a trântit

în genunchi și a vărsat o bună jumătate de căldare de apă din stomac…

„Amară băutură”, a zis, ții minte?

Apoi, după ce-a lipsit vreo două săptămâni (venea la tine de două ori pe săptămână!), tata te-a vizitat pe neașteptate seara, la internat, înainte de culcare.

Ce te-ai mai speriat! Avea un ochi vânăt și mâna stângă prinsă de gât cu o eșarfă. Îți amintești ce ți-a răspuns? „Fugi de bolșevici și dai peste legionari!”

— Nimic grav, Mihăiță, o să treacă. Problema e alta: m-au dat afară de la catedră, am refuzat să le jur credință. Așa că plec la mama și Lenuța, o să lipsesc o vreme. O să se îndrepte lucrurile, n-ai grijă! Grija ta e să înveți. Dacă ai carte…

Îți amintești cum l-ai întrerupt?

— Ce folos că știi tu atâta carte? ia te uită ce-au făcut din tine…

Tata a râs:

— Îmi place că judeci, numai că de data asta nu ai dreptate. Dacă nu aș fi avut carte, m-aș fi înhăitat cu ei! Ți-ar părea bine să ai un tată de care să te rușinezi cândva?

Nu l-ai mai văzut până în februarie, când se terminase de acum zavera legionarilor.

— Sunt iarăși la catedră. Am aflat că ai terminat trimestrul pe locul doi și mă bucur. Ți-am adus și ție o bucurie: mai ai o surioară! Tincuța… Ecaterina.

Altceva pentru Lenuța, posibil să fie geloasă, dar tu ești băiat mare!

Și apoi, la finele anului pe care l-ai terminat cu coroniță de premiant pe cap, ții minte ce mai drum cu mașina unui prieten de-al tatei până la Piatra? („Dar Fordul nostru?”, ai întrebat. „L-am mâncat”, a răspuns tata atât de serios, că n-ai mai avut nicio îndoială că nu glumește.)

Lenuța crescuse ca pe drojdii, iar Tincuța… Ce-o mai făceai să râdă, bondocuța!

Dar Ceahlăul, ce mai minune de locuri, când avea tata timp liber.

O singură dată ai trântit-o totuși:

— Frumos, frumos, dar nu-i ca la noi la…, te-ai oprit brusc când l-ai văzut pe tata că se întunecă. Și ai schimbat vorba:

— Păi dacă se vede Ceahlăul de la Dunăre, de ce nu se vede și Dunărea de pe Ceahlău?

Tata te-a privit mirat, dar a înțeles că glumești: erai băiat mare…

Apoi, pe neașteptate: „…vă ordon: treceți Prutul!…”

Apoi nesfârșita așteptare a acelui august al întoarcerii…

Trenul îndărăt și peronul scâlciat al gării dărâmate cu dinamită…

Apoi casa devastată, dar întreagă. Dormitul pe podele. Leagănul Tincuței. (Ții minte cum a urcat în el Lenuța și nu voia să coboare?) Patul pentru mama și Lenuța. (Abia peste un an patul tău și al tatei.)

Și întoarcerea tatei de la țară.

— Cât despre Filip, nu știe nimeni nimic. Zic oamenii că atunci când a venit un șef de-al lor să ia caii, el a sărit cu furca la dânsul… Bineînțeles că a fost arestat…

Sfârșitul filmului.

Capitolul V

1

Dacă mi-ar fi spus cineva vreodată că o să ajung și la ziua când n-o să mai gândesc, l-aș fi considerat nebun.

Dar iată că am ajuns.

La atelier am o singură grijă: să mă protejez, adică să nu dau cu ciocanul pe alături. La masă iar o singură preocupare: să înghit tot, chiar și ceea ce rămâne în gât, ca să am suficientă energie pentru cele opt ore de efort pur mecanic. În drum spre casă aceeași unică străduință: să mă văd cât mai curând în pat. Deși nu-mi pot aminti niciodată visele, sunt sigur că nici ele nu conțin vreunul din elementele proprii gândirii…

În schimb dau uzinei cele mai multe ambalaje, port titlul de „fruntaș în întrecerea socialistă", deși nu mă întrec cu nimeni, colegii s-au împăcat cu ideea că sunt un calic, nu fac niciodată cinste la chenzine. Un singur lucru mă cam supără: zilele trecute s-a apropiat de mine brigadierul și mai în glumă, mai în serios m-a luat de mânecă:

— Poate-o lași mai moale, românule? Că altfel ne măresc normele la toți…

Am strâns din umeri, nu înțeleg adică ce vrei să spui, și nici el n-a mai insistat.

Cât privește porecla, n-o aud prea des, o socot binevoitoare.

Dar de unde să știe ei pentru ce strâng banii?…

Chiar dacă-i vorba de o idee fixă – ea e singura ce-mi dictează comportamentul și-mi înlocuiește orice alte gânduri…

Pe la jumătatea lui mai s-a petrecut un eveniment minor, dar care avea să schimbe multe în ce mă privește.

Într-o dimineață însorită, numai bună să-i invidiezi pe cei ce-și

pot permite să-și expună burta astrului diurn, ne intră în atelier subdirectorul însoțit de un tip slăbănog, cu priviri vioaie, ambalat într-o tunică a la Mao Tzetung.

— Tovarăși, chițcăi înaltul funcționar de îndată ce brigadierul opri fierăstrăul circular, tovarășul este de la ziarul partidului și guvernului și vrea să stea de vorbă cu voi. Poate chiar să scrie ceva. Vă rog să-l primiți și să-l iubiți! Iată, tovarășe, se întoarse spre slăbănog, acesta-i brigadierul, iar acesta, arată spre mine, acesta… În sfârșit, brigadierul o să vă spună tot…

După care strânse mâna slăbănogului și se îndepărtă grav.

Ziaristul scoase din buzunar un blocnotes cu tartaje de dermatină și se apropie de brigadier. Schimbară câteva cuvinte, după care se opri în fața mea.

— Tovarășul Oltean…

— Prezent, făcui eu fără să încetez lucrul.

El schiță un zâmbet slab.

— Câteva întrebări… Și lasă ciocanul cela…

— Dar norma? Fără ciocan moare.

— Apu' despre ea să vorbim. Cu câte procente o întreci?

Simțeam că-l dor în cot procentele mele.

— Câte vă trebuie?

În fiece dimineață aveam cinci-zece minute de așa-zisă informație politică, unul dintre noi citea ziarele și încerca să-i lumineze și pe ceilalți. Mă exasperau banalitățile tipărite, cu atât mai mult cu cât și eu făcusem treaba asta de vreo două ori, iar în viața „de dincolo" nu prea eram dat cu presa.

Slăbănogul zâmbi:

— Eu vorbesc serios. Cu câte procenturi?…

— Tovarășe ziarist, sunt un om liniștit și modest. Mă tem de publicitate, mă tem de slavă, asta ar putea să mă distragă de la munca pe care o iubesc atât!

El mă privi atent și izbucni în râs:

— Ia uite! El suguiește! Îmi place. Vasăzică, facem așa: mătincă ești știutor de carte, mâine vin aici și-mi dai articolul pe care ai să-l scrii diseară. Despre tine și tovarășii tăi. Îmi opri cu un gest protestul. Aiasta este o poruncă de partid, cred că înțelegi despre

ce-i vorba…

Mai auzisem cuvintele acestea – sarcină de partid… Mai departe gluma nu putea avea loc.

— După-masă vine fotograful, zise el brigadierului, îi strânse mâna și plecă țanțoș.

Peste vreo patru zile brigadierul intră valvârtej în atelier, ceva mai târziu ca de obicei, întrerupse curentul, ca să oprească toate mașinile care bâzâiau, șuierau și oftau, și ceru tuturor atenție. Apoi desfăcu ziarul pe care-l adusese subsuoară și începu să citească.

Privii peste umărul lui: era o pagină întreagă dedicată uzinei, o bună parte ocupată de articolul meu și de fotografia plină cu pete de tuș, printre care se puteau distinge doar rindeaua mecanică și jumătate din mutra solemnă a brigadierului…

Pentru articol n-aveam de ce să roșesc: trecusem cu penița când mai veselă, când mai serioasă peste toți tovarășii mei de atelier, mă străduisem să fac un portret colectiv al unor oameni vii, cu bucuriile și nevoile lor.

De prisos să adaug că devenisem eroul zilei în uzină: pagina cu pricina stătea agățată în toate atelierele și pe toate coridoarele administrației.

Neașteptate au fost și urmările: în cele două luni cât am mai lucrat la uzină, slăbănogul mi-a mai dat câteva „sarcini de partid” și m-a declarat membru al activului de corespondenți voluntari ai ziarului.

Știam eu că am talent de publicist!…

Pe lângă onorariile nu chiar simbolice m-am ales și cu alt câștig: ștergându-mi din cele scrise cuvinte ca „ambalaj, excelent, situație, ziar, satisfacție”, slăbănogul mi-a demonstrat cât de simplă este învățarea limbii „moldovenești”: să uiți (sau să nu folosești!) jumătate din vocabularul moștenit de la părinți!

Cine-a zis că „a pierde” nu înseamnă „a câștiga”?

2

Pe la începutul lui iunie (luasem deja hotărârea cu Universitatea), cum mă întorceam acasă de la circa de miliție unde mi se înmânase pașaportul nou, viager, și trecând, cum mă ducea drumul, pe lângă ministerul „lăuntric”, dădui nas în nas cu Emil.

— Servus, neamule! urlă el, mă luă în brațe și începu să se învârtă cu mine de duduia trotuarul. Servus!

Sergentul care făcea de serviciu la minister crăpă ușa, ne cântări din ochi și porunci sever:

— *Idite, idite!*

Îl înțelegeam pe bietul băiat, cât n-aș fi dat și eu atunci la sosire să văd pe cineva, să întâlnesc o mutră cât de cât cunoscută.

— Măi al naibii, zise el după ce ne așezarăm mai la vale pe treptele unei case vechi, boierești, pe a cărei ușă monumentală sta scris „Intrarea pin ogradă”. Al naibii, ne-am putea duce la un pahar, dar peste o oră trebuie să mă prezint la comisariatul militar! Hai, zi! Cum e?…

— Ba pardon, zi tu. Înțeleg că ești proaspăt sosit, de ce așa târziu?

Coborâse din tren de vreo zece zile, aflase de la funcționarul de la „primaria voastră” adresa mea, dar nu mă căutase.

— Dom’le, n-am mai pomenit așa ceva! Nu le-a fost de ajuns că am scris în lagărul cela douăzeci și trei de autobiografii, uite, azi am scris-o și aici pe a treisprezecea în decurs de-o săptămână! Îi bag în mă-sa-n cur, dacă mai continuă, dau foc și ministerului, și javrei celeia care mă urmărește peste umăr ce scriu și cum țin tocul! Să fi știut așa ceva, mă predam dracului…

Aici se întrerupse brusc. Zâmbi amar:

— Înțeleg bine că plata pentru a deveni omul cel mai fericit din lume, adică om sovietic, trebuie să fie mare, dar chiar așa… M-au băgat într-o magherniță cu niște tipi suspecți… Tu, cel puțin, te-ai aranjat ca lumea?

De vreo trei ori fusesem la „Comitetul Împlinitor” ca să le amintesc de cazarea mea provizorie, pardon, vremelnică, și de fiecare dată am fost rugat să nu-i mai deranjez: „Căutăm, cum găsim ceva potrivit, te anunțăm singuri…”

— Nici la maică-mea nu mă pot duce, n-am documente. E vorba să-mi dea ceva zilele astea, dar… Mă-sa-n… Apropo, ți-ai găsit părinții?…

N-avea niciun Dumnezeu să-l mai sperii și eu:

— Sunt… sunt la țară… Predau…

— Cam nasol pentru un profesor universitar, nu?

— O chestie provizorie…

A, sări deodată Emil. Ultima noutate, ori poate-ai aflat? Contele S. s-a sinucis!

Am simțit un val de sânge cum mă izbește-n cap. Aveam cele mai calde sentimente pentru aristocratul acela, atâta de aristocrat, că nu te lăsa niciodată să bănuiești că n-ar fi un egal de-al tău, oricine ai fi fost tu. Bietul bătrân înțelept! Mi-am amintit deodată cum mă privea când mi-a vorbit de cei doi băieți ai lui…

— Zicea un ajutor de-al comandantului că s-ar fi întâmplat ceva cu un fecior sau o fiică de-a lui când a încercat să treacă Dunărea… Moșul s-a strecurat noaptea în biroul lui Rosomahov și s-a împușcat în gură cu arma rusului…

Bietul bătrân! Și socotelile cu viața tot aristocratic încheiate…

— Niciun popă n-a vrut să-i cânte, l-au îngropat ca pe o vită… Dar pe Rosomahov l-au umflat peste câteva zile. M-aș bucura să aflu că putrezește-ntr-o pușcărie cu tot cu autobiografiile mele, băga-i-le-aș…

Emil își privi ceasul:

— Aoleu! Milităria, paștele mă-sii! Scrie adresa mea! Sau poate vin eu pe la tine…

Mă bătu pe umăr, se întoarse militărește pe tocuri și porni cu pas grăbit.

Potrivit denumirii străzii pe care mi-o dictase, nu părea, într-adevăr, să locuiască într-un cartier rezidențial…

Curios, totuși: eu n-am scris decât două autobiografii, una lui Rosomahov și cealaltă lui Gropa.

Să însemne asta ceva?…

3

Am banii strânși, chiar mai mult decât îmi făcusem socoteala. I-am depus la cec și port carnetul cu mine: nu mi-a dispărut nimic, nici măcar o copeică atunci când îi țineam în valiză, dar… De câteva ori am luat seama că cineva îmi umblă prin puținele boarfe. Repet, nu lipsește nimic, dar mă dezgustă însuși gândul că un străin pune labele lui pe ceea ce îmbrac sau folosesc. Până și teancul de hârtii a fost răsfoit pagină cu pagină…

Adică banii sunt.

Dar lipsește principalul: veștile.

Scrisoarea…

Am cugetat îndelung, n-am dormit multe nopți și am hotărât definitiv: intru la Universitate. La Filologie.

Toată stima și tot respectul pentru clasa muncitoare, pentru harnicii bătători de cuie (țânte, cum m-ar fi redactat protectorul meu de la ziarul cu povestea!), dar sunt absolut sigur că și tata, și mama, posibil și surorile ar prefera să discute cu mine despre Faulkner sau Hermes Trismegistos și nu să-mi asculte o prelegere despre felul osebit în care trebuie bătută o țântă (un chiron, în altă variantă), într-o scândură de molift sau în cea de mesteacăn…

Toată stima pentru agronomie, pentru zootehnie și horticultură, sunt sigur că, dacă voi profesa ziaristica, mă voi dedica acestor discipline, dar să profesez ca specialist în aceste domenii, să am iertare. Prea nu moare în mine amintirea căsuței cu peluză și a minunăției agricole din preajma ei, ori, mai precis, n-o să-mi dispară niciodată din memorie cele văzute după trecerea tăvălugului din patruzeci… Un articol, un ziar, o carte – le-ai ars și n-a mai rămas nici scrumul din ele. Ruinele pământului rămân veșnic…

De la întâi iulie nu mai sunt „fruntaș în întrecerea socialistă”.

Băieții au aranjat o mică petrecere de rămas-bun, au turnat în mine cât a încăput. („Doamne, și matale te-ai dat cu ghilanii ăștia,

știam eu că n-ai să le poți sta împotrivă!” – lamentațiile Mariei Petrovna când am fost adus acasă.) În euforia agapei brigadierul mi-a mărturisit cinstit că a fost o vreme când ortacii erau pe punctul să-mi administreze o învățătură cu țolul în cap, ca să nu le sparg norma, dar i-a calmat Fedea când le-a spus că strâng bani ca să-mi vizitez părinții „foarte departe”. „Dar n-a vrut să ne spună unde! Ia zi tu: peste graniță?”

Și încă peste câte!…

Mi-am procurat manualele de a zecea la materiile de admitere, cu excepția francezei, firește, adică Istoria și Literatura moldovenească, plus o Gramatică și o Crestomație de aceeași literatură.

Băieții fac tot posibilul să nu mă deranjeze, adică Fedea: nu mă mai terorizează cu miile lui de întrebări. Cât despre Timofei, regimul lui e astfel alcătuit, că poate conveni oricui: lucrul la uzină, drumul spre cămin cu un scurt popas la alimentară, sticla de votcă și un somn neobișnuit de liniștit până în zori.

Cu istoria m-am lămurit repede: aproape tot ce știu spun pe dos și din trei întrebări nimeresc neapărat două…

Mai complicat lucru cu literatura…

Țin bine minte că în clasa a doua de liceu am luat o păruială bună de la tata, nu, nu bătaie, nu m-a lovit niciodată! A fost o păruială verbală, dar convingătoare, când mi-a găsit întâmplător în dulăpașul de la internat câteva exemplare din serialul „Aventurile submarinului Dox”.

Băiatule, asta e maculatură! E pentru troglodiți! Ai de gând să te perfecționezi în direcția asta?…

N-am mai avut de gând.

Păruiala căzuse la țanc.

Sunt absolut sigur că, dacă m-ar vedea acum cu „operele” acestea, ar trece de la mustrările verbale la altele, violente și fizice…

La una dintre consultațiile din preajma examenelor mi-am permis să-l întreb în particular pe consultant (probabil un laborant bâlbâit!) dacă socoate, într-adevăr, că e poezie ceea ce ni se prezintă ca atare în crestomație, adică „Oi glăsui” sau „Buhgalterul”

(pentru neinițiați: „Voi vota” și „Contabilul”!), sau dacă pot fi considerate proză „Venea o negreață” sau „Nouăsprezăci mămăliji”.

M-a privit atent, cum ai examina o insectă proaspăt descoperită, m-a luat de-un cot și, după ce s-a convins că nu sunt venit din Bucovina, a început să-mi explice răbdător și blând că republica noastră este tânără și foarte rămasă în urmă, că norodul a fost ținut în întuneric și-i „tare necultural”, că nici „scriere n-o avut, da încă literatură?” și că, „îndeobște”, nu poți să treci deodată de la „folclorul norodnic” la „Război și pace”…

— Da’ matale n-ai făcut școala la români?

Făcusem oleacă.

— Iaca, vezi? Școala burgheză nu ține socoteală de norod!

M-am declarat foarte mulțumit de răspunsul pe cât de complet, pe atât de simplu, dar nu cred că l-am convins, m-a urmărit cu privirea până am părăsit coridorul.

Dar apropo de norod.

Cu vreo săptămână înainte de a pleca de la uzină, în timpul unei pauze de prânz s-a apropiat de mine un tinerel, nou-venit în brigadă, și mi-a întins, aproape roșind, o foaie de hârtie.

— Iaca, numai să nu mă râzi… Am scris și eu o poezie pentru gazeta de perete… Tu ești mai învățat…

Era ceva în stil pseudopopular despre viața fericită a oamenilor sovietici, despre „părintele tuturor – tovarășul Stalin cel viteaz”, un ghiveci de o dezarmantă naivitate și agramatism.

Să fi știut atunci!… Să-i fi strâns mâna și să-l fi bătut pe umăr…

Dar omul mă rugase să-l ajut, să-i dau un sfat!

Și i l-am dat. Cum nu știu alt mijloc de a convinge pe cineva decât apelând la exemple, am început să-i recit ceva din nu mai țin minte cine, probabil, din ce avem întotdeauna la îndemână, din Eminescu.

Mă asculta cu gura căscată. Când am sfârșit poemul, a făcut semn celorlalți să se apropie.

— Măi, ia ce-i frumos! Spune-le și lor!…

Nu m-am lăsat prea mult rugat. Cum am o memorie suficient de încăpătoare, am început să-i plimb pe la toți bunii mei prieteni, începând cu Coșbuc și sfârșind cu Minulescu.

A fost o adevărată ședătoare, și dacă nu s-ar fi uitat la ceas brigadierul, nici n-am fi luat seama că prelungisem pauza cu jumătate de oră.

Cei mai mulți dintre tovarășii de muncă aveau la activ câte șapte-opt clase, alții mai frecventau și cursuri serale, dar nici numele lui Creangă, nici al lui Eminescu nu le spunea nimic…

Cât de concentrați ascultau!

La finele recitalului tânărul poet și-a împăturit cu grijă „opera”, la fel de atent a rupt-o, și a făcut vânt resturilor peste mormanul cu rumeguș.

— Da, a zâmbit el amar, mai avem câte ceva de învățat…

4

Cu trei zile înainte de examene s-a întâmplat să am una dintre cele mai frumoase surprize de până acum.

După o consultație, ultima, cum părăseam aula, se oprește în fața mea un tip înalt, mai răsărit ca mine, foarte tuciuriu și zâmbăreț.

Mă ia foarte dezinvolt de părul din dreptul urechilor și mă saltă ușurel de la podea.

— Perciuni!

Să nu fi pronunțat cuvântul, probabil că i-aș fi zis una sau chiar l-aș fi pocnit, dar acest „perciuni”…

În clasa a treia, Mops, pedagogul de serviciu, n-am știut niciodată cum îl chema cu adevărat, m-a prins într-o pauză de această parte a tunsurii, m-a ridicat ca la două palme de mi-au țâșnit lacrimile și s-a interesat cu glas mieros:

— Când tundem perciunii, elev? Ori te crezi la sinagogă?

Între perciuni și sinagogă colegii au optat, în cele din urmă, pentru primii: porecla li s-a părut mai exotică.

L-am recunoscut imediat. După culoarea feței.

— Il dzigano!

Era colegul meu dintr-a patra, promovat ca și mine într-a cincea în ’44, Ionuț Manoliu.

— Manole, Manole! Și Ivan! mă corija el după ce coborârăm în curte și găsirăm o bancă liberă. Asta ar mai lipsi, râse el, să afle studenții mei de „Il dzigano”… Zi, canalie, unde-ai fost până acum, unde-ai dispărut? Din câte îmi amintesc, ai șters-o în România, nu?

— Războiul…

— Da, războiul… Eu am rămas aici cu mama… Să-l așteptăm pe tata. N-a mai venit… S-a stins și mama…

Știam cu toții la liceu că era fiul unui deportat, deși, în exuberanța vârstei noastre, nu-l prea menajam.

— Și tu? Hai, cântă!

I-am cântat tot.

— Adică vrei s-o pornești de la început. Te poți considera student. Sunt lector, un fel de asistent, la Catedra de limbă și literatură, eu o să-ți primesc două examene. Te miră? Am absolvit anul trecut Institutul Pedagogic… Iar în țara orbilor chiorul… Grozavă lipsă de cadre!

Ne-am despărțit spre seară. Am făcut schimb de adrese.

— După moartea mamei am fost „comprimat” într-o singură cameră. Știi casa noastră… Te-aș fi luat la mine. Dar acum proprietatea privată… Și cum mai am și stupida intenție să mă însor…

Avea un râs molipsitor. Ca pe vremuri. Posibil să exagerez, dar pentru prima dată simțeam că m-am întors, măcar parțial, acasă.

— Și ai grijă, zise el când ne aflam de acum la câțiva pași unul de celălalt. „Il dzigano” numai după poarta Universității și numai în șoaptă!

E o imensă bucurie să-ți găsești prietenii vechi pe aceeași lungime de undă după ani de despărțire.

Capitolul VI

1

Am fost chemat la Comitetul Împlinitor Raional ca să mi se comunice că sunt luat la rând pentru locuință și numărul rândului meu este undeva după cifra cinci mii…

Iată-mă: am scris „împlinitor”, „luat la rând” și nu le-am mai prins în ghilimele… Nici nu mi-am dat seama cu câtă naturalețe le-am folosit, abia recitind fraza (tot mă zgâria ceva adică!), m-am luat cu mâinile de cap… Cât de ușor cedăm, cât de ușor ajungem la compromisuri cu noi înșine când e vorba de ciolan! În cazul meu friptura este posibilitatea de a înțelege și de a fi înțeles cât mai ușor de cei din preajmă…

Mizerabilă chestie! E cum ai lua un prunc de la țâța secată a mamei și l-ai potrivi la sfârcul generos al doicii: un pic de mofturi la început, oricum, nu mai răsună glasul acela pe care-l știe din embrion, dar plinătatea debitului de lapte șterge repede memoria duioșiei neprefăcute…

O fi având dreptate Marx, sau cine o fi zis-o, că existența determină conștiința. (În cazul meu – renunțarea la ultima…)

Firește, după dușul rece de la Comitet nu mă prea simțeam plutind în al nouălea cer, dar foarte curând au intervenit evenimente care mi-au demonstrat cât se poate de simplu că o mare neplăcere poate fi oricând depășită de o alta și mai mare…

Reținusem din vorbele lui Emil că are și el intenția să intre la Universitate, că la Istorie, că la Filologie, oricum, Facultate de Drept nu era, dar nu-l întâlnisem la niciuna din consultații. Am socotit de datoria mea să lămuresc lucrurile și în ajunul admiterii am descins la adresa pe care mi-o comunicase. Nu-mi spusese precis despre ce cazare e vorba, s-a dovedit a fi tot un cămin, nr. 3, și atât, doar că

ceva mai arătos ca al meu, cu etaj.

Femeia de serviciu, probabil, e o modă ca la căminele de bărbați să comande femeile, mi-a cerut mai întâi pașaportul, pe care, bineînțeles, nu-l aveam cu mine, mi-a notat numele într-un registru și abia după aceste formalități mi-a permis s-o întreb ce doresc.

Mi-a aruncat o privire rapidă, apoi a țintit ochii în perete:

— Așa om nu trăiește aici.

Am mai citit o dată adresa de pe peticul de hârtie pe care-l luasem cu mine.

— Cum adică? E unul întors din România… Acum o lună și ceva… Un…

Nu m-a lăsat să continuu:

— Da eu îți spun matale lămurit că nu avem așa un nume aici! Mergi sănătos…

Era spre seară, din când în când treceau spre odăile lor locatari ai căminului.

— Ce mai stai matale aici? Nu mă crezi?…

Nu puteam să mă înșel, aveam adresa negru pe alb, să fi făcut el un banc? Pe ce chestie?…

Cum locatari se întorceau tot mai mulți, am ieșit în fața clădirii și l-am oprit pe unul ce mi se părea mai isteț.

— Nu știu. N-am auzit…, și grăbi pasul.

Al doilea nici n-a catadicsit să-mi răspundă. Doar ajuns la ușă întoarse capul să vadă dacă n-am dispărut.

Următorul mă întrebă, după ce cercetă cu privirea împrejurimile:

— Sunteți prieteni? – vorbea rusește. Firește că eram.

— Atunci sfatul meu este s-o ștergi de-aici cât mai repede. Prietenul tău a fost ridicat alaltăieri noaptea.

„Cum adică ridicat?” al meu rămase în aer. Tânărul dispăruse.

În drum spre casă aveam mereu senzația că cineva îmi urmează pașii, că, iată, cetățenii care au apărut acuma de după colț sunt cu ochii pe mine și nu în zadar țin mâinile în buzunare, mă cuprindea nedumerirea când treceau pe alături și își vedeau de drum…

Toate cele auzite și lăsate cândva să treacă pe-alături de ureche despre *ghepeu* sau *enkavede* răsăreau acum în memorie îmbogățite

cu detalii imaginare, grotești… Și mâna aceea din toamna lui patruzeci și unu, oasele acelea răsărind din pământul spălat de ploaie de la fostul consulat italian, unde ne duceam mânați de puerilă curiozitate să le privim, fără a înțelege sinistrul subtext al descoperirii, mâna aceea descărnată de care mai atârna un capăt de sârmă ruginită începea să-și destăinuie amenințătoarea taină…

Noaptea am avut, probabil, coșmaruri. Nu țin minte ce visez, m-a lămurit Fedea:

— Ce-i, frate? ți-o intrat examenul pe cur de te-ai zbătut așa?…

Dar, spre propria mea mirare, la proba scrisă am intrat calm și hotărât să „nu trag atenția” – cum se zice aici – la permanenta polemică pe care-o purtam cu primitivismul Crestomației.

„Chipul colhoznicului în literatura de azi” l-am pictat în cele mai decente și impresionante culori, fostul plugar sărman, supt de toate lipitorile burghezo-moșierești, a căpătat datorită peniței mele parametrii unui Heracle combinat cu Democrit…

— Cred că ai putea fi admis în Uniunea Scriitorilor, mă tot tachina mai apoi Ionuț, care, firește, citise și apreciase monumentala mea „lucrare scrisă”. În orice caz autorii pe care i-ai citat te-ar vota cu toate membrele…

Vorba ceea, ce nu face omul pentru interes…

La proba orală, unde intram câte trei, Ionuț i-a eliberat mai întâi pe ceilalți doi, ca să putem rămâne singuri și să recităm împreună cu cele mai serioase mutre ceva în genul „Hai, frați, hai, frați, la năvală dați”…

Peste alte vreo trei zile am aflat de la examinator că n-ar fi rău să mai și graseiez, ca să fiu luat drept mâncător de broaște și melci, așa că mai rămânea doar Istoria, pe care trebuia să mi-o verifice un coleg și prieten de-al lui „Il dzigano”.

Dar mai înainte de istorie, în preistorie, a trebuit să-l cunosc pe Krasnovski…

2

De altfel, n-am avut intenția să-l cunosc, mai mult, dacă ar fi fost să mă caut în subconștient – subconștientul zicea că nu prea iese fum de-acolo unde nu arde focul, că, adică, dacă se vorbește atâta despre ei – odată și odată tot au să ajungă și la tine, dar nu precupețeam niciun efort ca să-mi conving subconștientul de minima probabilitate a unei astfel de cunoștințe…

Dar s-a produs…

Era o excelentă seară de august, pe cer nici urmă de nori, condiții mai mult decât potrivite ca să-ți așezi fundul pe-o buturugă și să aștepți ploaia de leonide sau liride, sau ce alte corpuri cosmice își mai oferă serviciile amatorilor de astronomie populară în acest anotimp.

Stăteam în pat cu manualul de istorie încercând să mă sugestionez că e scris „sine ira et studio”, când bătu la ușă Maria Petrovna și, fără să mai aștepte invitația de rigoare, intră.

— Mihail Alexeevici (celorlalți, indiferent de vârstă, le spunea pe nume), omoară-mă, dar nu te-am văzut când ai venit. Iaca, ai două scrisori, și mai ales asta, de la miliție. („Miliție” – aproape în șoaptă…)

Cealaltă, nu cea „mai ales”, era de la uzină.

„Întrucât de pe data de 1 iulie crt. nu mai lucrați la Uzina Mecanică nr. 1 „I. V. Stalin”, vă somăm ca în decurs de zece zile de la primirea prezentei să eliberați locul din Căminul Nr.1 al Uzinei, în caz contrar…”

Plicul nu fusese lipit și Maria Petrovna nu-și putuse învinge curiozitatea:

— Da’ nu te mai uita la dânșii! Hamăie, da’ treabă nu fac! Iaca Alioșa, de la numărul opt, are un an de când a primit așa veste…

Citația de la miliție nu excela prin amănunte: „obligatoriu, la orele 22.00, având asupra sa pașaportul…”

Primul gând: „Ia te uită cine lucrează zi și noapte!” Abia apoi

nedumerirea (sincer vorbind, și sudoarea rece!) – ce putea să însemne ora asta?

Maria Petrovna ridică din umeri:

— Nu te-ai bătut cu nimeni?…

Circumscripția raională de miliție (mai fusesem când mi s-a înmânat pașaportul) se afla într-o clădire jerpelită cu semietaj, ferestrele demisolului le avea căptușite cu placaj și aspectul ei nu era de natură să inspire cine știe ce încredere.

Chiar când să mă adresez, cu citația în mână, milițianului de serviciu, mi se interpune un tip răsărit nu se știe cum din semiîntunericul coridorului:

— Mihai Olteanu?

Anume „Mihai”, și nu „Oltian”…

— Eu.

— Să ieșim pe-o clipă…

Bărbatul, probabil, cu puțin mai în vârstă ca mine, îmi venea cam până la umăr, dar cu umerii de două ori mai largi, un șaten tuns scurt, și pe stradă n-ar fi atras atenția nimănui, dacă n-ar fi ținut capul vizibil aplecat pe-o parte, defect fie din naștere, fie din cauza unei răni la gât, iar în acest caz bine mascată de o cămașă cu guler „a la Tolstoi”.

Portretul acesta l-am reconstituit, bineînțeles, mai târziu și la rece, atunci abia am putut să descifrez cu ochi împăienjeniți pe tartajele unei legitimații purpurii pe care tipul mi-a băgat-o în nas: „Ministerul Neprimejduirii de Stat”.

Locotenent-superior Krasnovski, de la minister… Să mergem, tovarășe Olteanu, n-o să stăm de vorbă aici, în mizeria asta…

„Adică așa a fost umflat bietul Emil…”, m-a fulgerat. „Civilizat…”

Mă simțeam ca o bășică de săpun, docilă și gata să plesnească în fiece clipă.

„Civilizat… civilizat… civilizat…”, tot repeta un glas dinăuntru și nu puteam să-l opresc, în timp ce-am dat împreună colțul, unde ne aștepta un „Opel Kapitän”.

Krasnovski s-a așezat alături, pe bancheta din spate. Șoferul a demarat fără să i se spună ceva: cine știe pentru a câta oară se juca

scenariul…

Se zice că în clipele de înaltă tensiune capul se limpezește brusc și începe să lucreze cu maximum de randament, instinctul de conservare e mai presus de toate celelalte.

Falsă părere.

Singura activitate a bietului meu creier pe tot parcursul drumului care nu mai sfârșea s-a rezumat la niște cuvinte fără sens, întrebări stupide, ca: „de ce acum?”, „de ce mergem așa repede?”, ba la un moment dat mi-am surprins glasul acela lăuntric fredonând un cântec popular, probabil, nu mai știu…

Contrar așteptărilor, mașina a frânat pe o stradă lăturalnică, în fața unei case cu intrarea la stradă.

Locotenentul m-a ajutat să cobor, m-a rugat să-l aștept o clipă, s-a întors cu vreo cincizeci de metri și a deschis cu cheia o ușă asemănătoare cu cea în fața căreia ne opriserăm.

Mașina a luat-o din loc, înecându-mă într-un nor de fum urât mirositor.

„Arde ulei motorul”, m-am gândit. Apoi imediat m-a luminat soluția salvatoare: să fug! Să fug până o să-mi iasă ochii!…

Dar Krasnovski îmi făcu semn să mă apropii…

Dintr-un antreu minuscul am dat într-un salon, o încăpere obișnuită a unei familii care se respectă: o canapea, o masă acoperită cu ceva brodat și vreo câteva scaune cu pernuțe, o lampă cu abajur de mătase deasupra mesei, iar pe peretele fără ferestre, peste o imitație de covor persan – portretul a doi însurăței. Ea zâmbind șmecher fotografului, el cu mutra obișnuită a unui proaspăt îmbrobodit…

— Aici putem sta de vorbă, nu-i așa? făcu Krasnovski vesel, trăgându-mi un scaun. Nu ca la slinoșii ceia de polițai!

Simțeam că încep să mă cațăr din rahatul în care mă prăbușisem.

— Ei, să intrăm în subiect, ca să nu te rețin prea mult. Dar mai întâi, cum te simți la noi, te-ai dat cu viața noastră?

Bineînțeles că mă dădusem, mă simțeam foarte bine.

— Lasă, lasă, știm noi că mai avem mult până o să fie bine, nu trebuie să te temi să critici. Critica drege tot! Parcă ești mulțumit de

locuință?

Parcă ar fi ghicit că atinge la sensibil!

— Sincer vorbind, ar fi putut fi mai omenească…

— Greu după război… Mulți au rămas pe drumuri.

Mă hotărâi să joc deschis: îi arătai scrisoarea de la uzină.

— Birocrați, idioții! Aranjăm noi, nicio grijă. Iar acum uite-aici niște hârtie, uite stiloul meu și scrie tot, absolut tot ce știi despre Emil Crăciun, de când vă cunoașteți, cum v-ați cunoscut, ce discuții ați avut, ce-ai aflat de la el, cu cine l-ai mai văzut, ce propuneri ți-a făcut… Totul absolut!

Am simțit că mă trec fiorii:

— Bine, dar îl cunosc superficial… După lagăr… vreau să spun, după Punctul de Filtrare nu ne-am întâlnit decât o dată, întâmplător…

— Și l-ai căutat a doua oară, dar nu l-ai găsit… Uite, despre astea toate să scrii. Știai că nu-i student?

Știa tot! Oare fusesem urmărit? Atunci de ce mă mai întreba?…

— Nu… Mi-a spus că a fost la drept, la Cluj…

— Și despre asta scrie… Dar că era cu „Sumanele Negre” ți-a spus? Nu? și asta scrie-o! Hai, să nu pierdem timpul…

Am încercat de multe ori după aceea să reconstitui în minte tot ce așternusem pe vreo patru pagini în noaptea aceea, dar n-am reușit niciodată să duc lucrurile până la capăt. Dar de una sunt sigur: o bună parte din cele relatate erau ale lui Krasnovski, de la el aflate… Și n-am să-mi iert niciodată că n-am înțeles decât foarte târziu că asta se numește manipulare…

Peste un an, adică acum, în august, când l-am întâlnit pe Emil la Orhei, lângă autogară, mai precis, când m-a strigat pe nume un tip îmbrăcat într-o pufoaică unsuroasă, și în care cu greu am putut recunoaște pe tânărul chipeș cu care odinioară mă întâlnisem lângă „Lăuntrice”, m-am îngrozit: era o ruină.

Ne-am așezat pe o bancă liberă.

— Nu, n-am fost condamnat… M-au confundat cu altul… învățătorașul acela… L-au prins pe el cu ceva și m-a turnat pe mine… Dar n-o las eu așa! Pe tine nu te-au agățat atunci?…

N-aveam voie să-i spun ce știam. Și ce i-aș fi spus? Că am scris,

din prostie, naivitate sau spaimă „N-am știut niciodată că Emil Crăciun a luptat împotriva regimului din Republica Populară Română în rândul bandiților din organizația „Sumanele Negre”?… Și că fraza nu-mi aparținea?…

— Multe vieți a calicit și Stalin ăsta…, începui eu.

— Lasă, făcu el din mână. Dă-l în pizda mă-sii… Ia zi, frate Mihai, nu poți să mă împrumuți cu cinci ruble?

I-am întins o bancnotă de zece.

— Așteaptă, mi-a zis.

Peste câteva minute s-a întors de la bufetul gării cu o sticlă învelită într-o bucată de ziar.

A rupt cu dinții câți îi mai avea capsa de metal a sticlei:

— Un gât?

Am tras un gât.

El goli sticla de votcă pe jumătate.

— Cam caldă… Dar merge.

— Merge…, fui de acord și eu.

Îmi întinse o hârtie de cinci ruble.

— Restul.

— Poate-i păstrezi?…

El băgă bancnota în buzunarul pufoaicei și se ridică:

— Drum bun. Aș mai sta, dar am o trebușoară…

Îl urmării cu privirea până dispăru printre mașinile adunate la rampă.

Mă copleși brusc ideea nebună că plătisem cu o hârtiuță albastră o viață de om…

Mai mult n-aveam să-l văd.

Capitolul VII

1

Una caldă, alta rece.

Deși cu ochii roșii ca ai unui iepure de mosc și cu aspectul unui salvat dintr-un malaxor (o noapte de nesomn nu trece fără urme!), m-am prezentat la Istorie plin de încredere și umflat de optimism sănătos. Dacă-i pe cinste, n-aveam niciun motiv, cu toate strădaniile, n-am reușit niciodată să duc vreun capitol din manual până la capăt. Cum mă băgam, să zicem, în Suvorov și asaltul Ismailului, îmi apăreau imediat în fața ochilor încăierările și debandada contemporană de la cozile la zahăr sau pâine. Dar, repet, mă aflam într-o dispoziție atât de prostește bună, încât atunci când am tras biletul cu „Realipirea Basarabiei la Patria-mamă” și tipul de la catedră m-a ispitit dacă am ceva nelămurit, era cât pe ce să-l întreb, la rândul meu, despre care realipire este vorba: cea din ’18 sau cea din ’40? M-am stăpânit însă: Ionuț era sigur că taică-su dispăruse în urma unui banc cu ușor iz politic…

Încă un „5” pe „Foaia de examinare”. Ciudat, cum poți să te bucuri pentru o notă care înainte și „acolo” te-ar fi băgat în pământ de rușine, dar n-am încotro: acesta-i prețul maxim al cunoștințelor de aici.

Cu alte cuvinte, mă pot considera student.

Imediat după examen m-a prins pe coridor bătrânelul de la franceză, m-a tras într-un loc mai ferit și, după o cuvântare lungă (graseia și românește!) și întortocheată din care n-am înțeles mare lucru, a trecut la subiect:

— Eu, din păcate, sunt foarte ocupat, nu am să pot face la timp traducerea, dar nu ar fi bine să rup contractul cu editura. Iar dacă ai traduce broșura dumneata, ai putea să câștigi un ban! Sigur că nu o

să-ți apară numele, nu ești cunoscut, onorariul o să-l încasez eu. Dar banii au să fie ai dumneatale. Aproape toți…

A scos din geantă o cărțulie tipărită pe hârtie gălbuie, ieftină, din cele care pe aiurea le cumperi în gară ca să-ți treacă drumul mai repede. Mi-a strecurat-o în mână pe ascuns, de parcă ar fi fost vorba de ceva subversiv. Era „Fils de peuple” de M. Thorez.

— Dacă ești de acord, bineînțeles că totul rămâne strict între noi… Ce zici?…

Am dorit să aflu despre ce sumă e vorba și timpul de care dispun.

Timp îmi dădea berechet. Suma nu că-mi convenea – era cam jumătate din ce adunasem din spetit și nemâncare!

Am ieșit în curte împreună și în dosul unei stive de lemne mi-a strecurat în buzunar un cearșaf de o sută de ruble.

— Avansul! mi-a șoptit zâmbind complice.

De altfel, singurii bani pe care aveam să-i văd…

2

18 august.

Zi pe care n-am s-o uit chiar dacă ar fi să nu mi-o amintesc pe cea de naștere.

Traversând maidanul care ne desparte de grosul mahalalei și pe care joacă fotbal vecinii mei de cămin de nu mai răsare fir de iarbă, îl văd de departe pe Jora, poștașul, invalidul de război cu un picior de lemn mușcat până la măduvă de toți câinii din împrejurimi.

Dar de data asta nu-și mai pleacă privirile, ochii îi sticlesc:

— Este, este scrisore la domnul tovarăș!

I-o smulg din mână: scrisul mamei! Inconfundabilul ei scris, acest „M” cu bucle și acest „O” perfect rotund, cu virgulița ca o codiță de purcel!…

Bag mâna în buzunar, scot o bancnotă, nu văd de care, o bag în tașca Iui Jora și mă îndrept aproape amețind spre unul din pietroaiele ce marchează poarta fotbaliștilor.

Jora mă ajunge din urmă și-mi bagă ceva în buzunar:

— Nu trebuie cinci rubla, Jora are prețul una rubla!

Dragul de el!

Mă așez pe bolovan și lungă vreme nu mă hotărăsc să deschid plicul…

Ochii umezi nu văd nimic.

Pobeda, 8 august 1952

Iubitul meu fiu, frățiorul nostru drag!

De la 2 iulie, de când ne-a dat scrisorile tale inimoasa Elena Josanu, ți-am trimis șapte misive, dar n-avem răspuns nici la una. De data aceasta o să primești plicul cu veștile noastre de la Zverdlovsk, este un domn care face drumul într-acolo și a binevoit să ne ajute. Cine știe, aici stăm prost cu drumurile. Ne grăbim să-ți spunem că suntem sănătoase, să n-ai nicio grijă și scrie-ne cât mai curând cum o duci tu. Ești sănătos? Te-ai aranjat? Scrie-ne repede și amănunțit. Și tata e bine, dacă nu se

schimbă nimic în octombrie, o să ne vedem și o să-ți comunicăm neapărat. El muncește la aer liber, știi cât de mult îi plăcea la aer liber și acasă… Noi o să stăm iarăși aici, la Pobeda, așa că să ne scrii pe adresa aceasta, la post-restant, se spune „do vostrebovania”, dar să scrii cu litere rusești. Ți-am scrie mâi mult dacă am fi sigure că ajung scrisorile la tine. Nu ne uita, Mihăiță, și atunci ai să vezi ce scrisori lungi o să-ți trimitem!

Te sărut cu drag, copilul meu, mi-i tare dor de tine.

Mama și fetele.

Mihalache, frățioare, eu sunt bine, mă pregătesc să dau în particular pentru a zecea, încolo, cine mai știe, poate medicina…

Mi-i dor să te văd, sora ta Lenuța, care te pupă.

Eu am trecut în clasa a doua, așa-i că te bucuri? Și eu mă bucur că este vacanță, mi-au căzut doi dinți, dar cresc. Când vii la noi să te văd?

Ana.

Atât.

O mai citesc o dată. Încă o dată.

Nu mai plec în oraș, de fapt, nu aveam nicio treabă grozavă, listele cu cei admiși se vor afișa doar mâine, voiam să cumpăr ceva hârtie, dar tovarășul Thorez nu mă grăbește: limba în care și-a scris biografia e ca pentru săraci…

Și deodată, ca un fulger în moalele capului: Tincuța!

De ce nu mi-a scris niciun rând?

Nu s-o fi întâmplat ceva, Doamne ferește?…

Mă străduiesc din răsputeri să alung gândul, nu, e în regulă totul, e o fire aparte, are toane, e tipul de independent categoric, o să-mi scrie singură când o să vrea, n-o să mai semneze ea scrisori colective…

Așa mi-o amintesc și asta mă calmează.

Mi-a spus și Krasnovski, în timp ce-i scriam angajamentul de a păstra în taină strictă obiectul întâlnirii noastre și însăși întâlnirea, că mama și cu fetele sunt bine aranjate, cât îl privește pe tata – e condamnat politic și despre el n-are voie să vorbească, dar…

— Dacă ai să te porți frumos…, a păstrat o pauză lungă. Cine

știe, dacă ai să te porți frumos, e foarte posibil să facem o excepție pentru tine.

N-am prea înțeles ce înseamnă să mă port frumos, dar face impresia că ăștia ca dânsul au multă putere, în orice caz Maria Petrovna mi-a zis că i s-a spus de la uzină să fiu lăsat în pace.

Am și telefonul lui.

Mă așez să scriu o epistolă lungă-lungă celor dragi.

Kurgan… Centrul raional Pobeda… Pe ce așchie de continent necunoscut o fi sădit Dumnezeu așezările acestea?

Și n-o fi uitat Creatorul de ele?

Probabil nu. Nu de tot: doar am primit scrisoarea!…

3

Lista stă prinsă cu patru pioneze pe tabla de avize.

E trasă la mașină și poartă semnătura pentru conformitate.

Cei admiși sunt înșirați în ordine alfabetică și numai la „O” nimeni.

Nici în coada listei.

Probabil că e o greșeală, o scăpare stupidă.

Sunt unul dintre cei trei care-am încasat „5” pe toată linia, dar numele meu nu figurează printre numele celor admiși…

Pe coridor, cum mă îndreptam spre secretariat ca să le atrag atenția asupra urâtei erori săvârșite, ușa blindată a „Secției speciale” se deschise brusc, cât să mă pocnească în numele tatălui. Ieșea Ionuț, adică Ivan Manole.

— Mihai, stai o clipă!

— Dar…

— Știu ce vrei să-mi spui. Să ieșim în curte, să vorbim…

M-a trecut un fior rece. E ceva împuțit, adică.

— Am aflat și eu abia când am citit lista. Secretarul nu știe nimic, m-a trimis la secția de unde ai văzut că am ieșit. Treaba-i slută…

— Am trișat? Am omorât pe cineva?…

— În locul tău n-aș glumi. Cârtița de la Secția specială mi-a arătat colțul dosarului tău pe care e specificat „FDN”…

— Bine, dar n-am făcut parte din niciun fedene, și în genere n-am făcut politică! Nici acolo, nici aici!

Ionuț mă privi de parcă i-aș fi picat din cer:

— Chiar nu știi?… „FDN”?… Fiu de dușman al norodului?…

…Și mie mi se păreau baliverne și spaime ieftine toate povestirile contelui… Dar să-l fi crezut chiar, chiar să-l fi luat în serios – ar fi schimbat asta lucrurile? M-aș fi găsit azi pe listă la litera „O”?

— Așa-i de când lumea: fiul vrăjmașului meu este vrăjmașul

meu.

Bineînțeles, dacă nu-i vânzător de tată…

4

Intervenția lui Ionuț pe lângă rector nu s-a soldat cu nimic. „Îmi pare rău, pierdem un viitor student capabil, dar sunt puteri care ne depășesc. Și mai că te-aș sfătui și pe dumneata, care tot ești cu pufușor pe botișor, să nu te implici în tărășenia asta.”

N-am niciun motiv să-i pun la îndoială cele spuse, uneori mi se pare că suferă mai mult ca mine, deapănă tot soiul de variante pentru „soluționarea cazului”, cum îi zice el.

— Trebuie să scrii la CC! Da, asta-i unica soluție! Prim-secretarului! Nu cred că au nevoie de publicitate în jurul porcăriei ăsteia. Îți închipui ce impresie ar produce scandalul ăsta asupra celor ce mai gândesc să se repatrieze?… De fapt, nu… nu trece… Mai mult ca sigur că scrisoarea ar nimeri nu la primul, ci la vreun instructoraș…

Bineînțeles, la vreun funcționar inferior care-și vede și el șeful suprem doar pe la congrese sau date solemne… Ce-am observat aici – un respect total, aș spune orbesc, față de scara ierarhică, mai dihai ca pe la curțile regale! Și să strice el, subalternul, buna dispoziție a șefului cu tot felul de fleacuri!…

— Ia stai, amigo! Zici că ai colaborat la vreo două ziare?

— Ei, colaborat…

— Nu zi! Habar n-ai ce forță este la noi presa! Te-a atins cumva un ziar și ești un nimic!… Un nimeni!… Indiferent cine-ai fost înainte… Uite, îi trage gazetarul cela al tău o replică comisiei de admitere… Sau un foileton… Da, da! Un foileton, așa se numesc aici materialele critice… Imaginează-ți: „Birocrații monopolizează știința!” Sau, și mai bine: „Un fruntaș al întrecerii socialiste este împiedicat să învețe!”…

— Zi-i mai sincer: „Un fiu de criminal de război, un membru al unei familii de deportați, un repatriat pârlit…”

— Mda… Ai dreptate… N-o să riște niciun ziar să-ți ia apărarea. Cine-și pune de bunăvoie curul la bătaie!… Mai ales că aici par să

fie implicați și ăia… Știi tu cine… Secția specială nu stă de pomană… Și cu ăia nu te pui…

Când a observat Maria Petrovna că nici a doua zi nu mă scol din pat, a intrat în panică.

— Știam eu, ți-am zis că de atâta învățătură are să ți se umfle capul! M-ai luat la râs, da', iaca, cine a rămas cu dreptatea?… Na, bea fiertura asta, îi ceai de pojarniță, îți ia durerea ca cu mâna!…

Dar gândurile din cap nu ți le poate scoate „ca cu mâna" nici măcar infuzia de sunătoare.

Și, cine mai știe, dacă nu venea după-masă Maria Petrovna cu: „Ascultă mătăluță, Mihail Alexeevici, știi cum se lecuiesc de vătămătură la cap băieții noștri?…"

Cine mai știe, dacă nu cumpăram sticla ceea de votcă și dacă nu dădeam de dușcă un pahar pentru ceai, plin ras cu licoare rusească, poate că nu găseam numărul de telefon pe care mi-l dăduse Krasnovski.

Poate nici nu l-aș fi căutat…

Capitolul VIII

Uitarea – în amintiri?

Cine se agață de ele e un proscris.

Amintirile nu sunt decât un fel de masturbare a creierului, un surogat de gândire, un fel de carte lungă și plicticoasă pe care te forțezi s-o citești pentru a doua sau a nu mai știi a câta oară, și totul doar din lenea, din neputința, din nevoința să înțelegi că e altul cu totul compartimentul răciturii aceleia cu circumvoluțiuni în care se află ceea ce cauți – uitarea.

Pe care, de altfel, de ce-ai căuta-o dacă poate veni și singură, de la sine? Ah, știi că uitarea este forța motrice a mersului tău înainte! Știi că dacă excluzi uitarea, acest *spiritus movens*, dacă n-o lași să-ți preceadă pașii, te vei trezi pe drumul câinelui care-și vânează coada!

Dar n-o căuta în amintiri, în aceste nisipuri mișcătoare.

Ridică-te și umblă! Spre luminița aceea care mai pâlpâie, spre…

Dar dacă insiști… Dacă vrei tu numaidecât…

— Ai încărcat aparatul de proiecție? Atunci:

Filmul!

… Te-ai întors seara târziu (din punctul de vedere al mamei! Era abia zece!), te-ai oprit la peretele lateral, cel dat cu var, ți-ai lipit buzele de el și ai inspirat adânc de câteva ori: zic băieții că afacerea asta face să dispară mirosul de tutun. Ar mai fi un mijloc, dar cum să nu fumezi? Ești băiat mare, flăcău, în cursul superior al liceului unde-ai intrat dintru început, și n-ai deloc cheful să nu-ți valorifici acest statut, trebuie să ții pasul cu ceilalți, la fel de răsăriți ca tine. Firește, spre invidia celor pe care Dumnezeu nu i-a prea ajutat cu înălțimea, din care pricină sunt ușor depistați de profesorii însărcinați să patruleze „Promenada” și parcurile… Ce-i drept, în ultima săptămână nu s-au prea zărit mutrele lor urâcioase, fie din

motive de vreme rea, fie din cauza bubuiturilor dinspre nord și răsărit tot mai distincte seara, lucru de care a auzit și Dima Russu, cel cu o jumătate de palmă mai înalt decât pupitrul, astfel că azi a apărut și el la vânătoare. „Vânătoare” e o denumire de cod. Se traduce simplu: pipăitul fetelor pe „Promenadă”. Munca aceasta e răsplătită uneori cu una la ceafă, mai des cu chițcăituri prefăcute sau sincere exclamații de mânie, dar ce contează toate astea, cum să le compari cu imensa bucurie a mâinii care-a cunoscut fie și pe-o frântură de clipă taina aceea care-ți tulbură imaginația și somnul… Mai la vale de restaurantul „Londra” este și stabilimentul acela care-ar fi fost marcat de un felinăraș roșu, dar… camuflajul… Acolo palma la ceafă ar fi exclusă, dimpotrivă, dar, vai! cenzul de vârstă! Monopolul octavanilor!…

Mama stă la masa din sufragerie, la dreapta și la stânga ei amândouă fetele, dar nu te mai privesc toate trei ca pe un infractor, nu mai auzi veșnicul „Îți faci de cap, băiatule, am să te spun lui tata când vine!” Ba chiar și Lenuța pare să ardă de nerăbdare să-ți comunice un lucru deosebit de important.

— Citește.

Mama îți întinde un plic din care se ițește un colț de hârtie groasă. „Extras” din foaia ta matricolă.

Ochii îți fug imediat la note. Și mai întâi la algebră: Cinci! Ura! strigi tu în tine, s-a zis cu corigența, cinciul e rușinos, desigur, dar sănătos!…

— Dar stai, mămico, de ce acum? Mai avem până la…

Dânsa îți întinde iar, în tăcere, o foaie de hârtie pe care citești mirat, fără să prea înțelegi dintru început:

„Guvernământul Provinciei Basarabia”. Și cu litere mai mari, grase: „Buletin nominal de evacuare”…

— Ne dau afară din casă?

— Nu, băiatule, din țară. Vine iar războiul…

— Trebuie să plecăm? Unde? Și când?…

— Poimâine… Hai, începem să facem bagajele. Singură n-am s-o scot la capăt…

Stai amețit o clipă, apoi simți cum ți se urcă sângele la cap: „Nu se poate! Imposibil! Paulina a promis să te aștepte mâine în

magazia de lemne! Imediat după masă, când se retrage mama cu fetele pentru siestă. E poate cea mai importantă zi din viața ta! O iarnă întreagă ai pierdut ca s-o convingi… Câte semne timide mai întâi… Câte atingeri parcă întâmplătoare… Apoi câte rugăminți și promisiuni… Și banii aceia strânși leu cu leu pentru inelul care-a convins-o în sfârșit… Și toate astea, tot lucrul acesta la care te gândești în permanență, de care ți se usucă gura când ți-l imaginezi, să nu aibă loc din cauza unor idioți care-au găsit anume acum momentul pentru evacuare? Dar rațiunea nu poate să admită așa ceva! Nu poate!!!"

— Și mobila o luați, doamnă? întreabă Paulina.

— Nu, nu putem, n-avem loc. Ni se dau doar două compartimente… Să-ți rămână ție, amintire, că ne-ai slujit bine…

— Vai, doamnă, se face că protestează fata, dar ochii îi sticlesc. Domnișorul Mihai, să mă ajuți la strâns covorul din salon…

În salon se repede la tine, te reazemă în perete și te sărută pe gură și pe limbă. Te prinde cu mâna cum faci tu cu fetele pe „Promenadă".

— Oho! Proastă am mai fost până acum…Da' și tu n-ai noroc…

Apoi ia seama cum dai ochii peste cap și începi să luneci pe podea.

— Doa-amnă! Moare băiatul!…

…„Te duc… Te-aduc… Te duc… Te-aduc… Te duc, te duc, te duc"… Nu, nu mai ții minte drumul în compartimentul acela de clasa a doua, tu singur cu zeci de valize, baloturi și coșulețe, mama cu fetele în cel de alături, cu valize, baloturi… Care se desfac mereu, se deschid, – se dezleagă… Treizeci și unu martie… Întâi aprilie, doi, trei…

Ba îți mai amintești: la trei, seara, după șederi nesfârșit de lungi prin toate haltele sau chiar în câmp deschis – Bucureștii! N-ai fost niciodată în capitală, acum ai s-o vezi, măcar cu un ochi, dar, imbecilii, aici, unde ar trebui, nu vor să stea. În zorii lui patru hardughia pestriță – vagoane de marfă de-a valma cu cele de pasageri – se urnește și abia se târăște în urma altui eșalon pe care îl vezi din când în când la curbe. Apoi o oprire scurtă, apoi o goană cum n-a fost niciuna, dar în direcție opusă, apoi nici azi nu poți

reface tabloul! – trăsnetele și tunetele acelea, geamul făcut țăndări de bucata aceea de metal înfiptă în căptușeala cușetei chiar lângă capul tău, țipetele, nu, urletele mamei și ale fetelor, ușa dată de perete, „Ești viu!”, vagonul aruncat în toate părțile, rafalele de vânt nebun, fumul mirosind a praf de pușcă, baloturi și coșulețe căzând, veselă zăngănind, mama cu Tincuța în brațe întinsă pe podeaua coridorului, dulceața de vișine de pe hainele tale, „Sânge!” – strigătul mamei când leșină a doua oară, apoi o oprire bruscă, cu restul de bagaje prăbușite și… O liniște să te înnebunească, până la țiuit în urechi… Și cerul curat-curat, din care ning fulgi mărunți și lucitori din foiță de staniol…

Ați stat în câmp două zile până au legat capăt de linie cu capăt geniștii și feroviarii câți mai rămăseseră, zvonurile creșteau ca o apă de primăvară, dădeau din matcă, și numai când ați luat-o îndărăt, pe direcția inițială, ați înțeles cât de palide fuseseră zvonurile ce vi se păreau exagerate. Îți mai amintești copacul acela ars de viu și un picior tăiat din șold, atârnând de-o creangă ca un „V” întors? Îți mai amintești, în gară la Titu (ce denumire!), impiegatul acela? „Norocoșilor! Ați fost ultima garnitură care s-a salvat de la Chitila!”

Apoi amfiteatrul acela cu locurile voastre în lojă. La Balota, la șimian? Jos – scena, Turnu-Severin în fum și foc, șlepuri uriașe plutind grațios prin aer în jerbe de apă lucitoare și tot grațios așternându-se pământului, dar schimbându-și, iar grațios, forma… Figuri de omuleți apărând din ceață, alergând, căzând, ridicându-se, dispărând… Și totul pe un fond sonor monoton, de frecvență joasă, ca al unei furtuni ce abia își anunță sosirea în munți. Iar sus, rotindu-se ca un roi de berze în preajma plecării, niște cruciulițe albe, din care curge idilic beteală lucitoare, din când în când împrăștiată de neputincioși nourași negri, exploziile proiectilelor antiaeriene care nu pot ajunge până la berzișoarele ce se tot rotesc de parcă într-adevăr s-ar antrena pentru plecare…

Ții minte ce tot repetai în gând? „De data asta spectatori… De data asta spectatori…”, în timp ce mama, trântită în bălăriile de lângă terasament, se tot străduia să acopere cu trupul ei firav fetițele curioase și neascultătoare…

Pauză.

Așa e că sătulul nu-l crede pe cel flămând?

Pentru a confirma veridicitatea zicalei, pentru că nu tot ce se consideră înțelepciune populară poate trece testul la veridic (de exemplu: „decât cu un prost la câștig, mai bine cu un deștept la pagubă” – stupid, nu?), e de ajuns să schimbi statutul social. Pentru o vreme. Pe cât posibil mai scurtă, în cazul că faci parte dintre sătui. Mai rău când la capătul experimentului vezi că drumul de întoarcere la condiția inițială este blocat… și te descoperi în situația permanentă a celui care nu este crezut…

Filmul:

N-ai fost dintre cei mai grozavi la geografie, dar câte ceva tot mai țineai minte: Banatul!… Grânarul țării… Poate chiar al Europei!… și, al naibii, manualul nu mințea!

Pentru localnici războiul avea loc undeva în Abisinia sau Patagonia, foamea – prin India sau în lenea de a te ridica până la telefon să comanzi ceva la restaurantul din apropiere… Și dacă primul val, basarabenii și bucovinenii, mai meritau compasiune, oricum, se vedea că nu vin cu mâna goală, au muncit, au adunat câte ceva, ceilalți, care-au premers puhoiului de soldați străini, moldovenii de dincoace de Prut, fugiți nu doar din calea măcelului, ci și de spectrul hâd al foametei, sosiți doar cu ce brumă își mai acopereau goliciunea, ei bine, aceștia începeau să-i pună pe gânduri…

Ții minte, orașul de la care nu-ți puteai lua ochii, orașul acela pe ale cărui străzi te puteai culca fără teama să-ți prăfuiești hainele, începea să pălească cu fiece zi, cu tomberoanele și coșurile de gunoi răsturnate și căutate de resturi și chiștoace; prin mulțimea ce se purta la toate orele îmbrăcată ca de sărbătoare licăreau tot mai des și mai insistent trențele sărăciei și mizeriei, alături de uniformele subțiri, neîngrijite și străine, apărute după augustul cela de pomină…

Îți aduci aminte, vai! parcă se uită? Lunile acelea lungi de jafuri, violuri și cântece născute din alcool, ulițele nopții pustii și înspăimântate, și blestemul desperat al doamnei Balint, prima

voastră gazdă, când i s-a întors acasă abia seara târziu, cu hainele ferfeniță și privirile rătăcite, fiica trimisă cu trebuință în oraș: „Rușii voștri, voi i-ați adus, înghițiv-ar focul iadului să vă înghită!…”

Au început abia prin octombrie, pe la jumătate, cursurile, n-ai uitat. Liceul era de elită, acum însă activând în două schimburi, cu clase paralele pe toată linia: refugiații… Mama s-a reîncadrat în învățământ fără probleme – penurie de cadre. (Și de bani în casă, tata avea să apară doar în ajunul Anului Nou: „V-am căutat în toată țara, o debandadă totală, nimeni nu știe nimic! Mai întâi mi s-a spus că sunteți la Cluj. Cum unde? La București mi s-a spus… Bine că v-am găsit. Mai rău e că mă caută și pe mine…”)

Nu se plângeau profesorii, elevii noi erau cuminți și silitori, doar din când în când lipseau de la lecții, și atunci știau toți: are loc o nouă razie la refugiați… Cu tot dormitul pe la străini, vânătorile aveau loc noaptea, braconaj mai degrabă! – se întâmpla ca unii dintre colegii tăi să nu mai apară la cursuri, și atunci știau toți că… Dar ce era de știut?… Îți mai amintești de somnurile iepurești pe la vecinii doamnei Balint, șvabii aceia cumsecade, cu locuințe-păpușă de-ți era oarecum să le calci parchetul, și care peste un an și ceva au venit ei la voi. La același somn, numai că goana la nemți s-a organizat la lumina zilei, ce să mai umbli cu mofturi…

Ba chiar odată, adu-ți aminte, ai rămas să dormi la liceu (alarma s-a dovedit a fi falsă!), în propria ta clasă. Doamne, ce de pași mai auzeai pe la miezul nopții în coridor, cum ai pus în ușă scaunul profesorilor, cum au mai început să-ți facă mutre alde Copernic și Petrarca din tablourile lor prăfuite. Și cât de tare s-a mai minunat a doua zi Centaurul-latinistul când elevul favorit a început să se bâlbâie la „Vides cum alta stet nive…”

Să te mai miri atunci, de fapt, nici nu cred să te miri, nu ești o excepție, de complexul de inferioritate care s-a abătut ca o boală cronică pe capetele tovarășilor de fugă? Ba nu, în ceea ce te privește, totuși cu o deosebire: n-ai coborât niciodată în sala de gimnastică atunci când se anunța: „Refugiații, la ajutoare din partea Crucii Roșii! În pauza mare”. Firește, îți invidiai colegii ce se întorceau cu pachete de unt de cocos sau cutii cu gem de grepfrut, dar refuzai până să și guști din ciocolata oferită de vreun generos,

de parcă n-ai fi dus acasă foamea cea mai autentică. (Până a început mama să-și vândă din puținele lucruri mai de preț.) Mândrie născută din neputință…

Apoi în toamnă, cu puțin înainte de a se naște Anișoara, s-a întors tata. Era slab, dar, ca de obicei, plin de voie bună. „Gata, a zis, să fie ce-o fi, rămân cu voi. Nu se poate trăi cu două spaime – una pentru voi și alta pentru mine… La urma urmei, n-am ucis și n-am furat, ce să-mi facă?”

Pe urmă, după Anișoara, îți amintești? până și tu, refractarul la orice politică, ai început să simți că se schimbă ceva, că pute! Cum i s-a trimis lui, profesor universitar cu merite deosebite, un peticel de hârtie prin care i se comunica rece că din acea zi se află la dispoziția Inspectoratului Școlar, cum n-a vrut nimeni să stea de vorbă cu dânsul la minister și cum i s-a oferit, ca în batjocură, un post de învățător într-un sat ca vai de el la un capăt de țară… Iar mamei, sub amenințarea destituirii – un post similar în celălalt capăt… Până și doamna Balint, care, după ce-a aflat că mama-i gravidă, a început să vă viziteze la noua gazdă („vai, madam Olteanu, ce femeie grozavă ești: să nești pe așa vremuri! Te stimez, madam Olteanul”), până și ea era indignată: „Să-și bată țara joc de așa oameni! Iată-l, a ajuns și aici comunismul de care-ați fugit…”

Ai obosit?… Și cât mai este, cât…

Dar dacă zici tu…

The End.

Capitolul IX

1

În graba asta a mea de a înghesui tot ce știu în rândurile de față m-am străduit să țin cont mai ales de cronologie și abia acum îmi dau seama că nu asta am urmărit inițial, nu scrierea unui jurnal care, ținut la zi, ar fi interesat, poate, prin detalii (deși, dacă aș fi apelat la „însemnări zilnice" pentru evenimente cu o vechime de 6–7 ani, aș fi eșuat sigur și lamentabil!), ci să ajut un eventual cititor să aibă o idee generală despre soarta unui om aruncat de împrejurări pe un capăt de lume uitat de Dumnezeu, și, neștiut de ce, uitat anume în momentele cruciale ale Istoriei… Și poate că nu atât uitat, cât pedepsit… (Dar de ce?)

Nu degeaba se zice că forța marilor maeștri stă în atenția pe care-o acordă amănuntelor. Nu am veleități de scriitor, sunt doar o victimă care se mai vrea și martor, și de aceea nu e suficient să strig că mă doare, trebuie să pun și degetul pe rană… Încerc acum să-mi reamintesc etapele străduințelor de a mă adapta la noile condiții în care mă aruncasem benevol și constat că nu birocrația a fost prima barieră ce-mi stătea în cale, birocrație, slavă Domnului, aveam suficientă și dincolo. Marele impact ținea de comunicare. Știam că plec într-o țară care nu mai era cea părăsită odinioară, că nu voi mai regăsi oamenii de altădată, și, chiar dacă aveam să-i regăsesc, ar fi fost alții, de altă mentalitate. Eram pregătit pentru atâta lucru. Dar nici prin gând să-mi treacă să regăsesc un neam vorbind altă limbă decât cea suptă odată cu laptele mamei. Să-ți pierzi graiul în numai câțiva ani! Era posibil oare?

S-a dovedit a fi.

Atacul masiv și arogant al tuturor mijloacelor de comunicare, absoluta majoritate a conducătorilor de toate rangurile (și a rudelor,

bineînțeles!) aduși de aiurea, trecerea la un alfabet străin și impropriu, școala și bilingvismul, precum și totala lipsă de mândrie, fie ea provocată chiar și de spaimă, a localnicilor au reușit extrem de repede să obțină ceea ce nu putuse obține o sută de ani de tiranie țaristă: deznaționalizarea…

O, acest bilingvism!… Când acorzi toată atenția limbii pe care-o vorbesc șefii, ca aceștia să te poată înțelege, și te lepezi de limba maternă perfect conștient ca de ceva primitiv și rușinos… Ori o încarci cu atâtea împrumuturi la îndemână, că nu se mai pot înțelege frate cu frate…

Cred că am supraviețuit impactului lingvistic doar pentru că am nimerit de la bun început la atelierul acela unde nu se prea vorbea în timpul lucrului și unde după program mai mult se ciocnea… Apoi, de ce n-aș recunoaște-o, *peu-à-peu* am reușit și eu să mă integrez realității, să strâng la piept și să mă iau la brațe cu ceea ce găsisem…

Adaptarea la mediu!

Ori, cum zic rușii: dacă faci parte din haită, trebuie să urli și tu!

(O dovadă în plus că neamul basarabenilor e nemuritor.)

2

Cât ar părea de ciudat, taxofonul din cantina aflată la un colț de cămin funcționa.

A ridicat receptorul la al patrulea țârâit:

— Krasnovski.

De fapt, ce voiam? Să mă prăbușesc în lacrimi la pieptul lui? Să-i arunc în față (la telefon!) că nu-i dreptate în țara asta?

— Krasnovski ascultă. Alo!…

Am simțit brusc că mi se limpezește creierul: ce stupizenie! Ce idee idioată să-l sun pe omul ăsta care are cu totul alte interese decât să ajute băbuțele la traversat străzile.

— Alo, vorbiți odată! Și după o scurtă pauză, mai mult afirmând decât întrebând:

— Mihai?!…

N-aveam încotro, ăștia știu tot. Văd prin pereți.

— Eu… Tovarăș…

— Stop! Niciun tovarăș! Unde ești?

Peste o oră eram pe strada pe care mi-o numise, în celălalt capăt al orașului. Mă aștepta în fața unei portițe deschise și mi-a făcut semn să-l urmez.

Salonul era aproape copia primului, doar că deasupra mesei ardea un simplu bec, fără abajur, iar pe covorul din perete niciun portret: o armă de vânătoare cu patul incrustat și o tolbă de piele…

La masă stătea un tânăr care la intrarea noastră s-a ridicat și mi-a întins mâna.

— Faceți cunoștință, zise Krasnovski, tizul tău, Mișa. Când n-ai să mă găsești pe mine, o să răspundă el la telefon…

„O să răspundă pe dracu', strigai eu în gând. Atâta prostie am făcut…"

— Sper că erai singur când m-ai sunat, nu e bine să știe cineva că ne cunoaștem. Unii oameni nu știu de ce se tem de noi…

— Singur…

— Și foarte supărat… Iar te dau afară din cămin?

N-aveam încotro, trebuia s-o încerc și pe asta. Am povestit tot.

Krasnovski m-a ascultat atent, m-a întrebat cum aflasem de inscripția de pe dosar și dacă mai spusesem cuiva povestea.

— Uite, dragul meu, așa se întâmplă când ai de a face cu tâmpiți! Bine, să zicem că nu citești directivele sau instrucțiunile primite de la forurile superioare, să zicem. Dar să nu-l citești pe tovarășul Stalin! Da, au fost tot felul de excese, dar Iosif Vissarionovici a scris clar și răspicat: fiul nu răspunde pentru faptele tatei! Nu răspunde!… Așa-i, Mișa?

— Întocmai.

Era primul cuvânt pe care-l scotea. Probabil, era ca un fel de ucenic al lui Krasnovski.

— O să lămurim noi lucrurile, nicio grijă. N-o să-i lăsăm pe toți dobitocii să ne facă țara de râs… Și acum, ia zi: te-ai speriat de mama focului și te-ai repezit să stingi spaima cu un păhăruț. Așa-i? Bine, foarte bine că m-ai găsit! Să nu te sfiești niciodată să mă anunți când afli ceva urât… Cum altfel să lichidăm lipsurile dacă o să trecem indiferenți pe lângă toate? Avem atâția dușmani, și nu numai afară…

M-am ridicat.

— Vă mulțumesc pentru…

— Pentru ce? se miră el. Nu ți-am promis nimic… Doar că o să încercăm… Și unde te grăbești? Ia zi, cum a fost la examene? Apropo, îl cunoști pe un profesor de-acolo… Mă… Mă…

— Manole, îl ajută Mișa.

— Da, exact, Manole… Se zice că e un mare filolog. „O fi crescut omul”, m-am gândit.

— Am fost colegi de liceu până într-a cincea.

— Minunat! Mișa dă examene extern, și se teme. Poate-ai să pui o vorbă! Începu să râdă: Glumesc… În altă parte decât aici nu ne cunoaștem, bine? Știi, lumea poate crede…

Nu-mi păsa ce poate crede lumea. Altele mă frământau.

— Tovarășe Krasnovski, aș vrea să…

— Stai, mă întrerupse el. Ți-am promis să fac o excepție… Ori altceva ai vrut să mă întrebi?

După ce mă ghicise respirând în receptor, mai venea și cu asta…

— Vezi, băiatule, orice om care greșește trebuie să-și îndrepte greșeala. Tatălui tău i-a fost dată posibilitatea asta de a repara răul săvârșit. De ce să-l deranjăm acum? Încă nu ești pregătit să-i scrii sau să-l vezi… Pot doar să-ți spun că e bine, sănătos… Ca și restul familiei… O să vină o zi când… În sfârșit, dacă ai să te porți…

Mă considera copil de grădiniță, ce naiba? Și vorba cu purtatul frumos i-o auzeam a doua oară.

Indiferent dacă o să mă ajute sau nu, va trebui să renunț la asemenea prietenie. Primul telefon trebuie să fie și ultimul…

Chiar dacă mi se par exagerate – și precis că sunt! – toate poveștile astea despre ei, oamenii aceștia au totuși altă meserie decât una de binefacere și nu-i rău să te ții ceva mai la distanță.

Dar, la urma urmei, mă simt cu conștiința curată, n-am de ce să mă tem.

Și de ce ar trebui să le fiu recunoscător? Datoria lor e să aibă grijă de siguranța statului, iar siguranță înseamnă și respectarea legilor.

În ceea ce mă privește, legile au fost încălcate.

Slavă Domnului, nu plec datornic…

3

Am profitat de timpul (nedorit!) liber ca să încerc să-mi recunosc orașul copilăriei și, în parte, al adolescenței. E aproape un an de când am revenit și abia acum îmi dau seama că, de fapt, habar n-am unde mă aflu. Ce-am știut în acest răstimp, decât drumul la atelier și acasă (scriu „acasă” și mă umflă un râs amar), n-am avut nici măcar curiozitatea să aflu dacă mai este sau nu curtea aceea plină de flori și arbuști unde vânam jaguari și elefanți (eterogenă faună, dar ce știe un copil!), dacă mai stă în picioare căsuța ceea cu terasa de pe care comandantul suprem, mama, cu Lenuța în brațe, revoca ordinele pe care ți le dădeai singur, salvând astfel ba un boboc de trandafir, ba vreo glastră cu cine mai știe ce exotică buruiană scoasă la razele soarelui…

Mi se părea firesc să încep pelerinajul sentimental anume de la fostul cămin. Strada am recunoscut-o fără greutate, doar pe ici-colo, la grilajele de fier forjat, ciudat lucru, se mai adăugase din interior câte-un gard de scânduri vopsit în culori stridente. Poate din modestia noilor locatari?

Aș fi recunoscut-o și cu ochii închiși. Era întreagă, gardul la fel, doar lângă portiță crescuse o gheretă albă. Singur vișinul pitic începuse să-și piardă frunzele, dar așa făcea întotdeauna: se grăbea și la înflorit, se grăbea și la hibernat. Terasa abia se vedea din spatele boschetului de trandafiri cățărători, dar era goală. Oricum, chiar să fi fost cineva… Poate Paulina?… Mă pufni râsul la amintirea inițierii ratate.

Mă dădui, totuși, mai aproape de gard, voiam să văd dacă mai stă la locul ei magazia de lemne, înainte i se vedea din stradă un colț.

Idi, idi, șagai!

Nu luasem seamă că este cineva în ghereta de la portiță. Soldatul cu chipiu albastru nu părea deloc prietenos, nu cred că ar fi acceptat să-mi asculte amintirile din copilărie…

Am făcut ulița în tot întinsul, pe urmă aveam să aflu că este cartierul rezidențial, dar nu m-a interesat niciodată copilul cărui ștab doarme în cămăruța Lenuței… Trotuarele erau acum asfaltate, cele de cărămidă roșie le-am găsit pe alte străzi, în lungul cărora am hoinărit până pe înserate.

Când am ajuns la poalele dealului pe care l-am urcat patru ani la rând, ca să înghit știința pe care trebuia să mi-o ofere primara, am avut un șoc de care nu o să scap lungă vreme: ambele clădiri, și cea a liceului de fete, și cea a normalei cu școala noastră, cele două vapoare de un alb orbitor, care plutiseră cu anii mei de primă învățătură în marea verde a uriașei grădini ce le înconjura, erau acum două epave, mărunte și jalnice. Cui i-o fi trebuit jertfa asta, ca și cinematograful de zi, din scânduri strâmbe, ridicat alături de ruine?

Am mai trăit ceva asemănător când peste câteva zile am nimerit pe locul fostului lăcaș de cult al catolicilor. O grămadă de pietre golașe…

Nu că m-ar fi animat cine știe ce sentimente religioase, dar pe treptele acestei suple, aproape eterice construcții, în clasa a patra am sărutat pentru prima dată o fată.

Primul sărut…

Soldat, de altfel, cu o palmă.

4

Student.

Totuși student.

Ca să vezi cum poate întoarce viața unui om un peticel de hârtie! L-am primit cu doar două zile înainte de întâi septembrie, când, la drept vorbind, lăsasem orice speranță. Nu era un formular obișnuit, cu goluri ce trebuie completate de mână, era întreg tras la mașină, și semnat *manu propria* de chiar secretarul comisiei de admitere.

Ionuț radia pur și simplu:

— Vezi? Am reușit să-l conving pe rector! Oricum, era evident că s-a făcut o prostie. Bine că s-a reparat.

Nu mai pricepeam cui trebuie să-i fiu recunoscător. De fapt, nici nu-mi păsa: eram student și basta! Dar siguranța cu care Ionuț se repezea să-mi fie salvator…

— Ai mai fost pe la el?

— D-apoi cum… L-am bâzâit până…

— Nu ziceai tu că te are și pe tine „cu pufușor pe botișor”?

— Aa… la asta te gândeai! Poate spune orice! Taică-meu a fost condamnat la doi ani, pentru un fleac, prea o făcea pe spiritualul… N-a fost considerat „dușman al poporului”. Să nu fi dat războiul, de mult s-ar fi întors acasă… Așa că musiu rectorul nu mă poate avea la mână dacă nu m-au putut avea alte instanțe…

Nu mi-a plăcut discuția provocată de Ionuț, lăsa un fel de sediment nici nu știu cum să-l numesc, din fericire, n-am mai revenit niciodată la tema aceasta.

Bobocii din anul întâi al meu se întindeau ca vârstă între șaisprezece și treizeci și ceva. Băieți și fete, mai ales de la țară, ca îmbrăcăminte destul de modest echipați, în orice caz cenușiu, dar și mai rău arătau ca limbaj.

Deși la admitere foarte mulți candidați se prezentaseră în uniforme militare, fără epoleți, acum nu se mai vedea nici zare de

echipament cazon. L-am întrebat din curiozitate pe unul din colegi, pe care în iulie îl văzusem transpirând nevoie mare într-un veston încheiat până la gât, unde a făcut armata.

— Care armată?

I-am zis de uniformă.

— Ha-ha! a prins să râdă. Era a lu' un *drug* de-al meu. Da' cei din comisie știu că *voennâe* au *lgote*.

— Cine? Ce au?…

— Parcă nu știi că militarii au niște… niște…

— Înlesniri?…

— Aha!…

Ar fi trebuit să fiu mai prudent: încă din prima zi am fost titluit cu „românașul"…

La capătul celei de a doua săptămâni de studiu știam tot. Sau aproape tot.

Că limba pe care-o folosesc mulți dintre colegii mei nu-i incomodează pe unii profesori;

Că majoritatea orelor se fac ca la primară: ți se dictează și scrii „după ureche";

Că tot ce ține de științele politice, în care noi, la agronomie, abia făceam primii pași, trebuie conspectat și învățat (de preferință!) pe de rost;

Că la Facultatea de Istorie se educă toți viitorii conducători (în lipsa temporară a unei școli superioare de partid) și că de la Filologie la conducere poți ajunge doar ca activist de comsomol;

Că există, în sfârșit, două categorii de cetățeni ai țării: cei de dincolo și cei de dincoace. De Nistru, firește! Și că cei ce n-au avut norocul să vadă lumina răsăritului mai devreme decât ceilalți au doar perspectiva subalterniatului…

Mă temeam de lucrul acesta, dar s-a dovedit că nu sunt un bunic al anului. Erau alții și mai trecuți ca mine, dar cum aveam cunoștințe ceva mai întinse, oricum, nu făcusem o școală la repezeală, curând aveau să mă consulte mulți colegi. Ba uneori eram luat și de confident…

Cererea de a mi se atribui un loc la căminul studenților n-a trezit mare răsunet în inima administrației, mai precis, niciun ecou, așa că

îmi vedeam mai departe de baie o dată pe săptămână, drumul de o jumătate de oră până la tramvai cu o transbordare și scrisul mecanic de conspecte la niște materii cel puțin stupide. (Am îndrăznit odată să mă plâng unei colege, Irina, o puștoaică ce tot încerca să-mi facă ochi dulci – și îi avea dulci! – că mă scot din pepeni conspectele la Istoria partidului, mai ales că manualul acesta era aproape unicul pe care-l puteai afla pe toate drumurile. La care duduița mi-a pus mâna pe gură, speriată de-a binelea: „Taci! Să nu mai spui la nimeni! Nu știi câți *șpioni* sunt împrejur?!…”)

Dar, spre marea mea surpriză și satisfacție, problema spațiului locativ necesar unui înghițitor de știință, cum mă lua peste picior Fedea, altfel prieten foarte devotat, mi-a rezolvat-o chiar el.

Pe la începutul lui august, amândoi băieții își susținuseră cu bine examenele și fuseseră angajați strungari. Fedea era sigur că asta înseamnă a fi bărbat adevărat și, după ce dispăru câteva seri la rând, ne anunță solemn pe toți că se însoară.

— Măi fraților, o fată prima-ntâi! Lucrează la fabrică și nu-i zi să nu aducă acasă un kil-două de cârnați! Un *raz* chiar m-am speriat, o strâng și eu ca omul la dragoste, de, și unde dau cu mâna de ceva… „Zic, fa, tu nu cumva ești pe jumătate bărbat?!…” Da’ ea unde începe să se hlizească: „Tu ce-ai crezut, acolo ne pune cineva cârnațu-n traistă?” Strașnică gospodină!…

Au hotărât să facă nunta mai târziu, la țară, iar până atunci să închirieze o cămăruță, să vadă dacă se potrivesc unul cu celălalt.

— Știi, dacă umblă omul toată vremea cu cârnațul…, conchide filosofic Fedea spre zgomotoasa veselie a ortacilor.

Oricum, dar pentru un timp aveam să rămânem în doi cu liniștitul Timofei. („Măi, eu sunt singurul rus din lume care doarme după ce se îmbată!”) Nu se știa pe cât timp, dar… Mai era Maria Petrovna!

Într-o zi vin acasă și nu recunosc odaia: numai două paturi (pe unul dormea dus Timofei), între ele o masă aproape ca lumea, două scaune și la perete un dulap de două ori mai mare decât cel vechi.

Maria Petrovna radiază:

— Iaca, un ceas în urmă mi-a venit unul de la uzină, cu un ucenic nou. Zic, unde să-l bag? „Păi nu erau trei paturi aici?” „Ba

zece! zic. Doi într-un pat dormeau, unde să mai bagi al treilea pat!” S-a învârtit cât s-a învârtit și au plecat amândoi. Iaca, acuma ai să poți învăța, Timofei îi cuminte.

Cumsecade femeie. În situația ei, alta s-ar fi încrâncenat…

După anii pierduți – dar cu muncă serioasă! – la Agronomie, școala de aici mi se părea o joacă de copii și începeam să-mi sparg capul cu ideea de a afla ceva paralel, pentru că mă cam băgam cu încetul în banii adunați. Era totuși insuficientă bursa… Și m-aș fi dus neapărat la încărcat vagoane sau la altă treabă dacă n-ar fi venit Ionuț cu ideea:

— Ascultă, fraiere, ce-ai zice ca la toamna viitoare să intri în anul trei? Un mic efort și…

— O să mi se considere anatomia erbivorelor drept literatură străină și fiziologia gimnospermelor drept lingvistică?…

Râzi tu, râzi, Harap-Alb, dar dacă mâine îți aduc permisiunea rectorului să dai anul la prima sesiune, iar pe al doilea să-l prepari în semestrul doi? Ori nu te-ar ține balamalele?… Să zicem că lucrările de curs și conspectele respective ți le-aș aduce eu, de prin arhiva catedrelor…

Doamne, ce simplu nasc ideile mari în capetele altora!

Capitolul X

1

Pobeda, 28. IX. 52

Mihăiță, feciorașul și frățiorul nostru drag!

Nici nu-ți închipui, Mihăiță, nici nu-ți poți închipui câtă bucurie ne-a adus scrisoarea ta de la 18 august pe care zici că ne-ai scris-o noaptea. Noaptea-i pentru odihnă, de ce strici ochii? Dar ce scriu eu? Tu zici că te-ai aranjat bine, de ce n-ai terminat facultatea aceea? Nu trebuia s-o părăsești. Înțelegi? Nu trebuie să ai grija noastră, noi o ducem bine, chiar foarte bine. Eu acuma sunt mare șef și avem de toate, și făină, și zahăr. O să-ți spun ce, dar mai întâi să-ți vorbesc despre fete. Lenuța a căpătat învoirea să facă clasa a zecea la școală, nu particular, și e foarte fericită că o să aibă prietene. Anișoara este în clasa a doua și e foarte mândră. Numai Tincuța e un pic bolnavă, dar are să se facă bine. Neapărat! Pe tata cred că o să-l văd repede, mi-a promis și primul-secretar.

Acum să-ți spun cum a fost. Când ne-am mutat ca să fim mai aproape de tata, am luat în grabă și un săculeț cu semințe din Banat. În primăvara asta am dat de el. Și în satul Maloe Medvejie, am luat și am pus în pământ toate semințele, în straturi. N-au răsărit multe, aici nu-i prea cald.

Dar niște pătrunjel, mărar și alte vreo două soiuri tot au ieșit. Numai că în părțile astea nu se obișnuiesc astfel de condimente, și țațele din sat au început să umble cu vorbe că eu sădesc buruieni de vrăji ca să le iau bărbații! Îți poți imagina așa prostii! Numai că vreo două au trimis chiar și plângeri la comitetul raional! A venit un instructor, a cercetat, a mirosit și a plecat fără să-mi spună nimic. Eu nici să mai ies pe uliță! Dar peste vreo două săptămâni, fiind aici cu treabă primul-secretar, a

venit și la noi să vadă de ce se plâng femeile. Când a văzut pătrunjelul și mărarul ce mai rămăsese – pentru că într-o noapte cineva călcase straturile! – a început să râdă. Era venit și el de pe la sud, așa că știa despre ce-i vorba. M-a întrebat de una, de alta, cine-i tata, și până la urmă mi-a propus să trec la Pobeda, la raion, în calitate de specialist în selecția semințelor. Bineînțeles că nu m-am învoit, ce specialist din mine? Dar mi-a spus că mai rău decât cel pe care îl are nu poate fi nimeni, iar eu, cel puțin, nu beau. Așa că m-a obligat să mă supun. Oricum, mai aproape de școala Lenuței (el a dat ordin să fie primită!) și mai aproape de Tincuța. Așa că stau cu burta pe carte și studiez soiurile…

Parcă merge, dar de n-ar fi fost școala tatei…

Dar câte ți-am mai scris! Cred că ți-am făcut capul calendar. Scrie-ne despre tine, și eu, și fetele ardem de nerăbdare ca să aflăm cât mai multe. Ești student? Nu-ți pare rău să schimbi profesia? Ce mănânci tu, băiatul mamei, cine-ți gătește mâncarea? Cine-ți spală rufele?

Așteptăm cu dragoste scrisorile tale și nu uita că poșta umblă încet…

Te sărut cu drag, băiatul meu, și aștept vești multe, multe.

Mama.

Mihai, eu azi am luat 5 la școală pentru că am știut unde-i Moldavia. Eu am spus Moldova, dar Liubov Vasilievna a zis Moldavia, dar tot mi-a dat 5. Te sărut tare.

Anna.

Frățioare, sunt într-a zecea, la școală. A opta și a noua le-am dat particular. Acum mai am și cu cine vorbi. Ce-i drept, nu prea știu cum o să pot da la medicină, o fată de-aici (tot de pe la noi) n-a fost admisă. Dar poate o să am noroc… Eu am crescut, cred că n-ai să mă recunoști, dar cred că n-ai stat pe loc nici tu. Scrie-mi.

Te sărută sora ta Elena.

2

Nu mai țin minte pe unde, dar precis am citit pe undeva că aproximativ zece procente din populația globului sunt indivizi speciali (indiferent în ce direcție, spre plus sau spre minus!), iar restul de nouăzeci alcătuiesc masa. Ca să nu-i zic altfel.

Nu știu pe ce număr de inși s-au calculat cifrele, dacă s-au testat națiuni „pursânge” sau grupuri amestecate, de una sunt sigur: cei care au tras concluzia se pot bucura de tot sprijinul meu. Cu adaosul că legitatea descoperită se aplică și la colective mici.

În speță – la anul meu.

Suntem patruzeci și doi. Dintre ei 37,8 procente își văd liniștiți de treaba pentru care au venit aici. Dar ceilalți, adică 42 de procente, au început să-și dea talentele pe față încă din primele zile și absolut voluntar. Unul s-a oferit atât de insistent să fie șef al grupei, încât, în cele din urmă, a fost ales. Cine-l știe ce talente de organizator o fi având, în orice caz forță de convingere ne-a demonstrat că are. O grăsulie cu părul vulvoi, ca să pară mai înaltă, și pe niște tocuri imposibile, deși un pic scâlciate, nu s-a împotrivit prea sigur când s-a ales responsabilul de sindicat. La alegerea secretarului (sau organizatorului?) de comsomol s-au citat două nume din oficiu, urmând ca masa, chipurile, să decidă.

Când cei doi tinerei, bățoși nevoie mare, au început să-și prezinte biografiile vag romanțate, nu mi-am putut reține un strigăt de invidioasă admirație: atât de juni și atâtea realizări în urmă!… Am votat pentru cel care pe lângă numeroase alte inițiative la școala pe care-o absolvise mai organizase pentru colegi și o excursie în satul vecin. (Firește, mai apoi s-a descoperit că atât eu, cât și vreo alți cinci colegi nu aveam drept de vot, nefiind membri ai organizației, dar ar fi fost prea neserios să se repete procedura.)

Ei bine, cred că am fost totuși prea subiectiv când am ales.

În aceeași zi organizatorul ne-a oprit după cursuri ca să scrie lista celor ce fac și a celor ce nu fac parte din comsomol. Firește că

eu trebuia să fiu cel care-l putea interesa mai mult.

— Cum, nici în România n-ai fost comsomolist?…

— Nici…

— Da, o țară înapoiată… Unde nu-i înțeleasă munca de propagandă și agitație, nu se face treabă…

Vreo săptămână n-am mai scăpat de el. Cum găsea o clipă liberă, mă lua undeva într-un colț ca să-mi bage în cap glorioasa istorie a comsomolului, statutul organizației și exemple din propriile realizări pe tărâm propagandistic.

Deși un pic bâlbâit, vorbea cu o viteză uluitoare, lucru care îi lăsa cu gura căscată pe ascultători: cu asemenea viteză pot vorbi numai cei cunoscători în materie.

În cele din urmă, a venit și ziua când m-a găsit destul de copt pentru a lărgi cu mine rândurile organizației.

— Săptămâna viitoare am să te recomand adunării. Pregătește-te!

N-a mai fost necesară nicio pregătire: adunarea se amâna pentru o altă dată.

— Știi, tu să nu retrăiești! („a nu retrăi” traducându-se prin „a nu pune la inimă”), sunt niște chestii…

N-am mai aflat niciodată care sunt chestiile, cum n-am mai discutat niciodată cu tânărul entuziast Vitali pe tema viitorului meu politic…

În schimb, preluase obiceiul de a se ocupa de clipele mele libere Irina. Puștoaica, destul de drăguță, de altfel, era fiica unei învățătoare de țară și orfană de război. Taică-su, fost secretar la primărie, fusese mobilizat în chiar primele zile după revenirea armatei roșii, iar într-o lună de zile sosise și vestea căderii lui „eroice” undeva în Polonia.

— Nu știi matale, tovarășe Mihail (n-o puteam convinge să-mi spună pe nume!), prin ce-am trecut! Cine știe pe unde-am fi nimerit în ’49 dacă n-ar fi murit tata pe front… Dar cât de greu ne-a fost fără el pe timpul foametei… Știi ce foame am tras pe-aici?

Nu prea știam. Doar câte ceva, de la Fedea, dar și el știa mai mult din auzite, pe vremea aceea era la armată.

— Mânca lumea lobodă și coajă de copac… Jumătate de sat a

murit. Da' la gară putrezeau movile de grâu și păpușoi… Umblau niște căcăcioși de-alde Vitali al nostru cu soldații și măturau de la oameni tot ce găseau prin poduri. La noi nu s-a întâmplat, dar în satul vecin s-au mâncat și oameni…

Era de o sinceritate și o naivitate dezarmantă.

— Matale știi ce-i aceea distrofie? Nu știi… Iaca, uită-te!

Stăteam amândoi la ultima masă din sala de cursuri. Își trase de vreo două palme fustița:

— Vezi ce-s de umflați? Doctorii spun că toată viața am să umblu cu genunchii ăștia…

Simții că mi se învârte capul. Nu aveam suficientă experiență ca să pot aprecia calitatea unor genunchi, dar nici destul de bătrân nu mă simțeam ca să vegetez în altă lume…

— Cred că exagerezi, Irinuco… În orice caz nu se observă.

Ea mă privi uluită:

— Chiar crezi?…

Și imediat, de parcă ar fi descoperit brusc pricina imaginarei urâțenii a genunchilor, urmă și hotărârea pe care avea s-o ia:

— N-am să intru în comsomol! Dă-l la dracu'!…

Îmi amintea de Lenuța. Ca și de Tincuța și Anișoara în același timp.

Cât îmi lipseau…

Ca și ei, puștoaicei acesteia, tatăl…

Probabil că în mare parte eu jucam rolul celui dispărut din viața ei odată cu ceea ce ar fi trebuit să-i fie copilăria.

— Dar să nu spui la nimeni ce-am spus, bine? Unde te întorci, numai *spioni!*…

Îmbătrânim totuși, Mihai…

3

Într-o seară, cum ne plimbam împreună prin curtea lagărului, am adus vorba despre „enigmaticul suflet rus”. Contele S. începu să râdă:

— Și dumneata, adică, te lași furat de clișeele gazetărești. Să-ți spun o istorie cât se poate de adevărată, chiar prea…

A tăcut o vreme, i-am văzut fața crispându-se, de parcă l-ar fi încercat o amintire nedorită.

— Locuiam pe o moșie destul de neînsemnată în apropierea orașului Tula, poate-ai auzit. Fusese cândva o proprietate mare, dar reforma lui Alexandru ne-o retezase bine. Nu aș putea spune, totuși, că eram scăpătați, dimpotrivă, iar taică-meu, întors de la studii din Franța, hotărâse că o parte din venit este dator să-l pună pe „altarul științei”, mai precis – că va trimite în fiecare an la studii liceale și universitare doi dintre cei mai dotați copii din satul ce ținea oricum de moșie. „Astfel trebuie să ne dovedim patriotismul, și nu flecărind.” Prin anul ’15 venise rândul și unui flăcăuan de vârsta mea. Școala primară și o parte din liceu le făcuserăm împreună, era într-adevăr capabil și tata îi plătea o sumă destul de însemnată ca să facă politehnica la Moscova. Eram și eu la studii, ceva mai la Sorbona, așa că îl pierdusem din câmpul meu viziual. (Se și născuse o tradiție, dacă o pot numi așa: în fiecare an toți stipendiații tatei ne vizitau la conac ca să se laude cu succesele obținute.)

Și poți înțelege groaza, dar mai ales nedumerirea noastră, când la începutul lui ’19, în fruntea mulțimii de țărani, și de-ai noștri, și străini, care ne-au înconjurat casa și i-au dat foc începând, din fericire, de la acareturi, l-am recunoscut pe studentul nostru… Am scăpat nemăcelăriți ca prin minune, vizitiul ne-a salvat. Dar Egor, fratele meu mai mic, avea doar doisprezece ani, a fost împușcat chiar de mâna celui care-l numea pe tata „binefăcătorule”…

Nu, nu, nu-i nevoie de condoleanțe, a trecut atâta timp… Vorbeam de „enigmaticul suflet rus”… Iată un caz tipic, nu?

Bineînțeles că mai târziu, mult mai târziu am încercat să înțeleg gestul lui fără discuție banditesc. Un criminal din vocație? Nu, nu s-ar fi putut să nu dea un semn… Un psihic labil, dus până la întunecare de ideea nebună a luptei de clasă?… Doar parțial, așa cred… Sigur, cel puțin pentru mine, e alt motiv: țăranul rus n-a fost niciodată liber, s-au născut sclavi generație de generație, sute de ani au adunat în ei ura față de stăpâni, s-a stocat în ei o ură care trebuia să se dezlănțuie odată și odată… „Enigmaticul suflet rus”… Bolșevicii, care contau pe muncitori, au găsit în Rusia un aliat neașteptat, era suficient să-i atingă coarda potrivită. Dar tot acest aliat, mujicii, au să-i dea și pe ei în gât: sclavia continuă…

Îl ascultam atent, dar nu puteam pătrunde cu mintea mai departe de grozăvia asta: să ucizi un copil numai din cauză că te frământă nu știu ce memorie ancestrală?…

Contele S. se opri brusc și-mi puse mâinile pe umeri:

— *Michel*, uită toate chestiile astea. Bătrânețea, ce să-i faci… Am scăpat din vedere unde te duci…

Mi-am adus aminte discuția aceasta pe la mijlocul lui octombrie, când într-o pauză Irina mi-a făcut semn s-o urmez și m-a urcat pe coridorul de la ultimul etaj.

— E vorba de un complot, Irinucă?

— Părea speriată:

— Ce i-ai făcut lui Vitali?

— Trebuia să-i fac ceva?

— Eu te întreb serios…

— De vreo două săptămâni nici n-am vorbit cu dânsul. Dar ce s-a întâmplat?

Fetița cercetă mai întâi coridorul:

— S-a întâmplat că blegul umblă cu o scrisoare în contra ta… A matale… Adună iscălituri. Mi-a dat-o și mie s-o citesc, dar n-am semnat…

— Mersi… Probabil, o scrisoare de dragoste.

— Veșnic cu glumele matale… Scrie că noi suntem contra ca să dai examenele înainte de sesiune, adică noi să ne spetim învățând, iar matale să treci prin facultate în joacă… Și mai scrie…

— Mai scrie?…

— Că la ora de marxism ai citit cărți românești…

— Da-a… Cum crezi, am să fiu spânzurat?

Irina se învârti pe tocuri și plecă extrem de supărată.

Aveam deja trei examene reușite: la Ionuț, la Gramatică și la Literatura străină. Francezul se cam ferea de mine, îi dădusem traducerea, dar nu se prea grăbea să-și onoreze promisiunea. Ce l-o fi deranjat pe comsomolist graba mea? Și ce carte românească oi fi citit?…

Pricina am descoperit-o chiar seara, acasă. Îmi lipsea din geantă „Fuenteovejuna" a lui Lope de Vega, cumpărasem ocazional volumul din motive sentimentale: purta ștampila bibliotecii fostului meu liceu…

Peste vreo două zile mă cheamă Ionuț, e un fel de diriginte al grupei noastre.

— Fii mai atent cu proștii. Pe secretarul de partid l-am convins că Lope nu-i român, de altfel, ține-ți cartea, dar colegul ăsta al tău te cam paște. I-ai făcut ceva?

— Nimic…

Așa mi-am amintit de discuția cu contele S. „Enigmaticul suflet rus…" Posibil să existe și un „enigmatic suflet basarabenesc"… Adică de ce „posibil"? Precis! Și se manifestă printr-o vigilență extremă, voluntară și aproape întotdeauna urmată de un raport, și el voluntar, „cui trebuie". Nu știu dacă e ceva ancestral, în orice caz, mai multe sute de ani trebuie să numere, e ca o datină. Probabil, născută din voința de a supraviețui în condiții extreme, „în calea tuturor nenorocirilor", fără munții în care să te retragi, fără pădurile căzute pradă propriei ignoranțe… Ce te faci când vine turcul? Îți torni vecinul care a cochetat cu leșii… Vezi ce loial sunt? Ce te faci dacă vine rusul?… Tătarul?… Și ne târâm astfel dintr-un secol în altul, dintr-un mileniu în următorul… Nici tu sclav, nici tu libert: basarabean!

Oare să aibă într-adevăr dreptate mititica Irina cu *șpionii* ei? Dacă acest Vitali, cu care n-am discutat altceva decât statutul comsomolului, găsește de cuviință să mă frece pentru nimic, îmi imaginez ce mai grozăvii ar putea „semnaliza" ceilalți colegi care mă întreabă la tot pasul ba despre una, ba despre alta… Ba nu, sper

că nu m-am îmbolnăvit de vreo fobie…

Este însă un lucru care mă roade în permanență, o obsesie: mama nu-mi răspunde la întrebări! L-a văzut sau nu pe tata? Ce se întâmplă cu Tincuța? De ce tonul acesta căutat lejer, ce se ascunde în spatele misivelor ei optimiste?…

Am mai întrebat pe unul, pe altul: se circulă liber prin țară. Drumuri grele, e adevărat, trenuri supraîncărcate, dar am mai văzut noi din astea!

Să știu că undeva, pe lumea asta, se află familia mea și eu să stau cu mâinile în sân? Cel puțin când e vorba de mama și fetele?…

Ar trebui să fiu o inimă de piatră ca să nu întreprind ceva.

Probabil, ar trebui să accelerez la examene și să-mi croiesc vreo două săptămâni libere.

Hotărât lucru.

Capitolul XI

1

De data aceasta citația era de la Comisariatul Militar.

Mi-a adus-o un vlăjgan bun pentru o gardă de onoare (dacă ar fi avut capul ceva mai mare) și care mi-a strigat numele pe toate coridoarele.

Vitali, care sau mă ignora, sau mă evita de câte ori avea ocazia, a sărit pe neașteptate:

— Trebuie să iei *sprafcă* de la cancelarie că ești student, altfel te duci la armată!

Lăsa impresia că e pe drumul concilierii. I-am urmat sfatul.

Îmi rămânea timp exact cât să dau o fugă până acasă să-mi iau livretul.

În fața Comisariatului, unde, de obicei, se înghesuia lume de pe lume, nu se vedea nimeni, mă și gândeam că ora 16 p. m. (există și un 16 a. m.?…) nu este cea mai potrivită pentru o vizită medicală sau altă procedură, când dintr-o mașină parcată alături răsună un claxon scurt.

Era vechiul cunoscut, Opelul Kapitän.

Mișa crăpă portiera și îmi făcu un semn discret să urc.

Mă trântii destul de neîndemânatic peste Krasnovski și îi întinsei mecanic adeverința.

Krasnovski o luă mirat, citi și începu să râdă:

— Poți să te pișii pe dânsa! Eu te-am chemat, nu *saldafonii!*

Nu s-a putut liniști tot drumul:

— Ai făcut în pantaloni, așa-i? Te și vedeai cu stea roșie în frunte…

Opelul stopă pe trotuar, lângă una din intrările de serviciu ale ministerului lor…

Era o noutate.

Nu aș putea spune că mă simțeam în apele mele. Și nici labirintul de coridoare semănând perfect unul cu altul nu era de natură să inspire optimism. Dimpotrivă. Au o proprietate așezămintele acestea oficiale: de cum le treci pragul, te simți neapărat vinovat de ceva, dator, indiferent dacă ai venit să dai socoteală sau să ceri ceea ce ți se cuvine de drept…

— Ei, tovarășe Olteanu, iată-te și la noi acasă. Fă-te comod.

Nu prea îmi închipuiam cum te poți face comod într-o cameră îngustă, cu o masă absolut goală, câteva scaune în lungul peretelui, un dulap de fier, sigilat, și portretul lui Stalin rupând o țigară ca să-și umple luleaua.

Mă așezai pe marginea unui scaun, Mișa se rezemă de pervazul înalt al singurului geam. Krasnovski se săltă pe masă chiar în fața mea.

Curios, ne întâlnirăm de două ori până acum, dar dacă mi-ar fi cerut cineva să-l descriu, n-aș fi fost în stare. Poate doar mâinile, albe, cu perișori incolori și pistrui, cu degete lungi, subțiri și nervoase, niște mâini mai degrabă de pianist… Acum îl aveam în față întreg, dar imaginea lui dispărea de pe retină imediat ce întorceam privirea. Memoria nu avea ce să rețină: totul obișnuit, șters. Poate doar ochii total inexpresivi…

Krasnovski începu să bată toba cu degetele în tăblia mesei. Pauza se lungea nesfârșit de mult. După asemenea pauze urmează așa-zisele lovituri de teatru. Creierul îmi lucra ca un arc dezlănțuit, dar n-avea la ce să se oprească…

— Vasăzică, Mișa, sări de pe masă Krasnovski, zi, cum merg treburile.

Mișa, adică eu.

Treburile lui Mișa mergeau bine. La universitate normal, are unde-și pune capul la odihnă, cu examenele stă bine, i s-a permis să dea extern și le dă, slavă Domnului, deși e nevoie de ceva efort, oricum, a început-o într-un fel și trebuie în multe direcții s-o ia de la capăt… Și ar fi toate de-a dreptul excelente dacă s-ar ști alături de familie…

— Ai vrea să li te alături? zâmbi Krasnovski.

— Cred că ar fi mai potrivit să mi se alăture ei…, încercai și eu să-i fac jocul.

— Posibil, foarte posibil, zise el. Ești nou aici, într-o lume nouă. Încă nu știi ce perspective îți oferă lumea asta, țara noastră… Apropo, ce părere ai, o țară înconjurată din toate părțile de dușmani, ba plină de dușmani și în interior, are dreptul să se apere?…

Ori glumea, ori mă lua de copil?

— Cred că nu-i numai dreptul, este datoria ei! făcui eu patetic. Cred că anume pentru asta sunteți și dumneavoastră.

— Bravo, exact răspunsul pe care-l așteptam! Krasnovski mă tipări ușor pe umăr și trecu pe scaunul lui de la masă.

— Dragul meu, cred că ai înțeles: am venit aici pentru o discuție serioasă. Nu oricine are cinstea să treacă pragul acestei… acestui minister. Nu o să pierdem vremea cu alfabetizarea, ești un bărbat în toată firea, ai văzut destule în viață. Și ai observat corect care-i menirea noastră: siguranța țării. Dar înțelegi, desigur, că fără un sprijin serios din partea cetățenilor cinstiți nu am fi în stare să facem totul. Sprijinul maselor, iată ce ne învață și tovarășul Stalin. Ești de acord cu el?

Eram, fără umbră de îndoială!

— Minunat! Înțelegi. Într-un cuvânt, iată despre ce-i vorba: îți propunem să colaborezi cu noi.

Asta mai lipsea! Auzisem eu ceva, zicea Fedea despre nu știu ce *căcănari*, Irina tot umbla cu *șpioni*, nu-i prea luam în serios… Dar să mă aștept eu la asemenea propunere!… Nici prin gând să-mi treacă!… Nu, de zece ori nu!…

— Ei? Poți să nu te grăbești cu răspunsul…

— De ce… Vedeți care-i chestia… Eu mă pregătesc pentru altă meserie…

Krasnovski izbucni în râs:

— Dar cine-ți spune s-o schimbi? Auzi, Mișa, tizul tău se teme să nu-l facem general!… Mișa! – de data asta către mine. Știi să judeci, așa că judecă: noi îți propunem să colaborezi în secret și voluntar. De ce anume ție? În primul rând, pentru că ne este pe plac inteligența ta… Lăsă o pauză, în care timp trebuia, probabil, să

prețuiesc complimentul. În al doilea rând, judecă și tu: ai fugit de două ori de puterea sovietică. Știu, știu, erai copil, dar nu-ți impută nimeni nimic, vorbim de anumite avantaje de care dispui. Apoi – ai părinții condamnați de aceeași putere… Adică tatăl… Te-ai întors aici de dragul părinților, nu de dragul… hm… regimului… Repet: enumer plusurile cu care te-ai putea prezenta în fața unui eventual dușman… Ce-ți trebuie mai mult? De ce atuuri ai mai avea nevoie? Înțelegi?… Toate elementele… hm… nemulțumite… chiar vrăjmașe s-ar aduna în jurul tău ca muștele…

„…la căcat", eram pe punctul să-l completez, dar mi-am luat seama.

— Tovarășe Krasnovski, îmi pare rău, dar nu pot să vă accept propunerea.

El mă privi mirat de parcă mi-aș fi permis un banc prost.

— Cum?…

— Vedeți care-i chestia… Îmi propuneți un rol de momeală… de provocator… denunțător…

— Stai, stai…, mă întrerupse el. Mi se pare că…

Dar nu mă puteam opri:

— Nu mi-am trădat și nu mi-am vândut niciodată prietenii sau cunoscuții… Principiile mele morale…

— Stop! Destul!…, strigă Krasnovski. Era prima oară că îi vedeam ochii exprimând ceea ce voia să spună. Principiile tale morale… Care principii? De unde aduse? De la țiganii ceia?… Să curețe cineva căcălăul, iar noi să stăm curăței, cu mâinile curate? Da?… Vorbește! Cu ăștia, de-alde tine, să construim noi socialismul?…

— Bine, dar asta nu înseamnă că am să tac din gură dacă o să întâlnesc pe cineva care-i dușman vădit…

— Vorbe!… Palavre. Vreau fapte. Krasnovski se așeză iar pe scaunul lui. Ai să semnezi, tovarășe Olteanu, un angajament de colaborare cu noi?

Mirosea a amenințare.

— Spuneați că e vorba de ceva voluntar?

Krasnovski se învioră:

— Bineînțeles. Nu te obligă nimeni. Numai propria conștiință.

Dacă o ai…

O aveam. Și nu vedeam deocamdată decât o singură ieșire:

— Știu eu… Asemenea hotărâre nu se ia la repezeală…

El se ridică de pe scaun, veni lângă mine și mă apucă de cot:

— Acuma văd că stau de vorbă cu un bărbat! O lună de gândire îți ajunge?

Și fără să-mi aștepte răspunsul:

— Două?

Îmi ajungeau perfect.

Afară se întunecase.

Krasnovski deschise ușa:

— Mișa, condu-l pe prietenul nostru…

La ieșirea din labirint Mișa mă trecu pe lângă soldatul de gardă, dar nu mă lăsă să trec pragul până nu cercetă strada:

— Liber, zise el și-mi strânse mâna. Ca într-o menghină. Îmi zâmbi larg: Ai grijă, cine nu-i cu noi e contra noastră! Știi?

Începeam să știu.

— Dar cine-i cu noi n-o duce rău!

Eram sigur.

2

Potrivit socotelilor mele, în ianuarie ar fi trebuit s-o termin cu anul întâi, poate să-mi fi rămas o restanță-două pentru sesiunea din primăvară, dar, după cum mergeau treburile, în toamna viitoare mai mult ca sigur că aș fi luat-o cu un an înaintea colegilor. Totuși experiența celor trei ani de „dincolo" nu mă dădea de sminteală, de altfel, nici memoria. Salvau situația mai ales conspectele „procurate" de Ionuț, singurul inconvenient era că trebuia să le copiez. Ba, la drept vorbind, nici manualele nu-mi prea dădeau de furcă: o bună parte din ele parcă le mai parcursem și pe la liceu…

Dar cum nu întotdeauna socotelile de acasă…

Îmi vedeam lucid viitorul și nu-mi făceam niciun fel de iluzii în privința lui. Ăștia nu sunt obișnuiți să piardă…

În zilele următoare „întrunirii istorice" m-am surprins reflectând tot mai serios asupra unei replici date de Timofei Mariei Petrovna la nu mai știu ce observație: „*dalșe Sibiri ne povezut*", adică „nu poți fi dus mai departe de Siberia". Cum filosofia populară își are rădăcinile în experiență, și nu în speculații abstracte, am decis că trebuie să profit neapărat de timpul ce mi se dăduse pentru gândire, cu atât mai mult cu cât finalul, oricum, n-ar fi putut fi altul: nu eram născut pentru meseria de turnător…

Ionuț era acasă.

Locuia într-o cameră destul de modestă, fosta bucătărie a casei lor, acum cu intrare separată.

Mă invitase de câteva ori *sine anno*, așa că nu-i picam pe nepusă masă.

Mă primi bucuros. Nu-l mai așteptai să mă întrebe ce vânt m-a adus:

— Il dzigano, vreau să-ți cer un sfat în privința unei hotărâri irevocabile.

— Un început promițător.

— Nu chiar… Ziceai că ai fost în primăvară undeva prin Siberia.

— Da, la Novosibirsk… Să-mi cunosc viitorii socri. Dar pe tine te-aș sfătui să te însori mai pe-aproape!

— Ai ajuns sau ai trecut prin orașul Kurgan?

— Cred că da… Nu sunt sigur, în orice caz, știu că-i pe-alături pe undeva… Dar mă intrigi…

— Firește. Uite ce mă interesează: ai avut nevoie de documente speciale ca să ții drumul încolo?

— Nu… Niciun document special. Biletul… Dar ce te interesează, Perciuni? Mor de curiozitate!

— Francezul mi-a fixat data examenului pentru 14 noiembrie. Am aproape douăzeci de zile libere. Vreau să-mi văd mama și surorile…

Ionuț deveni brusc serios.

— A, asta-i povestea… E un drum greu… Și zona, probabil, interzisă.

— Am adunat toate informațiile: aproape cinci zile dus, tot atâta întors. În restul de zece dau eu de ele! Am găsit pe hartă și centrul raional…

— Serioasă problemă, într-adevăr… Tu îți imaginezi cât de cât ce înseamnă locurile acelea? Acolo-i iarnă deja. Iar dacă-i zonă…

— Tocmai de aceea. Nu mai pot suporta… Am hotărât. Mă interesează dacă pot lipsi neobservat…

— Dacă zici tu că e irevocabil… Sigur că poți lipsi, te pregătești doar de examen. Ai de gând să te duci cu paltonașul ăsta?…

Am plecat de la Ionuț cu câteva pahare de vin în cap, cu un milion de sfaturi în privința comportamentului și cu un palton cam vechi, dar căptușit cu blană de oaie pentru o călătorie și la Polul Nord.

Probabil că rarii trecători se vor fi mirat de acest echipament impropriu unei toamne calme și calde, dar suntem neam de mocani, ce naiba!

Oile ne-au fost salvarea în orice timpuri și pe orice vreme…

3

Bătrânica de la casa de bilete se dovedise a fi un om foarte cumsecade și săritor, lucru care-i scoase din sărite pe cei vreo doi cetățeni din spatele meu. „Terminați flecăreala! Pierdem trenul!” – deși casa vindea pentru zilele următoare. Dar știam de acum că toate chestiile astea trebuie trecute pe lângă ureche.

În orice caz mă întorceam cu biletul în buzunar și cu toate instrucțiunile necesare.

Maria Petrovna mă chemă cu degetul în „biroul” ei. Gestul acesta însemna o veste bună.

Nu greșea nici de data asta.

O scrisorică aici și un tovarăș în odaie. De vreo două ceasuri te așteaptă…

Pobeda, 14. X. 52

Mihăiță dragă,

După scrisoarea ta de la 10.IX. n-am mai primit nimic de la tine, măcar că ți-am trimis de atunci șapte plicuri și o telegramă. Scrie-ne, scumpul nostru, nu ne lăsa să credem cine știe ce, Dumnezeu ferească! Telegrame nu trimite, cred că e stricată linia… Noi suntem bine, Mihai, același lucru ți-l dorim și ție.

Te sărutăm cu dor, mama și fetele.

Ultima ei scrisoare era din 18 septembrie. Tot vreo șapte îi trimisesem de atunci și eu.

— Ceva de rău? mă întrebă aproape în șoaptă Maria Petrovna.

Îi dădui misiva.

O privi lung, apoi se însenină:

Doamne, de când n-am mai citit românește. Iaca, n-am uitat… Șapte scrisori și o telegramă?… Nu se poate! Eu pun mâna-n foc pentru poștarul nostru… Și eu… Mă privi speriată: Nu cumva crezi…

— Doamne ferește, Maria Petrovna. Eu cred că alta-i buba…

În odaie mă aștepta un necunoscut aplecat asupra manualului meu de franceză. Probabil, moțăia, pentru că a sărit abia când am prins să tușesc.

— Aa, cer scuzele mele… Nu mă recunoști?

Era ziaristul slăbănog, datorită căruia ajunsesem mare corespondent voluntar.

— Da' te-ai ascuns bine… De trei zile te caut. Ești student? Mi-au spus prietenii tăi de la atelier unde te pot găsi… Vrea să te vadă șeful meu.

— De ce?

— La noi la șefi nu li se pun întrebări.

— Dar se bănuiește ce doresc?

— Cred că vrea să-ți spuie ceva… L-a prins o dragoste de tine.

— Și când să vin după declarație?

— Mâine.

— Mâine-dimineață plec. Mă întorc peste două săptămâni…

— Și nu poți altă oară?

— Din păcate, nu. O chestie urgentă de familie…

— Treaba ta, să nu-ți paie rău. Lui nu-i place refuzarea! Hai să-mi arăți cum pot să plec din aiastă bortă…

Maria Petrovna îmi aprobă întru totul ideea de a pleca la ai mei.

— Unde s-a mai văzut, dragul meu, să trăiți într-o țară și să nu vă întâlniți! Omenește-i asta? Numai vezi, trebuie să fie frig pe-acolo! Ai grijă la picioare! Da' de-aici nu-ți bate capul, m-oi griji eu…

N-am putut adormi lungă vreme și trenul pleca de dimineață tare.

Așternutul nu se mai încălzea.

Trebuie să fie frig pe-acolo…

Mă gândeam la baloturile rămase la blânda și nefericita doamnă Rosi, și-or fi luat ai mei ceva haine calde? I-o fi încălzit cineva în iernile acele care se zice că sunt cumplite?…

Anișoara cea mititică…

Tincuța. Elena.

Mama.

Și firava, transparenta Resi, fiica doamnei Rosi.

Totuși, ce interes o fi avut redactorul cela șef de-a trimis după mine?

Ah, Krasnovski, Krasnovski…

Capitolul XII

1

Vagonul era de clasa a treia, cu polițe-paturi de-a lungul și de-a curmezișul și la două niveluri, o chestie absolut inedită pentru un cetățean venit din Vest și, fără discuție, cât se poate de utilă: distanțele în această parte a lumii se măsoară mai mult cu zilele decât cu kilometrii, o călătorie numai dus cu transsiberianul poate dura cât una dus-întors cu transatlanticul. N-o faci într-un jilțuleț cu genunchii la gură.

Ceea ce te izbește – și te izbește la propriu! – de cum ai deschis ușa vagonului este un miros aproape imposibil de usturoi, amestecat cu aroma dulceagă a semințelor prăjite de floarea-soarelui și cea de fân mucezit pe care-o emană maldărele de mături care se ițesc din cele mai neașteptate locuri.

— Exportul Moldovei către Siberia! cum m-a dumerit vecinul meu de poliță, un bătrânel uns, după cât înțelegeam, cu toate alifiile și foarte limbut. De când a început miliția să închidă ochii la așa ceva, parcă a mai înviat și Siberia ceea!…

În câteva minute știam că țăranii, moșul făcând parte dintre ei, indiferent dacă sunt colhoznici sau nu – se mai întâmplau și din aceștia –, nu au buletine de identitate, singurul document cu care își permit să săvârșească asemenea călătorii este o hârtie eliberată de către sovietul sătesc, prin care se aduce la cunoștința celor în drept să controleze că usturoiul, măturile, semințele sau fructele sunt rodul muncii celor ce le transportă spre vânzare… Sincer vorbind, această informație îmi risipea și ultimele temeri: cu pașaport în regulă, cu livret militar și o servietă roasă în care duceam două schimburi și maldărul de plăcinte cu dovleac cu care-și pierduse o noapte inimoasa Maria Petrovna nu aveam niciun motiv să-mi fac

probleme. Oricum, să fi fost o zonă interzisă, nu mi s-ar fi vândut bilet! În zonă poate fi Pobeda. Dar…

Moșul călătorea în aceeași direcție, dar avea să mă lase pe drum.

— Am fost și la *Kurganska oblast'*, am fost, numai că mai încolo sunt prețuri mai bune. Acuma mă duc de-a treilea oară. Cel mai bine-i să ai răsărită. Iaca, cu paharul ista vinzi sacul într-un ceas!… Acuma am opt saci… Adică pentru o zi de muncă! Rușii nu se târguiesc, numai ai noștri, diportații…

Moșul puse cu grijă păhărușul pe măsuța dintre polițe și scoase din ceva aducând a desagă o sticlă cu un lichid tulbure. Trase dopul cu dinții și turnă.

— Să ne spălăm sufletul de dimineață!

Holerca răspândea un miros îngrozitor, căutam febril un motiv mai serios ca să-l refuz, dar negustorul se dovedi a fi econom, astupă cu grijă sticla și o puse la loc.

— Parcă s-a scoborât un arhanghel în pântece!

Făcea impresia că am nimerit într-un vagon cu înfometați. Pe toate mesele apăruseră pâini, hălci de slănină învelite în șervete sau ziare, ceapă, usturoi și, bineînțeles, sticle și gamele, deși garnitura abia începea să-și ia vânt. Un fum gros de mahorcă și tutun începu să învăluie oamenii și lucrurile cu toate protestele însoțitoarei, o grăsană, de altfel, foarte veselă. Curând de tot nu se mai putea înțelege unde te afli, într-un vagon de pasageri sau într-un *saloon* din Vestul Sălbatic, și de unde la început nu mi se părea prea nimerită polița din apropierea ușii, acum dispoziția ei se dovedea cât se poate de bună.

Îmbrăcai paltonul și ieșii pe platformă.

Era destul de rece, toamna cu funigei din ajun se transforma încetul cu încetul în prima zi de nedorită iarnă, fulgii rari ce se topeau de cum atingeau sticla ușilor îi anunțau sosirea implacabilă și mă gândeam cu recunoștință la Ionuț cu ideea lui de a mă „cojoci". Dacă-i așa de pe aici, ce mă așteaptă acolo?

Dar câmpul care fugea alături era încă verde, un verde ruginit, ce-i drept, copacii încă nu pierduseră cu totul frunza, și petele de-un galben arămiu de sub coroanele lor te duceau mai degrabă cu gândul la un picnic vesel decât la melancolicul vis al unui jilț la

gura sobei… Îl înțelegeam bine pe compozitorul acela, nu-l mai țin minte, care spunea că tot ce i-a venit mai interesant ca inspirație i-a venit în tren. Iată o barieră lăsată, șirul acesta de care și două-trei camioane fumegând, imașul acesta cu vitele care pasc ultimele rămășițe de iarbă și micii păstori cu gâturile întinse spre balaurul de foc ce gonește cine știe unde, bălțoaca aceea de la marginea unui sat cu orătăniile albe împrejur – gâște? rațe? – și călărețul care vine valvârtej pe costișa ceea… Păi chiar așa, să nu-i tragi o simfonie pastorală după asta? Ba uite că s-a găsit loc și pentru tam-tamuri, podul acesta de fier bubuind de mama focului…

Nistrul… Apa de unde cândva începea necunoscutul, tainicul, înfricoșătorul… Pe-aici au trecut și ele… Cum au trecut? Cu ce gânduri, cu ce inimă? Și dacă e așa, cum zicea nefericitul acela de Gropa, dacă au plecat de buna lor voie și le pot convinge să se întoarcă acasă?

Acasă…

Unde acasă? Să-l rog pe Timofei să le cedeze patul?…

În buzunarul cojocului lui Ionuț am descoperit un pachet de țigări început și o cutie de chibrituri. Probabil, era tocmai ceea ce-mi trebuia. Nu eram decât un fumător de ocazie, acum însă aveam să aflu că un fum tras bine în piept calmează.

Lăsasem în urmă o stație mare, probabil, Tiraspolul, fumul nu doar calma – amețea; trenul se așternuse serios drumului pe o câmpie plată cât ținea orizontul, ninsoarea se întețea și pe ici-colo începeau să se contureze insule albe. Bornele kilometrice lunecau cu viteză, reușisem totuși să descifrez „97” când ușa de la vagonul vecin se izbi și dădură buzna pe platforma unde stăteam singur mai bine de-o oră trei inși. Păreau bine încălziți.

Dădui să intru în vagon, nu sunt mare meșter la discuții stupide, dar unul dintre ei îmi bară drumul.

— Dă un foc!

Îi întinsei cutia de chibrituri.

— Da’ ce, poftim nu știi să spui?

— Poftim. Scuzați.

E o prostie să te contrezi cu un bețivan. Dar nu știu de ce mi se părea că beția lor e mai degrabă jucată: nu răspândeau duhul acela

specific pe care-l pot detecta atât de lesne câinii și unii nebăutori. Iar în cazul acesta treaba mirosea a urât.

— Repetă! de data aceasta ordinul aparținea unei namile cu fața roșie de spân.

Le întinsei și pachetul cu țigări:

— Poftim, băieți, fumați. N-am nimic cu voi.

Glasul meu împăciuitor părea să-i deruteze, dar deruta nu ținu decât o clipă. Namila duse la nas pachetul:

— Pute! Își bate joc de noi javra!

Și în aceeași clipă îmi aplică pe față pachetul și-l răsuci.

Înțelegeam perfect că n-am scăpare, dar pumnul drept, condus de undeva din subconștient, de-acolo unde stă pitit amorul-propriu sau ce-o mai fi stând, se repezi pe lângă voia judecății și izbi cu sete în obrazul rumen al namilei.

Acela nici nu se clinti.

Recunosc, desigur, că stau prost la capitolul putere fizică, dar nici la asemenea lipsă de efect nu mă așteptam… Mie-mi amorțise mâna.

Huiduma mă privea uluit peste măsură. Și deodată zâmbi:

— Măi puță, chiar nu ți-ai dat seama că ți-ai semnat singur sentința?…

Mă ghemuii instinctiv și, în timp ce ochiul reușea să mai observe o mână care deschidea cu o cheie specială ușa de ieșire a vagonului, o izbitură nebună la plex îmi ridică toate măruntaiele în gâtlej.

Nu cred că am mai avut timp să simt și durerea.

N-am mai simțit nimic…

2

Te ridici încet, ușurel deasupra unui foc pe care nu-l vezi, e undeva dedesubt, din când în când flăcările îți ating carnea, auzi sfârâitul grăsimii arse, încerci să strigi, să te rogi de indulgență, dar glasul n-are cum ieși din blocajul călușului, în gâtlej îți gâlgâie sângele, te asfixiezi, și chiar în clipa când simți că urmează întunericul, aceeași mână sadică ce te sucește pe frigare te cufundă brusc într-o apă de gheață, te răsucește acolo, se încrâncenă carnea pe tine, plămânii se strâng ghem, scoți capul afară, dar aerul refuză să intre în piept, plămânii refuză să-l accepte… Și brusc simți că nu mai ai nevoie nici de aer, nici de sânge să te încălzească, flăcările trec prin tine fără să te supere, cum ți-ai face o radioscopie, și în general că te doare-n cot dacă te prăjește cineva sau încearcă să te înece… Dar la fel, brusc, anume starea aceasta de-a dreptul paradisiacă prinde să te înnebunească, te zbați să te doară ceva, să te frigă, să te asfixieze, și reușești, în cele din urmă, și pe-o clipă, pe două ești fericit, dar începi iar să te ridici încet, ușurel deasupra unui foc…

…Și deschizi ochii…

3

La început n-am înțeles nici măcar că am deschis ochii.

Apoi am înțeles, dar nu pricepeam de ce-mi sunt plini de apă. Și de ce mă ustură.

Apoi am înțeles că stau pe spate și că sudoarea pe care-o simțeam fizic izvorând de pe frunte, de pe pielea capului mi se scurge pe la rădăcina nasului acolo unde, probabil, aveam văzul…

Am ridicat brațul să înlătur lichidul ce-mi deforma imaginea celor ce trebuiau văzute, dar m-a oprit un scâncet.

De fapt, scânceam chiar eu…

— Iaca, a deschis ochii, slavă Domnului! V-am spus eu să nu vă temeți.

Vocea venea de undeva din adâncuri, tremura, ceva moale mi-a trecut peste frunte, peste ochi și obraji și pe retină a început să-mi apară ca pe o hârtie fotografică scufundată în revelator chipul din ce în ce mai limpede al unei femei.

— Mamă! am strigat din răsputeri și m-am izbit s-o cuprind.

— Stai cuminte, dragul mătușii, de-amu și mama are să te vadă viu… Nu te zbate, mai stai așa…

Mai întâi am început să înțeleg vorbele, apoi să descifrez lucrurile; abia apoi am prins să simt durerea…

— Slavă Domnului, tovarășe, din morți te-ai întors! Ce spaimă am mai tras!

Stăteau aplecate asupra mea două femei, o bătrână, probabil uitată de orice vârstă, și alta mai tânără, cu ochii plânși.

— Apoi eu mă duc, Agafie, stă capra nemulsă și nici găinile nu le-am dat… De-amu știi ce să faci. Da' tu, cuconașule, să nu te scoli două zile! Domnul să vă aibă în pază.

Ieși înainte ca eu să pot scoate o vorbă. Femeia rămasă mă privea cu un amestec de compasiune și spaimă.

— Eu… Unde… Eu sunt…

Încercam să mă adun și nu reușeam. O durere surdă, venind de

peste tot, din cele mai ascunse taine ale organismului, se aduna grămadă în creier, mă împiedica să leg două gânduri, să scot două vorbe.

— Lasă, taci! Îmi puse un deget pe buze. Nu ești în rai, ești la noi, la canton! Să-i spui bodaproste lui Tărcuci și babei Lucreția!…

Încercai să mișc scăfârlia într-o parte, în alta și reușii. La fel, degetele de la mâini, de la picioare. Slavă Domnului, nu sunt paralizat! Dar nu puteam înțelege de ce nu sunt în tren. Ultimul lucru pe care-l mai țineam minte era că mă ghemuiesc ca să mă apăr de ceva…

De ce anume?…

Și când începu să se contureze în memorie un chip roșcat, spân, rânjind batjocoritor, mă fulgeră deodată: am fost aruncat din tren!

Călătoria mea luase sfârșit…

Lacrimi de neputință, de furie oarbă îmi năpădiră ochii și izbucnii în hohote de plâns. Mama… Fetele… S-a năruit totul dintr-o prostie, din…

— Ei, și matale… Ai scăpat, de ce să plângi…

Avea dreptate.

Încăperea în care mă aflam era minusculă, oricum, nu putea depăși dimensiunile exterioare ale unui canton! Patul în care mă aflam, o masă și vreo două taburete, o plită încinsă, obrajii îmi ardeau și de căldura pe care-o emana, și un dulap metalic deschis, din care se ițeau tot felul de pârghii, probabil, instrumentarul de cantonier. Pe perete, lângă ușă, un telefon grosolan, făcut, pesemne, ca să reziste și la bombardamente, și o tăblie neagră cu orele de trecere a garniturilor pe lângă canton.

— Cum… cum am ajuns aici?…

Femeia se învioră.

— Iaca, acuma chiar ai înviat! Nichifor te-a târât… Bărbatul meu, cantonierul… Dacă nu scheuna Tărcuci, săracul, apoi acolo aveai să rămâi…

Ușa se dădu de perete și în odaie intră un bărbat învăluit într-un nor de aburi.

— Trăim, tovarășe Oltian, bravo!

— Dar de unde…

— De unde, de unde… Iaca, pe masă, toate documentele… Și banii… De-amu să nu bănuiești, da' trebuia să știm cine-i mortul… Că numai viu nu erai.

Simțeam că încetul cu încetul îmi revin. Dădui să mă salt în capul oaselor, dar un junghi lung mă făcu să scrâșnesc.

— Stai acolo cuminte, doftoroaia a zis să nu te miști două zile. Să nu-i strici oblojelile…

Adică de-aceea mă simțeam ca o mumie! Oblojit…

— Iaca povestea, că nu știi matale nimica… Eram în ușă, cu steguleț galben, adică totul în regulă… Tărcuci, câinele nostru, are… adică avea treabă cu toate trenurile, le fugărea și hămăia. Așa făcea și de data asta. Numai că deodată când a scheunat! M-am repezit să văd dacă n-a dat dihania sub tren, când colo… Matale erai peste dânsul mort, iar el mort dedesubt… Fărmat… Peste dânsul ai nimerit… Altfel… Am început să dau cu steguleț roșu, da' trenul era departe, taman intra în cot… Ehe, dac-ai ști ce-am tras! Și eu fără lucru… Și *provodnița*… Cum? A, așa-i zicem la femeia care răspunde de vagon… Când am luat seama că mai sufli, a fugit Agafia, nevasta, după doftoroaie. Dacă nu zicea dânsa că ai să trăiești, apoi fărădecât dădeam știre la Tirișpolea, la stație… De vreo zece ori am tot apucat telefonul, da' baba zicea să nu telefonez… Dacă se află acolo, s-a zis cu cantonul meu. Așa-i povestea. Da' cum ai căzut? Nu cred că te-au aruncat bandiții de la Odes. Și documentele și banii ți i-am găsit în buzunări… Ia, chiar să-i numeri… Cum a fost?…

Într-adevăr, cum? Și de ce?…

— Acuși… Îndată… Să-mi trag sufletul…

Ei au provocat incidentul. Nu face impresia să fi fost o joacă… Iar dacă nu m-au jefuit…

— Eu… eu am căzut… singur…

— Apoi s-a zis cu *provodnița*… Să lase ușa deschisă…

— De fapt… Eu am deschis-o… Joacă de om nebun…

Cantonierul mă privi cu neîncredere.

— Singur, zici? Acolo trebuie o mamă de cheie!…

— Nici nu mai știu cum am făcut… Eram cam închinat!

Cantonierul începu să râdă.

— Apoi de ce n-ai spus-o de la început! Adică pot să nu raportez?

— Doamne ferește!

— Of, mă scapi de-o grijă! Că la noi așa-i: vinovat-nevinovat, mai întâi te dă afară, pe urmă… Și tare-mi place la canton…

Spre seară nevasta i-a plecat în sat să doarmă, Nichifor a dormit pe podele, iar eu…

În cea de a treia zi mă țineam destul de bine pe picioare, deși respiram cu junghiuri.

— Ai grijă, mi-a dat ultimul sfat Agafia, înainte de a mă urca într-o drezină cu motor, condusă de un cumnat al cantonierului și care avea să mă lase la Tighina. Baba zice că ai două coaste rupte, dar nu-i nimica, nici doctorii adevărați nu te ajută până nu se prind singure. Nichifor și Agafia au refuzat categoric orice răsplată (banii erau toți la locul lor în portvizit), au refuzat și suta de ruble pentru baba Lucreția (ciudat nume pentru un cătun uitat de lume, „Baba nu ia bani, zice că așa pierde puterea de la Domnul!”) și am toate motivele să cred că au făcut lucrul acesta nu pentru că l-am oprit pe cantonier să raporteze accidentul, în felul acesta evitând multe neplăceri, ci pur și simplu pentru că sunt niște oameni cumsecade.

Deși, cine știe, posibil să mă înșel, Nichifor a rămas în adâncul sufletului cu anumite îndoieli: lupta de clasă, cum i se cântă mereu la difuzorul atârnat de tavanul cantonului, ia uneori formele cele mai neașteptate și crâncene.

Tot ce se poate că a rămas cu vaga impresie că a salvat un dușman de clasă care-a sărit din tren ca să nu fie demascat…

4

Astfel cu vreo câteva zile înaintea marilor sărbători socialiste, la aproape un an de la sosirea din altă lume, mă aflam pe același peron, de data aceasta venit din sens opus, dar, de fapt, închizând un cerc la același punct incipient. Nimic din ce nădăjduiam să realizez – realizat…

Poate doar făcând descoperirea (ușor de făcut!) că nimerisem într-un uriaș malaxor unde materia primă ești tu, dar de dragul a ce? în numele a ce? – fără răspuns.

Luând-o nițel înaintea evenimentelor (și au avut loc destule!): bănuielile mi-au fost pe deplin fondate după ce timp de vreo două-trei săptămâni, zi de zi am cercetat trenul care trebuia să mă ducă spre Moscova și mai departe și, în cele din urmă, am găsit-o pe însoțitoarea ceea de vagon.

M-a ascultat cam bănuitoare, nu prea își amintea, dar două hârtii a câte douăzeci și cinci de ruble i-au împrospătat memoria:

— Ei ba nu! Mi-au zis că ai fost nevoit să cobori la Tiraspol! Mi-au arătat și o legitimație, parcă m-au lăsat s-o citesc? Ți-au luat și o geantă, aveai plăcinte acolo… Le-am mâncat eu…

Râse satisfăcută. Cocheta:

— Erau bune… Dar să vii la mine, ale mele nu-s mai proaste!

Păcat, nu mi-au plăcut niciodată femeile prea grase…

Capitolul XIII

1

La orice m-aș fi putut aștepta, numai la vizita lui Ionuț nu.

Și totuși am primit-o.

Eram la doar opt zile de la începutul „călătoriei” mele, de patru zile abia mă întorsesem de la Tighina.

Maria Petrovna m-a întâmpinat speriată:

— Ce-i cu matale, Mihail Alexeevici, parcă nu ești viu?!…

Nici nu prea eram. I-am povestit tot. Bineînțeles, fără să-i comunic și unele bănuieli ce mă frământau.

Femeia s-a dus până la ușă, s-a uitat în lungul coridorului, s-a întors și mi-a șoptit:

— Asta-i treaba enkavediștilor… S-au mai dus și alții să-și afle neamurile, dar unii n-au ajuns, alții nu s-au întors… Credeam că s-au mai astâmpărat. Din ’49, după deportarea ceea, parcă umblă lumea… Se zice că acolo sunt zone unde nu se poate intra… Dar maica matale nu-i deportată! Numai că știi ce? Cel mai bun lucru e să nu vorbești cu nimeni despre așa ceva. Oamenii se vând și se cumpără… Poate-a fost o întâmplare. Mulți nebuni pe lumea asta!…

Nu s-a lăsat până nu m-a alungat la doctori.

La policlinică mi-au confirmat întru totul diagnoza babei Lucreția. S-au mirat doar că nu m-am dus imediat la spital: „Și ce dacă nu ești colhoznic? Sora medicală trebuia să-i ceară președintelui o mașină ori o sanie și… Ah, cadrele noastre, cadrele…” Și tratamentul recomandat de babă corespundea cu rețeta doctorului: antinevralgice…

Ionuț năvăli speriat, nu glumă:

— Ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat? De ce ești aici?…

— Același lucru aș putea să te întreb eu.

— Mi-a spus baba… femeia asta… că te simți rău!

— A fost la facultate?

— Lasă bancurile… Am venit cu alte chestii… De ce nu ești la Kurgan?

— Din motive… Într-un cuvânt, cuiva nu i-a plăcut mutra mea… Am fost bătut și aruncat din tren…

— Ești nebun… Cine?

— Dacă aș ști…

— Ai anunțat miliția? Miliția feroviară?…

— Acolo unde m-am trezit n-am prea văzut așa ceva… Dar s-o lăsăm baltă. Ce cauți aici?

Ionuț nu-mi răspunse pe dată.

— Mda… Sper că ești întreg. Mamei i-ai scris că vii?

— Bineînțeles că nu.

— Corect. Acuma nu știu dacă mai are rost să te plângi…

— Dzigano, ai venit să mă interoghezi?

— Da. Am venit să văd cum stai. Am de gând să scriu un memoriu… Să ți se respecte drepturile. Ai drept la casă omenească, nu la… Ia bordeiul ăsta… Ori nu te-ai plâns și tu?

— Mulțumesc. Dar paltonul tău…

— Dă-l naibii. Ai găsit și tu… Acuma ce facem? Nu ai nevoie de doctor?

— Aveam de gând să mă scol. Și s-o iau de la capăt.

— Ești nebun.

— Posibil. Dar…

— Niciun dar… Amână pentru primăvară. Înțeleg în ce stare sufletească ești, dar acolo unde nu pui și ceva rațiune…

Cred că avea dreptate.

— Și cum ne aflăm în preajma celei mai mari sărbători din țara asta, dragul meu Perciuni, află că vom petrece împreună. La mine. Ai s-o cunoști și pe Sveta, logodnica mea. Trebuie să-ți mai părăsești bârlogul din când în când…

2

Redacția cotidianului „Patria sovietică” (nu prea excelează prin originalitate denumirile ziarelor de aici!), oficios al partidului și guvernului, se afla într-o clădire care, pe cât îmi pot aduce aminte, fusese pe vremurile adolescenței mele un club al cârnățarilor sau băcanilor. Destul de nearătoasă pe din afară, în interior fusese la sigur reconstruită: în lungul unui coridor interminabil se înșiruiau la fiecare doi-trei metri ușile tapițate cu dermatină ale birourilor. La prima ușă mi-am dat seama că uitasem numele slăbănogului și m-am apucat obraznic să le deschid pe toate la rând. Mi s-au aruncat priviri curioase și ostile, indiferente, dar nașul meu publicistic nu era de văzut. La capătul coridorului, o tăblie de sticlă informa că redactor-șef al ziarului este Neculai Moțoca și că orele lui de primire sunt cu totul altele decât cele la care mă aflam eu pe acest coridor.

Am împins într-un noroc monumentala ușă de stejar incrustat.

De pe mașina de scris și-au înălțat privirile foarte severe doi ochi foarte căprui.

În demiul meu cam jerpelit nu eram omul care să impresioneze o ființă atât de serioasă.

— Ce dorește tovarășul?

He-he, duduiță dragă, câte-ar fi dorit tovarășul! Dacă nu altele, cel puțin să știe pe ce lume trăiește…

— Am fost invitat la redactorul-șef…

— Numele, vă rog…

— Păi nu știți cum îi zice șefului?

Mă așteptam să zâmbească. S-a oțărât:

— Numele dumneavoastră.

— Olteanu…

A deschis un registru cât o enciclopedie, a trecut cu manichiura violentă peste câteva pagini:

— Nu v-am invitat.

— M-a invitat redactorul-șef!

— Personal?

— Nu, printr-un lucrător de-al redacției. I-am uitat numele…

De data asta zâmbi:

— Când o să vă amintiți cum îi zice…

În clipa aceea ușa străjuită de frumoasa cerberiță se deschise în forță și un bărbat mărunt, într-un palton cu blană și căciulă brumărie, trecu valvârtej pe alături. În mijlocul anticamerei se opri brusc:

— De ce vă bateți?

Ființa diafană se ridică:

— Tovarășul acesta pretinde, Nicolai Tomovici, că l-ați invitat. Dar…

— Păi dacă pretinde… Cum zici că-ți zice?

— Olteanu…

— Olteanu… Olteanu…

— Săptămâna trecută… N-am putut veni… A fost la mine tovarășul…

— Păduche!

— Exact! Tovarășul Paduti… Îi uitasem numele!

Omulețul își scoase căciula și cu ea îmi indică ușa biroului:

— Intră. Iar tu, către secretară, dă o sunare lui nevastă-mea și spune-i să scoată măliga de pe foc. Am să întârzii…

— Dar…, încercă să protesteze fata. Stomacul…

— Ești doctorul meu?

Intră după mine și trânti ușa.

3

Nu știu alții cum sunt, vorba humulesteanului, dar nu cred să mă deosebesc prea tare de ceilalți. Poate doar la capitolul defecte: am destule, ceva mai multe decât s-ar cuveni. Și cu toate că acum, în acești ultimi ani, e atât de nemiloasă cu mine, nici de soartă nu mă pot plânge. Cel puțin de oamenii pe care mi i-a scos în cale. Pe cei răi, vorba ceea, îi afli singur. Pe cei deosebiți numai o ursită generoasă ți-i poate găsi.

Mi-o amintesc pe doamna Rosi, gazda noastră din sătucul acela de la granița cu Tito. O femeie cu toate urgiile cerului pe capul ei: bărbatul și singurul fiu morți pe frontul de est, curtea și casa jefuite, singura fiică, fragila și melancolica Teresa, Resi, împreună cu soțul ridicați și duși în afundul Rusiei la săpat cărbuni și tăiat pădure… Ce-i mai trebuia unui om ca să devină o fiară încolțită, o conștiință plină de ură și disperare?… Ne-a primit și ne-a îngrijit cu atâta căldură, de parcă Domnul ne-ar fi trimis să-i înlocuim pe cei pierduți… Ca să ne piardă și pe noi… Ca soarta să-și continue loviturile. Cu câtă resemnare în glas: „Michael, teuer, Willy a murit anul trecut…”

Ce-o fi făcând? Mai trăiește?…

Sau înțeleptul, scepticul și sentimentalul conte S. Într-adevăr, numai cei aleși își pot păstra însemnele de om sub loviturile sorții. Cine-am fost eu pentru el? Nimeni. Sau al treilea fiu?… „Mihai, te duci în altă țară, nu! în altă lume. Politizată la culme, unde legea există doar pe hârtie. Unde omul nu înseamnă nimic. Nu mă crezi… I-au luat moșia, zici tu, și nu mai știe cum să-i muște mai tare… Te înșeli. Mulți știu ce se petrece la ei, dar cei mai mulți, majoritatea – nu! Nici chiar cei ce trăiesc acolo. Ești atât de nepregătit… Ai fost educat în alt spirit. În politică, nu te supăra, ești un… un naiv. Ce-ai să faci? Te duci să-ți găsești părinții… Sunt sigur că ai să faci tot posibilul să-i salvezi, deși… Cum ai s-o faci? Nu te îndemn la pași necugetați, dar încearcă să rămâi om… Va fi cel mai greu lucru pe

care va trebui să-l faci…”

Cum și-ar fi numit el propriul ultim pas? Ori există totuși o limită a rezistenței în fața sorții?…

La început, cât m-am învârtit printre muncitori, n-am prea luat în seamă lucrul acesta, altele le erau preocupările. L-am observat abia când am nimerit la Universitate, pentru că se manifesta mai ales în sfera conducătoare și în rândurile intelectualilor. E vorba de o linie de demarcație existentă între indivizii acestor două categorii. Linie, bineînțeles, neoficială, dar atât de distinctă, încât putea purta și un nume: Nistru. Conducerea care nu era venită din Rusia era aproape în exclusivitate de peste acest fluviu. Cu foarte rare excepții. Cât privește intelectualitatea, aici lucrurile erau un pic mai încurcate. Puținii intelectuali basarabeni, fie din cei rămași (după refugiu sau după deportări și arestări), fie din cei proaspăt învestiți (de exemplu, Ionuț – după cinci clase de liceu direct la Institutul Pedagogic!), puteau pretinde doar posturi subalterne, cele de conducere aparținând malului stâng al apei numite. Cu motivația tacită că politicește pot face față cerințelor țării doar cei educați din fașă în spirit socialist… Nu pot ști care era situația sus, la guvern și partid, bănuiesc că nu se prea deosebea de starea de spirit care domina intelectualitatea, cât îi privește pe cei de la urmă… Mai răsfoiam și eu ziarele din când în când și nu pot să uit darea de seamă de la o discuție ce-a avut loc între scriitori, crema intelectualității. O adunare unde un poet basarabean prezintă un poem interminabil (parțial citat în același ziar!) cu temă, firește, patriotică. Un alt condeier, crescut la sânul socialismului, observă că o astfel de lucrare ar fi putut fi scrisă numai de… Goebbels. Proteste de o parte, aprobări de alta. Pune punct disputei un prozator: Goebbels n-ar fi putut scrie așa ceva pentru că nu știa… moldovenește…

Adevărul e că îndoctrinării totale în paguba unei elementare culturi generale a celor veniți de peste Nistru basarabenii nu-i puteau opune cine știe ce ca urmare a numărului lor prea mic, dar și a calității pregătirii. Ca să nu mai pomenesc și filosoficul fripturism basarabenesc…

Ei bine, soarta a vrut să-mi demonstreze și de astă dată că mă

are în vedere.

4

Cabinetul, în contrast cu aspectul exterior al clădirii, era aproape luxos. O masă cu vreo douăzeci de scaune se întindea în lungul geamurilor, într-un colț – două fotolii de piele și o măsuță de cafea, în altul – un orologiu ticăind monoton și grav, iar pe parchetul bine lustruit – un covor moale, cu ornamente arabe. Nu lipsea nici obligatoria sofa tapițată cu dermatină neagră pe care stăpânul cabinetului își aruncă paltonul scos din mers.

Se așeză pe un scaun de la masa lungă și îmi arătă și mie unul.

— Dezbracă-te și stai jos!

Mă conformai.

— Acuma putem sta de vorbă de la egal la egal. Unde-ai crescut așa?

— M-a plouat.

— Se vede! Eu am crescut pe secetă. Uite care-i chestia. Să-mi răspunzi la toate întrebările. Fără fantazie… Am zis drept cuvântul?

Stătui o clipă la îndoială. Cine-i mai știe pe șefii ăștia mari. Oricum, purta insignă de deputat în Sovietul Suprem…

— Eu… eu aș zice „fantezie”.

— Da, da… așa-i… Uite ce, să mă îndrepți de fiecare dată, ai înțeles? Dar numai când suntem noi doi…

Avea un râs molipsitor.

— Uite care-i treaba: ai avut două articole astă-vară. Le-am citit nu demult și mi-au plăcut. Tu le-ai scris ori Păduche?

— Eu! Cum să mi le scrie cineva? Tovarășul Paduti…

— El îi așa Paduti cum îs eu Moțoca! Dar asta-i altă vorbă. Vasăzică, el ți le-a mai îndreptat… Se cunoaște. Mare stilist…

— Stilizator.

— Da? Scoase din buzunar un carnețel și își notă cuvântul. Stăm rău cu limba, frate. În lupta asta pentru socialism am uitat cu totul de dânsa. Mă tem că, după ce-o să-l zidim, o să rămânem muți!

Izbucni într-un râs cu icnete.

— Hai, povestește.

— Ce să povestesc?…

— Tot. De unde ești, de ce ești, tot, tot. *Davai!*

M-am străduit să-mi comprim biografia în cuvinte puține. Începeam să bănuiesc ce urmărește, dar n-avea niciun Dumnezeu să mi-o înfrumusețez: oricum aș fi ajuns la părinți…

— Așa, vasăzică… Grea întrebare… Începu să bată toba pe tăblia mesei. Cum dracu' să faci o gazetă bună, dacă n-ai cu cine? Cu Păduche?… Aici, măi băiete, suntem pe frontul ideologic. Cadrele trebuie alese prin sită! Dar ce să faci cu membrul de partid ori cu veteranul, dacă el nu știe să citească, dar încă să mai scrie?… Zi și tu!

N-aveam ce zice.

Șeful sări de pe scaun și se repezi la ușă. O deschise:

— Melania! Adă ceai! Se întoarse spre mine: Ori poate votcă?…

— Mulțumesc, nu beau.

— Ceai?

— Ba votcă.

— Măi, păi tu ești… un… o…

— O găselniță.

— Cum ai spus? Scoase carnețelul din buzunar și își notă cuvântul. Găselniță, repetă el. Ia te uită!… Frumos.

Intră secretara cu un platou cu două cești uriașe și o farfurioară cu biscuiți. De mult le uitasem gustul.

— Tu mănâncă. Restul lasă-mă să-l fac eu. Vasăzică, îți dai examenele cât mai repede. După aceea vii la mine. Ai să lucrezi aici stil… aha, stilizator. Să dai o formă naturală tuturor prostiilor pe care le scriu oamenii mei. Ai înțeles?… Chiar dacă n-am să te pot lua de lucrător cu leafă, am să te plătesc din *gonorar*…

— Onorar…

— Da, da… Nu mă întrerupe. Și cu timpul aranjăm să fie bine, parcă-s șef și eu, ori nu? Ajutorul meu are să fie tovarășul Stalin. Ai auzit? „Feciorii nu răspund pentru tații lor". A?…

Mai auzisem fraza…

— Ce zici, batem palma? Cu părinții nu te pot ajuta… Dar cu restul aranjăm…

Ce-mi puteam dori mai mult? Întâlneam prima oară un om de rangul acesta și atâta atenție din partea lui… Unde mai pui că inspira și încredere… Mă temeam doar să nu-mi trădez bucuria.

— Stai pe gânduri? Eu în locul tău n-aș sta… Eu sunt neamț, nu te îmbii de două ori…

La ieșire Melania îmi zâmbi ca unui vechi cunoscut. Sunt sigur că data viitoare o să mă găsească imediat în registrul ei.

Nu plecam cu mâna goală: în buzunarul paltonului duceam planul unui articol de fond pe care avea de gând să-l scrie redactorul-șef cu ocazia sărbătorilor. „Ia să-mi arăți ce poți! Să citească lumea și să rămâie cu gura căscată!”

„Mai bun decât în „Pravda”, avea să-mi zică peste două zile când i l-am dus gata scris. „Du-te la *buhgalterie!* Am telefonat.”

„Contabilitate”, mi-am permis să-l corijez.

— Lasă că știu. Am vrut să te ispitesc.

Dar carnețelul tot l-a scos.

Numai eu știu câte noduri am înghițit pieptănând frazele despre grija față de om și alungând din fața ochilor icoana a cinci ființe dragi luptând cu gerul și poate chiar foamea de-acolo, de la capătul lumii; cum trebuia să-mi țintesc privirile în foaia de hârtie ca să nu văd hruba mizeră în care scriam despre un prezent măreț și un viitor și mai luminos…

Avea dreptate contele S.: între convingeri și interese oamenii normali aleg întotdeauna interesele. Numai idioții și geniile aleg principiile.

Îmi rămânea o singură consolare: că nu sunt idiot.

Și-apoi ce nu face omul în numele unui viitor plin de interese…

Capitolul XIV

1

După un sfârșit de octombrie cu frig, ba chiar și cu zăpadă, toamna a pregătit o surpriză de zile mari: nu doar soare, ci și o căldură neobișnuită. Generalul care-a vorbit de la tribună n-a uitat să noteze și acest fenomen meteorologic drept o mare realizare a puterii și în primul rând a tovarășului… etc… De unde am dedus că oriunde, sub orice regim, militarii sunt născuți poeți, iar dacă trag cu tunul, o fac numai ca să nu se stingă soarele pe cer. După care a urmat o paradă destul de scurtă și nesemnificativă, atâta doar că cele vreo douăzeci de tancuri au făcut un zgomot infernal pe caldarâmul de granit al pieței, iar în vreo două locuri au sucit covrigi din șinele tramvaiului.

Demonstrațiile cam tot așa începeau să arate și acolo, dincolo (scriu cuvintele acestea și simt o strângere de inimă, de parcă aș putea apăsa un buton care să întoarcă timpul și mă tem să apăs! Nervii…), numai că erau ceva mai pestrițe, aduceau totuși a carnaval, nu a muncă patriotică…

Prezența era obligatorie. Mi-a picat să port portretul unui tip pe care, cu toată rușinea, nu-l știu nici azi cine a fost, l-am luat cu semnătură și tot cu semnătură l-am predat. O mică șmecherie a comsomolistului nostru ca nu care cumva s-o șteargă cineva…

Ionuț mă aștepta pe la trei, îmi promisese o surpriză, nu bănuiam ce are în vedere, dar știam că trebuie să mi-o prezinte pe logodnica sa, așa că hotărâi după spartul târgului să nu mă mai întorc la bordei, ci să încerc imposibilul: să cumpăr undeva niște flori. O idee mai mult decât temerară… Am cutreierat străzile principale în lung și-n lat, am răscolit parcurile – zadarnic. Tot ce vrei, mese improvizate sau solide, acoperite la întâmplare cu pânză

sau hârtie, de la care, dacă ai răbdare să faci coadă, poți cumpăra tot felul de gogoși (se bucură de mare priză cei cu măruntaie tocate, dar nu stau mai prejos nici cei burdușiți cu mazăre sau orez, o premieră mondială!), chioșcuri sau butoaie ridicate pe butuci, de unde ți se oferă în halbe, pahare și borcane relativ curate „vinul emblematic al țării” – un trăscău mai mult sau mai puțin spălat, în schimb ieftin și la discreție. Flori însă, nicăieri.

O vânzătoare de gogoși m-a îndreptat spre cimitir: la poarta lui a văzut ea cu ochii ei că se întâmplă să se vândă așa ceva. Dar sunt superstițios.

M-am rezumat la obișnuita sticlă de șampanie, cu care aici se circulă liber în zilele de sărbătoare. Și nu numai…

Am sosit aproape englezește.

M-au zărit de la portiță și au ieșit amândoi în prag.

Îi puteam contempla pe amândoi la lumina bogată și caldă a soarelui. El înalt și subțire, „tras la șpiț”, cu o floare la butonieră (să întreb unde-a găsit-o!), ea până la umărul lui, cu o mutricică vag mongolă, smeadă și destul de bondocuță, ca să-mi pun întrebarea cam cât o să tragă la cântar peste vreo zece ani. Purta o rochie lungă, probabil, din stocurile cu ajutoare de război sau pur și simplu călcată prost. Avea un zâmbet larg, destul de plăcut și ochii îngușți.

— Felicitări, prietene, de ziua marii revoluții! – Ionuț arăta fericit.

— Ce-a spus? îl întrebă logodnica. Nu știa decât rusește.

Ionuț îi traduse.

— Faceți cunoștință: Svetlana.

Svetlana îmi scutură bărbătește mâna, dar pe-a ei nu mă lăsă s-o sărut. Hotărât lucru, școala lui Ionuț încă nu se făcea simțită.

În odaie ea luă sticla mea de șampanie, o dezveli și zâmbi șmecher.

— Așa sunt toți bărbații de-aici? Beau sirop?

O rupeam destul de bine rusește, lucru care o bucură nespus pe tânăra siberiană.

— Sunt mari patrioți copiii Siberiei, interveni Ionuț. Socot că băuturile noastre sunt apă chioară pe lângă votca lor.

— Păi chiar este! îl susținu Svetlana.

N-ai să mă crezi, adică de ce să mă crezi, ai să vezi: bea votcă cât beau eu vin și nu se îmbată!

Masa era pentru patru persoane.

— O să jucăm cu mână moartă? îl întrebai pe amfitrion.

— Ce-a spus? sări Svetlana.

El îi traduse, încercând să-i explice și regulile pocherului.

— Mihai, să vorbim rusește. Altfel o să pierdem mult timp…

Svetlana dădu, în sfârșit, de înțelesul „mâinii moarte”.

— Ba nu, ba o să fie patru! Mișa (firește, eu), închide ochii!

— Închide-i, închide-i! o susținu Ionuț. Așa, acuma deschide-i!

De după o perdea de stambă agățată direct de perete și care trebuia să însemne un al doilea dulap pentru zestrea vestimentară a stăpânului, apăru Ea.

Șocul inițial a fost prea puternic ca să-mi pot controla reflexele și e de la sine înțeles că am rămas cu gura căscată. De mult nu mai avusesem ocazia să fiu aproape de alte femei decât secretare oțărâte sau personal medical secundar pe la comisiile comisariatului militar, și gândul născut imediat în afundul subconștientului că mă voi afla o vreme în asemenea companie îmi dădea aripi și îmi gâdila imaginația.

Teama de a nu imita lirica persană cu toate dulcegăriile ei mă oprește s-o descriu în amănunt. Era o blondă (desigur, naturală!), aproape de statul meu, cu un zâmbet născut special ca să-i sublinieze finețea trăsăturilor, nu să-i mascheze posibile defecte. Într-un cuvânt, era un exemplar uman care confirma total justețea teoriilor lui Pavlov cu privire la reflexele condiționate: îți lăsa gura apă…

Din ceața ce începea să-mi tulbure spațiul din fața ochilor răsună ca un clopoțel (oricum, dificil să renunți la Firdousi sau Omar Khayyam!):

— Elvira…

Greu de imaginat că ar fi putut purta alt nume. Îi apucai mânuța întinsă cum aș fi primit însemnele unei Legiuni de Onoare. Nu se împotrivi sărutului neimitat.

Și, ca o dovadă că mă mai aflam în stare de șoc, bâlbâii:

— Mișa…

Ea izbucni în râs. Un râs… (Vezi clasicii.)

— Lasă-l pe Mișa, știu că ești Mihai.

Îmi știa limba.

Svetlana sări la Ionuț:

— Ce spune?

Sărmanul băiat, cu asemenea minune în casă, de mult aș fi concediat bondoaca. Dar neînțelese-s căile dragostei analfabete…

Masa s-a dovedit a fi foarte bună, logodnicii nu făceau mare taină din faptul că autorul bucatelor este el și nici din oroarea ei față de plită. În rarele clipe când puteam șușoti neobservați, Elvira încerca să și-l închipuie în viața viitoare pe Ionuț cu șorțuleț, cu linguroiul într-o mână și cu lucrările scrise ale studenților în alta. Svetlana făcea, la orice ocazie, mare caz de taică-su, important știab undeva în Siberia (ea locuia aici, la o mătușă, ca să-și dreagă plămânii slabi și să termine Institutul Pedagogic), și n-a scăpat din vedere să ne spună de câteva ori că icrele negre și cele de Manciuria i-au fost trimise special de iubitorul părinte.

La drept vorbind, mâncam icre negre pentru prima oară în viață, la început nu mi s-au părut grozave, dar le-am prins repede gustul, am și declarat că mă tem să nu devin dependent de ele. La care Svetlana ne-a asigurat pe toți că, atâta timp cât trăiește taică-su, nu vom duce lipsă de așa ceva.

De la sine înțeles, am băut pentru viața lui cât mai lungă…

(Avea dreptate Il dzigano – mă rugase să nu-i divulg porecla față de logodnică! – durdulia nici nu s-a atins de șampanie: votca din sticlă scădea vertiginos fără urmări deosebite.)

Și iar de la sine înțeles că n-am putut pierde ocazia să mai bravez (ei bine, Elvira!) cu o anecdotă pe această temă. Și anume că în Anglia o companie de cinematografie și-a supus concetățenii unui interesant test de snobism. S-au instalat pe câteva artere principale ale Londrei niște mese încărcate cu icre negre, tartine, firește, oferite gratuit tuturor doritorilor, și filmându-se reacțiile acestora. Cei mai mulți se strâmbau și scuipau îmbucătura, după care erau întrebați dacă știau cu ce au fost tratați. Nu știau.

— Ați gustat caviar. Mai încercați?…

— O, caviar! Chiar caviar?…

Și reveneau ca să-și recupereze bucata sau să mai ia și alta nouă…

Elvira și Ionuț au început să râdă, spre uimirea Svetlanei:

— Nu văd de ce vă hliziți așa! Propagandă burgheză. Tot ce este sovietic le stă în gât.

Încep să bănuiesc că Ionuț are interese necunoscute dacă o ia pe sluta…

Cu toate insistențele Svetlanei, Elvira a refuzat să rămânem cu toții la ei până dimineață.

— Ia uită-te ce larg e patul, încăpem toți, proasto!

În drum spre casă, pentru că m-a lăsat s-o conduc, trebuia să trecem prin piața centrală a orașului. Era o mare de lume cu tot miezul nopții, cânta o fanfară militară, oamenii, tineri și bătrâni, dansau pe caldarâm fiecare cum îl ducea capul, din când în când răsunau împușcături vesele, săreau în toate părțile dopuri de șampanie, companii mai înfierbântate încercau să concureze fanfara, ne aflam în mijlocul unei mulțimi dornice de relaxare, care se relaxa.

— Rămânem aici un pic? mă invită mai degrabă Elvira.

Firește că voiam să mai rămânem.

Se ținea de brațul meu, abia mă atingea, dar o simțeam atât de aproape, simțeam căldura trupului ei cum trece prin mine ca un torent…

Nu știu dacă mă gândeam la asta, probabil, nu, dar îmi era dor de cineva care să mă sprijine, să mă înțeleagă, să mă admită așa cum sunt…

A fost, în trecutul acela departe și pierdut definitiv, a fost Alice… Dar a fost numai un început, o însăilare abia vie, întreruptă brutal cu plecarea inexplicabilă în necunoscut a unuia dintre noi… Ce-o fi făcând acuma mititica și cârna?…

Și e oare normal ca un bărbat la vârsta mea să aibă doar atât trecut sentimental cât cele două săruturi pe obraz ale lui Alice și declarația ei cu voce tremurată, de parcă ar fi răspuns la o lecție neînvățată: „Și eu te iubesc, Mihai…”?

Fără să mă întrebe, Elvira mă cuprinse și începu să mă învârtă în ritmul valsului pe care tocmai începuse să-l tune fanfara.

— Ești sigură că știu să valsez? o întrebai uluit, pentru că, într-adevăr, dansurile nu erau punctul meu forte.

— Ce importanță are? zâmbi ea și prăvăli capul pe spate de parcă ar fi fost în strânsoarea lui Fred Astaire.

În zori, când hotărârăm că e totuși vremea să fim copii ascultători, se lăsase un friguleț bunișor. Era într-un pardesiu elegant, dar subțirel, și nu refuză demiul meu jerpelit.

— Chiar ai fost în Anglia? mă întrebă.

— Eu? În Anglia? De unde ai scos-o?

— Ziceai despre experiența aceea cu caviarul… Ai povestit ca un martor!

Pufnii mândru:

— Din păcate, n-am fost. Dar asta nu înseamnă decât că sunt un mare povestitor!… Te poți mândri cu asemenea cunoștință.

— Lucru pe care o să-l și fac! Vrei să ne mai întâlnim?

Dacă voiam?

Visam!

— Îmi dai voie să mă gândesc profund la această propunere?

În drum spre casă m-am surprins de câteva ori fredonând melodii din cele pe care le mai țineam minte, sărind într-un picior…

Din fericire, străzile erau pustii.

Mă oprise cu un colț înainte de casa ei.

— Nu e nevoie să ofer ocazii gratuite pentru flecăreala vecinilor. Nici așa nu le place că uneori vin de la slujbă dimineața…

I-am sărutat mâna și am câștigat un sărut pe obraz.

Bănuiesc, adică de ce bănuiesc, precis că obrajii sunt cea mai merituoasă parte a personalității mele sentimentale.

— Voi fi liberă pe 14 noiembrie. La ora… 17, aici la colț?…

— Aici la colț.

Merita să trec pe lângă Maria Petrovna și să-i dau „bună dimineața” pe motivul ariei contelui de Almaviva din „Nunta…”

2

Zilele imediat următoare sărbătorilor le-am petrecut cu burta pe carte: voiam să mă prezint în fața tovarășului Moțoca cu cât mai multe examene în urmă. Ba și coastele se cam făceau simțite: și doctorul, și baba Lucreția îmi recomandaseră un regim pe care nu l-am respectat. Dar încearcă să mănânci cartea când de pe fiece pagină, în clipele cele mai tensionate, începe să se contureze ca dintr-un fum rozaliu un chip blond, care numai cu materialismul istoric n-avea tangențe…

Pe zece noiembrie francezul nu s-a arătat la facultate cum fusese înțelegerea, l-am prins în curte a doua zi, mi-a cerut carnetul de note, mi-a pus nota maximă fără nicio vorbă chiar pe scara intrării de serviciu, și am înțeles că gestul acesta plus suta-avans vor fi unica recompensă pentru truda mea la tălmăcirea trivialei autoreclame a politicianului Thorez.

Așa s-o pățească toți ageamiii care se bagă în politică!…

Peste o zi era cât pe ce s-o înfund la Creația populară orală, de unde am tras concluzia că nu există nimic mai just decât legea nescrisă a studenților din întreaga lume (lucru pe care ar fi trebuit să-l știu încă de-acolo, de dincolo!): un student normal nu trebuie să știe cu nicio iotă mai mult decât minimumul obligatoriu!

Vorba e că folcloristul nostru este mai întâi de toate frate cu nu știu care ministru, apoi absolvent încă înainte de război al nu știu cărei școli de muzică, apoi component (la clarinet) al tarafului care distrează publicul la restaurantul „Central” și abia la urmă profesorul nostru de folclor. Funcția asta de la urmă – ca un fel de hatâr în timpul liber.

Asistasem doar de vreo două ori la cursurile sale devenite celebre în Universitate („Creația norodnică se arată la sate prin boirea hornurilor și prichiciurilor cu merî, prăsadi, jișâne și alte ori cu patlajele…”), și credeam că examenul individual va fi o bagatelă, dar n-am ținut cont de legea citată: am încercat să mă implic într-o

dispută teoretică…

Vorba este că după ce i-am tot auzit „folclor norodnic, folclor norodnic”, am încercat, desigur, cu tactul și respectul cuvenit către o față academică, să-i sugerez că e vorba de o tautologie, că „Folk” și „Norod” înseamnă cam același lucru. La care mi s-a aruncat o privire ironico-disprețuitoare:

— Măi, tu n-ai luptat cu fașiștii, da’ eu am luptat! Iaca și la mână-s rănit, că altfel strumintul meu îi scripca!

Putea să se termine rău, dar după ce am recunoscut cinstit că nu am fost pe front din motive de vârstă, m-am ales cu un „4” fără să mi se mai pună vreo întrebare:

— Na, ca să nu-ți taie stipenghia…

În ajunul zilei de paisprezece, pe care nu mai aveam răbdare s-o aștept (de ce e liberă atât de rar?), în timp ce o luasem de la tramvai spre casă, mă oprește un cetățean pe strada aproape pustie:

— Tovarășul Olteanu?

— El. Cu cine am onoarea?

— Tovarășul Krasnovski vă așteaptă diseară la șapte fix la adresa asta.

Până să citesc adresa de pe bilețel, cetățeanul dispăruse.

Nu voia să mă lase în pace. Termenul încă nu trecuse… Ori poate avea de gând să-mi facă o nouă surpriză? Poate chiar să-mi dea adresa tatei?… În orice caz, trebuia să fac ceva, s-o termin cu rahatul ăsta. Dumnezeule, să fi avut cine-mi deschide ochii de la început!… Grecii, grecii aducători de daruri…

Și de-atâta timp nicio scrisoare… Nicio veste… Oare să mai existe cenzură?…

Maria Petrovna mă întâmpină îngândurată.

— Nu vreau să-ți stric inima, Mihail Alexeevici, dar azi l-am prins a doua oară… Jură-te pe sfânta cruce că n-ai să spui la nimeni!

Și aici treabă!

— L-am prins azi pe unul de-ai noștri cum îți cotrobăia prin valiză! Nu-i prima dată! Nu-ți spun cine, să mă tai! Vreau să mai trăiesc. Ia vezi mai bine dacă ți-a luat ceva…

Banii erau neatinși. Doar lucrurile amestecate. Până acum

puneam dezordinea aceasta pe seama lui Timofei; ce nu face omul la beție! Acuma însă…

Bineînțeles că sunt ținut sub observație… O să am ocazia azi să mai pun și eu întrebări…

Dacă stau să mă gândesc mai serios, n-am niciun răspuns la întrebarea: de ce securitatea statului depinde de mine? De ce să le mai fiu informator și eu dacă până și infantila Irină știe de urechile *șpionilor* răspândiți peste tot? O fi și pe-acolo o întrecere socialistă – cine are colaboratori mai mulți?

Apropo de Irina. Azi mi-a sărit de gât în coridor, ca să-mi declare că e fericită. Credeam că eu sunt cauza – ne vedeam din ce în ce mai rar –, pe naiba: e îndrăgostită de unul de la Chimie. Mi-a arătat fotografia: ceva la minut, abia să deosebești ochii de urechi, dar nu s-a lăsat până n-am recunoscut că e un model de frumusețe masculină.

Oare chiar atât de bătrân să fiu?…

Adresa era a primei locuințe unde făcusem cunoștință.

De cum am ajuns în dreptul casei, ușa se deschise ca de la sine.

Același interior, același abajur, același Krasnovski plus Mișa.

Ne-am dat binețe și ne-am privit o vreme fără să ne mai spunem ceva. Și am înțeles că, dacă ratez ocazia aceasta, dacă las inițiativa de partea lui…

Am început chiar în momentul în care deschisese gura și el. Dar nici nu m-am gândit să-l fac pe binecrescutul, am continuat de parcă aș fi recitat o poezie:

— Tovarășe Krasnovski, m-am întors acasă nesilit de nimeni. Ca repatriat, mi s-au promis toate drepturile: și la casă, și la învățătură, și la muncă. Am pașaport, vasăzică, sunt cetățean, îmi cunosc obligațiile, dar știu și ce mi se cuvine. Înțeleg că birocrația încă mai trăiește și de aceea stau în mizeria în care stau. Înțeleg că era cât pe ce să nu mi se permită învățătura. Și vă mulțumesc că m-ați ajutat. Cred că și asta intră în datoriile voastre, să nu se încalce legile… Dar de ce mă obligați să fac lucruri care sunt contrare principiilor mele? De ce? Nu vreau să fiu *copoi, denunțător* sau cum se mai zice… Nu vreau, altele-s interesele mele… N-am încălcat legea și

nici n-am de gând s-o fac, așa că vă rog să nu contați pe mine!… Ori trebuie să răspund eu pentru vina imaginară a tatălui meu? El nu-i vinovat cu nimic! Și de ce trebuie să sufere familia mea, pe care nici măcar nu pot s-o văd?

Privit dintr-o parte, cred că arătam cam umflat, dar trebuia să le-o spun.

Câteva clipe au tăcut amândoi privindu-mă cu interes.

Apoi, aproape în șoaptă, Krasnovski:

— Ai terminat?

— Vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, lăsați-mă să…

— Să ce? Adică du-te tu, Krasnovski, tu, Mișa, strângeți voi căcatul cu mâinile voastre, pentru că eu trebuie să citesc poezii fasciste muncitorilor de la uzinele „Lenin”. Așa-i?…

— Dar n-am citit…

— „De la Nistru pân’ la Tisa…”

— N-am citit această poezie!

— Facem haită cu un bandit antisovietic care se strecoară aici și-l luăm sub aripă, avem interese comune, nu? Citim cărți interzise la Universitate și facem propagandă pentru o limbă străină, parcă nu avem limba noastră scrisă în constituție… Măi băiatule, numai ceea ce ai spus azi, că în țara noastră pot fi condamnați oameni nevinovați, numai pentru asta poți lua douăzeci și cinci de ani!… Aici ești în Uniunea Sovietică, și nu la Bucureștiul tău. Dacă nu vrei să lupți contra dușmanilor țării, înseamnă că lupți contra ei. Ori cu ei, ori cu noi! Și pentru cei care sunt contra noastră nu știm mila!… Ai înțeles?…

Am rămas trăsnit: adică să gândească enormitățile astea despre mine? Dar ce mă consideră ei, un copil? E șantaj curat ceea ce fac! Să bage spaima în mine ca să mă facă aliat?… Ce aliat le-aș putea fi? Doar complice…

— Tovarășe Krasnovski, dar mă acuzați pe degeaba! Vă pot dovedi oricând că n-am citit nimic subversiv, pe Crăciun l-am întâlnit de vreo două ori și habar nu am nici azi cu ce se ocupa… Cât despre tata, oricând voi spune că nu e vinovat, pentru că nu este. Asta înseamnă că aș defăima țara? Dar cu ce sunt vinovate mama și surorile mele?… În fața legii și a conștiinței mele sunt

curat! N-am de ce să mă tem!…

Krasnovski începu să râdă, mai întâi încetișor, apoi cu hohote. Un râs forțat, aproape sadic:

— Unde crezi c-ai venit, tinere? În ce Africă? Să-ți spun eu: la noi, pentru încercarea de a pătrunde în zonele interzise este și pedeapsa cu moartea. Unde-ai vrut să te duci?

În clipa asta am simțit că mi se taie picioarele: ei!

— Dar orașul Kurgan nu-i zonă…

— Ah, orașul Kurgan te interesa! Turism, nu?…

N-aveam ce răspunde. Sincer vorbind, pentru întâia oară simțeam frica. Adevărată. Aproape animalică.

Krasnovski se așeză la masă și aprinse o țigară. Îmi întinse și mie una. Mișa stătea în continuare rezemat de pervazul ferestrei. Nu făcuse nicio mișcare tot timpul. Probabil, învăța…

— Ia zi, Mihail, rupse tăcerea Krasnovski. Despre ce să-ți povestesc? Despre entuziasmul cu care vin tinerii în rândurile noastre? Sau poate despre oameni maturi, voinici, deștepți, principiali, care încearcă să-și trădeze țara și ajung pe mâna noastră, pentru că toți ajung? Cum sunt gata să-și mănânce propriile măruntaie, numai să… Ei gata, gata, nu te mai speria așa… Vasăzică, acum iei frumușel o foiță de hârtie, uite-o, și ne scrii încetișor, fără grabă, că adică eu, cutare, mă angajez să…

Am sărit fără să-mi dau seama cu o clipă înainte că voi face acest lucru:

— Nu!

Mișa se dezlipi de pervaz și păși spre masă. Krasnovski îl opri cu un gest:

— Nu te speria, Mișa! Tovarășul încă nu s-a hotărât… Mai are timp. De fapt, prietene Olteanu, sau cum ești în pașaport, Oltian? măi, măi, ce mai agramați la Starea Civilă!… De fapt, voiam să-mi scrii angajamentul obișnuit că nu vei divulga nimic nimănui din cele discutate azi…

Era trecut de miezul nopții, străzile – pustii, sau mi se păreau mie, din când în când câte vreun câine din mahala credea că e de datoria lui să-și plătească bucata de pâine câștigată ziua, pe sub conurile de lumină ale rarelor felinare se zărea câte un fulg

minuscul plutind nehotărât spre pământ și creierul nu era în stare să închege măcar un început de gând sau altceva. Doar să repete papagalicește două nume: „Ionuț, Maria Petrovna, Ionuț, Maria Petrovna”…

Erau singurii doi care știau de plecarea mea spre Kurgan.

Maria Petrovna îmi deschise ușa înainte ca eu să fi bătut: îmi auzise pașii.

— Nu mi-ai plăcut azi toată ziua, Mihail Alexeevici. la hai la baba să bei un ceai și să guști niște colțunași cu brânză…

Ionuț?…

Stai, omule, nu te grăbi!

N-ai înțeles nici azi în ce mașinărie ești învârtit?…

Capitolul XV

Pobeda, 4 noiembrie 1952

Mihăiță, băiatul meu drag, cred că de data aceasta ai să primești scrisoarea repede, va pleca de la Moscova, unde o va duce un om de suflet, invitat acolo de sărbătorile ce se apropie.

Acuma e noapte, fetele s-au culcat, am să-mi pot aduna gândurile în liniște și am să pot plânge cât au să mă țină lacrimile. Nu te supăra de începutul acesta nu prea vesel, dar vreau să-ți spun, în sfârșit, tot adevărul pe care tu, după cât înțeleg din scrisorile tale, nu-l știi, și pe care în alte condiții nu ți-l puteam scrie… Aproape tot ce trimitem noi și ce primim se cenzurează ori, mai bine zis, nu ajunge la adresant. Și vreau să mă folosesc de această ocazie. Numai te rog, pentru numele lui Dumnezeu, să nu faci nicio prostie! Ajunge prostia pe care ai făcut-o deja.

În primul rând nu suntem noi niciun fel de „decembriste", cum ți s-a spus. Cum am trecut Prutul în noaptea aceea de septembrie, am fost despărțiți de tata, pe care de atunci nu l-am mai văzut. Am fost mutate într-un vagon de vite cu alți nenorociți și după aproape o lună de supliciu am ajuns aici. Dumnezeu bunul a avut grijă de noi, nu și de Tincuța. Frumoasa și buna ta surioară nu mai este. Pe noi ne-a iertat tifosul, dar pe dânsa nu… Aici localnicii ne-au primit rău, „vraghi naroda", dar s-au găsit și printre ei oameni de omenie. Dacă n-ar fi fost ei și alți deportați mai de demult, poate că nu mai avea cine să-ți trimită veștile acestea triste. Despre tata am aflat abia acum vreo două luni, ți-am scris că trebuie să ne întâlnim doar ca să te liniștesc. Primul-secretar despre care ți-am scris că m-a luat la lucru s-a interesat, dar n-a putut afla mai mult decât știi și tu: a fost condamnat la zece ani de lagăr fără drept de corespondență și întrevederi… Câte scrisori am trimis pe la toate instanțele, chiar și lui I. V. Stalin, au rămas fără niciun răspuns. Lumea zice că asemenea corespondență nici nu pleacă de aici…

Iată, băiatul mamei drag, toată grozăvia pe care am avut să ți-o

spun. Dacă o să ajungă scrisoarea la tine, să-ți dea Domnul să ai tăria să le primești pe toate așa cum sunt. Iar dacă o să se întâmple să nimerească în mâinile lor, apoi eu nu mă mai tem de nimic… Dar tu să nu îndrăznești să faci vreo prostie, auzi? Aici nu poate veni singur nimeni, zona este interzisă! Au încercat mulți, dar nu se mai știe de ei…

Fetele sunt bine, învață, Lenuța termină școala anul acesta, și primul-secretar a promis s-o aranjeze la Kurgan, la institut. Anișoara umblă la școală, dar începe să cam uite românește. În general aici ești privit cu ochi răi dacă folosești altă limbă și fetele se jenează să vorbească chiar și cu mine. Scrie-le lor, Mihăiță, dă-le și tu niște sfaturi. Pe tine au să te asculte mai bine, le este dor de tine, măcar că Anuța mi-a spus într-o zi că nu mai ține minte cum arăți.

Așa-i, băiatul meu scump, ți-am stricat buna dispoziție, dar cui să mă mai plâng și eu dacă aici fiecare are de ce se plânge? Nu te supăra, dragul mamei, roagă-te cu noi pentru sănătatea tatei și poate s-o îndura Cel de Sus să dea o zi ca să ne strângem toți laolaltă cum am fost cândva.

Te sărută și te strâng la pieptul lor mama și fetele.

P.S.

Încă o dată vreau să te implor să nu faci nicio prostie. Gata, și ce ai făcut tu, și ce s-a întâmplat cu noi nu se mai poate îndrepta. Asta-i soarta noastră a basarabenilor. Nu suntem singurii puși la așa încercări. Mai rău că nimica nu ne învață minte: și aici se mănâncă ai noștri între ei ca și acasă. Îți scriu special lucrul acesta, ca să te păzești: nu te prea încrede în toți. Cei mai mulți au ajuns aici din „grija" prietenilor și chiar a neamurilor. Fii atent, Mihăiță, încearcă măcar tu să-ți trăiești viața ca oamenii. Și să nu te temi pentru noi, eu sunt încă tare!

Mama.

Capitolul XVI

1

Se zice că veștile foarte rele unora le limpezește mintea, altora le-o întunecă.

Probabil fac parte dintr-o altă categorie, încă neomologată la forul „Se zice”. O totală eclipsă de creier și, imediat, o înfrigurată și lucidă căutare de variante de a mă porni la ai mei, ca până la urmă să le găsesc pe toate fanteziste și sortite unui eșec sigur. Și furia aceea oarbă, animalică, ce te cuprinde când nimerești într-o capcană fără ieșire…

Iar undeva, paralel cu rațiunea și contra ei, gândul la tot soiul de fleacuri existențiale, pantofii nereparați, examenul la ateismul științific…

Ateismul științific când ultima instanță care-ți mai rămâne este Dumnezeu!…

N-aș putea spune că m-am dus, mai degrabă m-am trezit în partea ceea a orașului, unde, fără să-mi dau seama, de undeva din subconștient mă orienta de-atâtea zile busola mea biologică. Rațiunea protesta, de întâlniri și vorbe lunecoase-ți arde? Retrage-te în bârlogul tău și linge-ți rănile, afundă-te în durerea ta la care nu pot participa alții…

Aerul, probabil, încins peste zi, mai păstra căldura adunată, se întunecase de-a binelea, dar am recunoscut-o imediat, deși purta palton cu guler de blană, pesemne, înghețase bine data trecută.

Picioarele refuzau să se desprindă de trotuar.

Porni ea spre mine zâmbind:

— Punctualitatea… Cum se zice? Este politețea regilor?…

Îi sărutai mâna.

— Bună seara, Elvira…

— Bună… Dar pe tonul ăsta? S-au înecat corăbiile amiralului?..

— Nu-i una din zilele mele cele mai bune…

Ea deveni brusc serioasă:

— Da, iartă-mă… Zicea Ion că ai niște neplăceri…

Și, fără să-mi mai aștepte răspunsul, mă luă de braț:

— Hai să ne plimbăm un pic, mișcarea, știi, mai ajută… De fapt, voiam să te invit la un concert… Am două bilete la un viorist care se zice că-i genial. Oistrah… Le aveam încă de atunci, de-aceea am ales ziua asta… Dar dacă…

— Să mergem la viorist. Nu întârziem?… Insist!

Filarmonica se afla în fosta sală unde veneam pe vremuri cu părinții la tot soiul de spectacole în turneu și din care nu înțelegeam mare lucru (țin minte doar mutra strașnică, visată câteva nopți la rând, a lui Ronald Bulfinski în rolul unui țigan care gâtuie o blondă frumoasă pentru o batistă pierdută!) sau, în pauzele dintre turnee, singur, la iubiții mei Stan și Bran ori Pat și Patachon…

Sala era aceeași. De lemn vopsit, cu stalul căptușit cu catifea roșie, roasă, și amfiteatrul aproape cilindric și incomod. Publicul însă… De mult, de-o sută de ani nu mai intrasem într-o sală de concert și nu mi-o puteam imagina altfel decât plină cu rochii de seară și redingote.

N-aveam niciun motiv să mă jenez de jalnicul meu costum. De fapt, nici nu mă gândeam la asta.

N-am înțeles decât începutul recitalului.

Ce-a urmat nu mai era muzică, era fondul pe care se așterneau rândurile din scrisoarea mamei, chipul chinuit al copilului aceluia ce se zbătea în ghearele nemiloase ale morții, bubuitul bulgărilor de pământ înghețat lovind în căsuța de veci a Tincuței mele… Și scârțâitul zăpezilor veșnice sub picioarele degerate ale tatei.

Simțeam, eram lucid, înțelegeam că înnebunesc.

M-am izbit de pe scaun și, călcând probabil peste picioarele vecinilor îngroziți, am ieșit din sală.

În foaier m-am trântit pe o bancă. Plasatoarea peste care am dat buzna la ușă m-a luat ușurel de braț:

— Vă simțiți rău? Să chem un doctor?

— Mulțumesc, îmi trece…

Îmi era rușine să ridic ochii.

Trebuia să fug, să mă mistui undeva, să mă ascund și să urlu până la reîntoarcerea în animalul acela care nu poate gândi, nu poate ști decât durerea fizică și foamea…

M-am pomenit la tejgheaua bufetului cu un pahar mare plin ras cu votcă.

— Nu ajută, Mihai. O înghițitură ajunge.

Mi-a luat paharul din mână după ce-l sorbisem aproape pe jumătate fără să simt tăria alcoolului și l-a pus pe o măsuță. Apoi m-a așezat pe un scaun.

— Scuză-mă, i-am zis. Ți-am stricat bunătate de recital…

— Nu mi-ai stricat nimic. Vrei să-mi spui ce ți s-a întâmplat?

Am scos scrisoarea din buzunar și i-am întins-o.

A desfăcut-o, a parcurs primele rânduri și a ridicat spre mine ochii mirați, vrând parcă să întrebe dacă nu comite o indiscreție.

— Citește! Aproape că strigam. Citește tot!…

N-a mai ridicat privirile până n-a isprăvit lectura.

Mi-a apucat mâna și a strâns-o fără să scoată un cuvânt.

Am dat să mă ridic.

— Cred că am să plec, Elvira. Rămâi la concert… Eu…

— Mihai… Mihai, nu vrei să ridici și paltonul meu de la garderobă?…

Am străbătut o jumătate de oraș în tăcere. De câte ori o luam spre casa ei, mă întorcea în altă parte. O simțeam alături caldă, bună, aveam senzația aproape palpabilă că o parte din durerea mea se scurge într-însa și mă întrebam dacă am dreptul, dacă e omenește să mi-o fac părtașă: de când ne cunoaștem? Și cât?

— Mihai, a întrerupt într-un târziu tăcerea. Nu vrei să-mi povestești ceva de tine? Sau nu, povestește-mi de orașul tinereții tale… De prima dragoste…

Prima dragoste… Oare a fost? Un început abia conturat și un sfârșit brutal. Alice… A fost oare?…

A fost. În orașul vârstei aceleia care nu ține minte decât tot ce e frumos. Tinerețea. Străzile acelea trase cu rigla sau cu compasul, străjuite de clădiri aduse din cel mai îndepărtat trecut și din cel mai neștiut viitor, baroc, rococo, clasic, cubist, brâncovenesc, fantezist,

toate alcătuind un amalgam atât de armonios și firesc; oamenii aceia negrăbiți, negălăgioși, binevoitori, poate prea mulțumiți de sine, dar și pe bună dreptate; orașul acela unde trebuia să cauți locuri anume ca să poți auzi o înjurătură; catedrala aceea ciudată și măreață, neobișnuită oarecum, față în față cu opera, locurile a două spectacole atât de deosebite și atât de egal respectate și îndrăgite…

— Știi, mi-am amintit brusc și nu mai știam de ce, știi, Elvira, la sfințirea catedralei în '46, a venit regele. Eram într-a șaptea și ne-am luat clasa întreagă în uniforme, chiar și cu șepcile cu cozoroc pătrat pe care, de obicei, le ascundeam în buzunare, să-i facem galerie Majestății Sale. Eram tineri, frumoși și veseli, și ne-a observat. Mergea pe jos. Ne-a făcut din mână, apoi a ieșit din cortegiu și s-a apropiat de noi: „Vă salut, băieți! Noroc!" Atât. Cum am urlat noi, nu mai spun. Dar se observa lesne că alături de el, înaltul și arătosul, pășea un tip mărunt de tot, becisnic, într-un costum negru șifonat, însemnat bine cu pete de grăsime. Nu-i putea fi gardă de corp, cel mult chelner… Ce căuta alături? Mai târziu am aflat că e ministrul de Interne, venit cu noul val de după „eliberare"… Un amănunt care, nu știu de ce, de fiece dată când îmi aduc aminte de orașul acela, iese la suprafață și parcă ar vrea să acopere totul… Poate de-aceea că din zilele acelea au început să se schimbe multe și în comportamentul oamenilor și, mai ales, în al celor chemați să-i dirijeze?…

— Ești monarhist, Mihai? părea șocată.

— Nu… nu cred. Pur și simplu mi se pare că oamenii au nevoie de conducători frumoși. Și fizic frumoși. Ia-l pe De Gaulle: unde-a adus Franța!…

— Unde?

— Dar a ridicat-o de la pământ!

— Cum crezi, Stalin este frumos?

Nu mă așteptam la asemenea întrebare, cred că am privit-o uluit un pic.

Ea a început să râdă:

— Hai, nu te mai speria. Am glumit. Bineînțeles că nu poate fi decât un răspuns.

Era doar cu un an mai tânără ca mine.

În ’41 terminase clasa a patra foarte bine și fusese trimisă drept răsplată într-o tabără de pionieri din Crimeea. Acolo a prins-o războiul. Tabăra a fost evacuată la Buguruslan, un orășel prin părțile Orenburgului. Părinții, fie că se evacuaseră și ei, fie că nu, n-au mai fost găsiți după măcel. Fata a rămas să termine școala în târgul acela al petroliștilor, ba și tehnicumul – un fel de colegiu – tot acolo l-a terminat. Cu diplomă de subinginer în ale rafinăriei, a fost expediată la locul de baștină, unde se află de patru ani și lucrează…

— Îmi pare rău, Mihai, nu-ți pot spune unde lucrez. E o uzină secretă, am dat în scris să păstrăm taina… Și pedepsele sunt… o-ho-ho! Vrei să ne mai întâlnim?

Voiam.

La colțul de unde își avea drumul spre casă ne-am oprit ca să aflăm cu multă mirare că trecuse de mult de miezul nopții, că nu se mai zăresc nici trecători, nici ferestre luminate, și că nu e nevoie de o comandă specială ca să ne aruncăm în același timp unul în îmbrățișarea celuilalt.

— Pe mâine?…

Ușa de la intrare era crăpată.

Am încuiat-o încet: Maria Petrovna dormea cu lumina aprinsă. Biata femeie, m-o fi așteptat. De dimineață, cum am primit scrisoarea și am plecat în oraș încă neînțelegând ce se petrece cu mine, m-a rugat să mă păzesc. Oare au bătrânii un al optulea simț?

Dormea dus și Timofei. De data aceasta dezbrăcat și nu sforăia.

De unde putea ști Elvira, ființa aceasta gingașă, crescută și educată prin tabere de pionieri și comsomoliști, prin orfelinate, că ceea ce face Dumnezeu numai El Unul poate desface și că singurul lucru bun este să mă las în grija Lui?…

2

Am hotărât să amân pentru ianuarie, poate chiar pe mai târziu cele patru examene ce mi-au mai rămas. Nu cred că aș fi în stare să iau, adică să memorizez, voi încerca să dau, bineînțeles, dacă Moțoca nu s-a răzgândit și o să găsească ceva treabă pentru mine. Ar fi bine să mă ia stilizator, mă cuprinde groaza când mă gândesc că ar trebui să aflu cuvinte pompoase, argumente credibile pentru succese inventate… Dar asta e moda. Deși, dacă voi fi nevoit s-o fac… În situația mea de acum e cel mai potrivit moment să mai las dracului greața față de politică, aici e politizat totul, chiar și apolitismul, „cine nu e cu noi, acela e contra noastră”, și la un nivel atât de primitiv, încât poți fi decorat sau deveni erou național chiar și pentru cele mai gogonate trăsnăi… (Vezi recordurile lui Stahanov!) Poate ar fi un mijloc, deocamdată iluzoriu, dar altul nu văd, să-i pot ajuta pe ai mei?… Închizi ochii și scrii, nu-i așa?… Fantezii…

Ionuț m-a avertizat: aici nu poți face nimic. Aici se află executanții. Cei care dau comanda sunt aiurea, și sunt atât de sus…

Dar cel care nu se clintește din loc nu se mișcă.

3

Când m-a văzut, Melania s-a făcut toată numai zâmbet.

— Luați loc, tovarășe Olteanu, tovarășul redactor-șef sosește repede, i-am trimis mașina. O cafea? Un ceai?…

Cafeaua de aici are un mare plus: e mulsă de cofeină, așa că poți bea câtă-ți poftește inima.

Melania s-a așezat la birouașul ei cu mașină de scris, dar nu făcea impresia că ar interesa-o hârtiile din față.

— Mi-a spus redactorul-șef că o să lucrați la noi. La ce ziar ați fost până acum?

— La niciunul. Sunt un talent încă nedescoperit.

Melaniei îi place jocul:

— Nu râdeți! Nicolai Tomovici într-adevăr știe să descopere talentele. Colectivul nostru e cel mai bun!

— Nicio îndoială. Cum v-a descoperit?

— Mai am un an și termin Pedagogicul. Prin corespondență. Mi-a promis să rămân aici. Nici nu m-aș duce în altă parte. Aici mă mărit și de-aici mă duc la pensie!

— Pe când nunta?

Zâmbește cochet:

— Lipsește mirele… Sunteți însurat?

Ușa anticamerei se dădu de perete.

— Salut! Olteanu la mine. Melania, eu nu sunt. Nu exist!

Șeful își aruncă paltonul pe sofa, era un tic, probabil, se trânti într-un fotoliu și mi-l arătă pe celălalt:

— Ai venit când trebuie. Chiar mă gândeam să-l trimit pe Păduche să te caute… Iaca ultimele știri… Ai adus ancheta și autobiografia?

— Păi n-am știut… Credeam…

— Să nu crezi! Ai să le scrii pe urmă. Te-am luat la lucru, acuși dau ordinul. La primul-secretar a avut loc o mică adunare cu scriitorii cei mai însemnați. Am fost și eu: s-a vorbit despre limbă și

clasicii noștri. Înțelegi? Eu de când le tot ziceam la șantiștii mei… Cum, nu știi ce înseamnă șantist?… Apoi să te lămuresc: au cei de prin părțile mele un cuvânt parazit – „șanti”. Nu știu ce înseamnă… „Șanti m-am dus la apă”, „Șanti când i-am dat un pumn”… Basarabenii ne-au poreclit șantiști… Și, zic, le-am spus la șantiștii mei că limba noastră și a românilor seamănă, le-am zis că trebuie să-i învățăm pe Eminescu, pe Alecsandri, pe Creangă… Da’ parcă ai cu cine vorbi?… Acuma, gata, le-am dat chișca… Noi o să fim primii! Ascultă bine, iaca planul meu…

Peste o oră aveam masa mea de scris (în biroul lui Paduti), ordin de numire în calitate de redactor-stilizator și promisiunea că voi fi prezentat colectivului „după ce dăm lovitura”.

Mie personal „lovitura” mi se părea minoră: trebuia să scriu un articol, mai bine zis, un crochiu, la venirea iernii, de dimineață începuse să ningă, ceva siropos-optimist, cu aluzii la realizările poporului sovietic, în care să folosesc cât mai mult, dar și subtil citate din clasicii proaspăt recunoscuți ca atare din generozitatea prim-secretarului…

Moțoca însă era de altă părere:

— Dacă începem cu o explozie mare, celelalte care au să vină din urmă au să fie ca niște bășini… Ș-apoi nu uita: primul-secretar îi mare, da’ tu știi câți proști au și ei putere?… Eu știu ce spun, tu n-ai de unde să te cunoști cu politica noastră…

Și după cele ce au urmat s-a dovedit că avea dreptate…

Lui Paduti, cum am aflat mai târziu, i s-a interzis să mă deranjeze (ca și celorlalți din redacție!), și omul a fost nevoit să umble handra pe coridoare și prin oraș toată ziua. („Măi Oltian, eu te-am descoperit și tu vrei să mă dai în gât! Ia ajută-mă să termin materialul ista, că nu știu ce mă doare capul…”)

Spre seară, după ce dădusem gata muntele de sandviciuri și biscuiți cu care mă încărcase Melania, și, se-nțelege, uriașul termos de cafea, aveam crochiul gata.

Moțoca m-a pus să i-l citesc de două ori cursiv și apoi l-a luat pe fraze.

— Bine, Olteanule, foarte bine. Numai că trebuie să găsești un loc potrivit, știi tu cum, să punem rolul Partidului. Poate chiar și al

tovarășului Stalin… De fapt, lasă că fac eu lucrul ista. Una la mână. Și a doua… Numai tu să mă asculți bine…

Șeful era de părere că n-ar fi drept înțeles un cotidian de partid dacă ar apărea cu asemenea material important un autor, la drept vorbind, necunoscut. „Îți închipui numa, ce mai țipete; iaca, a venit un românaș să ne învețe minte… Politicește ar avea dreptate…” Și că n-ar strica cel puțin un pseudonim. „Olteanu… Olteanu… De ce nu Moldovanu?”

În afara materialului propriu-zis mi-a mai fost acceptată o singură idee: ca semnătura sub crochiu, destul de întins, de altfel, să aparțină unui autor bine-cunoscut.

Am convenit că cel mai potrivit ar fi Nicolai Moțoca…

Capitolul XVII

1

Ce-mi plăcea mai ales la Elvira era curiozitatea ei de-a dreptul copilărească. Indiferent despre ce discutam, știa să asculte cu atâta atenție, cu atâta participare, de parcă seriozitatea cu care își însușea cele auzite îi putea hotărî soarta.

Ne întâlneam zilnic, fie că mă aștepta ea în apropierea redacției, când apărea, o puteam vedea pe fereastră, fie că o întâmpinam eu la colțul din apropierea casei unde locuia, hotărâsem de comun acord că e un loc aducător de noroc.

Era bucuroasă că lucram la redacție, „ești prea instruit ca să pierzi timpul la facultatea ceea, diploma ai s-o iei tu oricum, și-apoi ce înseamnă o diplomă? Ziaristica e și școală, și teorie în același timp. Să fi avut eu talentul tău…"

Voia să mă îmbărbăteze?

Părea atât de sinceră în cele pe care mi le spunea…

Nu știu cum aș fi rezistat loviturii dacă n-ar fi fost ea.

Soarta avea totuși grijă de mine.

La redacție treceam drept un aiurit inofensiv, un naiv picat din nori în ce privește cunoștințele despre realitatea înconjurătoare, dar și un tip căruia i te poți adresa oricând cu o rugăminte fără să fii refuzat. Știau toți cine e autorul articolașului care iscase un val de imitații, dar și o aprigă polemică între cei „din stânga" și cei „din dreapta" Nistrului (unii: „nu poate exista o literatură națională fără clasici", alții: „ce clasic moldovan Eminescu, dacă a scris românește, și care clasic Alecsandri, dacă era moșier, sau Creangă, care a fost popă"…). Moțoca mă saluta de fiece dată când mă invita în cabinetul lui sau ne întâlneam pe coridor cu „în păduri trosnesc stejarii" și mă asigura că nu trebuie să am motive de îngrijorare

când unii lucrători „de dincolo” protestează prea vehement contra redactării la care le supun „operele”: „Oltenelule, să știi că atunci când Păduche are o părere și primul-secretar al Partidului alta – *istina* este întotdeauna de partea celui de al doilea!” (Cred că l-a luat pe Paduti de exemplu la întâmplare: n-am văzut un tip mai cu nasul în vânt. Nu-și apără orbește materialele, le acceptă redactate chiar și în proporție de nouăzeci la sută! „Noi să fim sănătoși!” Nu e mai puțin cinic decât stăpânul. O singură dată s-a proțăpit, dar asta s-a întâmplat până la a se afla părerea „Celui mare”.)

În cele trei săptămâni de ziaristică am aflat lucruri de care habar n-aveam până acum în decursul unui an de nouă cetățenie.

În apropierea redacției se afla un mic stabiliment, un fel de bistrou la subsol, destul de curățel, dar îndrăgit de o bună parte a colectivului redacțional, mai ales pentru că barmanul Berl, un evreu bătrân și mare flecar, dădea băutura și pe datorie. Firește că o bună parte din program se consuma la „Groapă”, fapt cunoscut și redactorului-șef, dar trecut cu vederea, pentru că în felul acesta orice colaborator de care era nevoie urgentă putea fi găsit în două minute.

Dacă la început, refuzând să beau și coborând la „Groapă” doar pentru a lua o gustărică, păream suspect colegilor („Mă băiatule, la noi cine nu bea înseamnă că are nevoie de cap limpede ca să țină minte tot ce aude și apoi să te toarne!”, avea să mă lămurească un binevoitor), mai târziu s-au împăcat cu gândul că pot exista și asemenea specimene și m-au acceptat în cercul lor. Deseori, când nu-și putea găsi un tovarăș, mă invita câte unul „așa, ca să-mi ții companie. Tu ai să ronțăi un biscuit, eu am să răstorn un păhărel…” Astfel am prins să-mi completez cunoștințele.

Conducea secția „Industrie” a ziarului un fost inginer la „Malaxa”, un tip solid, urmărit de Siguranță pentru vederile lui comuniste și fugit peste Nistru încă înainte de război. Făcuse ceva lagăr, fusese amnistiat, în orice caz, nu mai făcea politică. Era unul dintre puținii ziariști buni și tolerat în colectiv, cu toate că avea patima băutului. Ei bine, într-o zi, făcându-i din întâmplare companie, am fost pus în situația să-i ascult o povestioară în care-mi tot lăuda un tovarăș de lagăr, „un balkar de un curaj

nebun”. Cu toată rușinea, am recunoscut că nu știu cine sunt balkarii.

— Tu din ce lună ai picat, tinere? Să nu știi de balcari? Nici de tătarii din Crimeea n-ai auzit? Nici de ceceni? Nici de inguși?…

— Tătarii din Crimeea… Parcă am făcut ceva istorie…

— Eu nu de istorie vorbesc! Vorbesc de cele câteva milioane de caucazieni care au fost deportați în toate ungherele Uniunii! N-ai auzit de asta?…

Dar nu e un truc propagandistic al Vestului? N-am dat atenție niciodată prostiilor ăstora…

El mă privi cu niște ochi pe care n-aș fi dorit să-i văd noaptea:

— Truc propagandistic? Dar eu cu cine am murit de foame și de frig? De la cine am aflat despre bătrâni, femei și copii arși de vii pentru că nu mai încăpeau în vagoanele aduse ca să-i deporteze?…

— Bine, dar dacă toate astea nu-s povești… Dacă ororile astea…

— Ei, dacă ororile astea?…

Eram zguduit. Dar nu puteam crede…

— Bine… Dar dacă a fost într-adevăr așa… Cred că și cei care știu, dar tac sunt un fel de complici!…

— Adică ar trebui să dau alarma? Da? Eu am să scriu, tu ai să publici? Da?… Acuma ar trebui să te întreb: de ce ai venit în infernul ăsta? Da?

— Nu înțeleg…

El împinse cu un gest nervos cel de al doilea pahar comandat:

— Uite ce-i treaba, băiatule. Ceea ce faci tu se numește provocare. Și eu m-am prins ca un guguștiuc. Acuma sau eu trebuie să te denunț pentru incitare la fapte criminale, sau tu pe mine pentru colportare de știri antisovietice…

Am rămas cu gura căscată:

— Domnule…

— S-a zis cu ei, cu domnii. Eu sunt ultimul. Poți fi liniștit: n-am să te denunț. Cât despre tine – fă-ți datoria! Eu nu mă mai tem de nimic.

Privi lung în fața mea uluit-îngrozită de stupida lui bănuială și se întoarse pe călcâie.

Din ziua aceea nu l-am măi văzut vreo două săptămâni. Dar în

redacție nicio panică: „A intrat în perioada lui trimestrială” – credea secretarul de redacție. „O să se sature de băut și se întoarce. Unde să se mai ducă?” Când i-am povestit Elvirei întâmplarea, ea m-a liniștit:

— Se zice că unii care au stat prea mult prin lagăre suferă de mania persecuției. Iar dacă pe deasupra mai și beau… Nu, n-am auzit nimic despre deportări așa masive… De fapt, cine știe…

Peste vreo două zile am exact un an de când am aterizat în noua mea patrie. Dacă m-ar întreba cineva cum mă simt, cum m-am acomodat, ce-mi place și ce nu, mă tem că ar trebui să stau mult pe gânduri înainte de a răspunde. Și nu doar din cauza bolii care bântuie aici, altfel n-o pot numi, de a căuta sensuri ascunse în orice cuvânt și de a lipi etichete (dacă ar fi numai ele!) pe fiece frunte care își permite să nu radieze de prefăcută fericire. Nu doar de-asta. Ci mai ales din cauză că răspunsul nu interesează pe nimeni… Poate doar pe cei câțiva apropiați…

Elvira consideră însă că e vorba de o dată ce-ar trebui înscrisă cu roșu în calendar.

E uluitoare fetița asta, în orice caz, neobișnuită. Lipsită de părinți de la doisprezece ani, să-și păstreze astfel simțul umorului cu care, neapărat, a fost născută, să vorbească atât de bine, atât de armonios și corect limba, pe care mulți în situația ei au uitat-o sau și-au stâlcit-o într-un hal de nedescris! Și atâta naturalețe în comportament, nici tu prefăcătorie, poate doar un pic de cochetărie, exact atât cât să-i adauge un plus de farmec. Nu cred că trebuie să caut prea mult prin lexicul meu ca să definesc sentimentul pe care i-l port…

Are grijă de mine totuși soarta asta a mea! E cum ar fi ridicat brusc și pe neașteptate un zid în fața unui bolid ce gonea să mă fărâme.

Odată ce vine o sărbătoare, se fac și pregătirile trebuincioase.

Vom aniversa la reședința ei.

Am fost invitat oficial.

— Voi cunoaște și cuibul care adăpostește măiastra pasăre.

— Ai nimerit-o bine: cuib. Visul meu cel mai grozav e să mă văd cloșcă…

O fi vreo aluzie?…

2

Mi se pare mie, și nu doar mie, că Melania încearcă să-mi facă ochi dulci. Ba să mă și ia sub aripă. De câte ori cheamă pe cineva la șef, apelează la telefon, pe mine vine personal să mă invite, și de fiecare dată zăbovea la două-trei vorbe înainte de a-mi comunica scopul vizitei.

— Nu te teme, m-a liniștit într-o zi Paduti, hulpea asta aniroasă banii de departe, peste vo câteva zile are să te lepede!

Curios ce psiholog poate fi o potaie ca Paduti, fost lucrător în comerț, construcții, director de pinacotecă și adjunct la cimitir, și păstrat în redacție doar pentru că știe să scoată din pământ datele și oamenii de care este nevoie.

Așteptând ca Moțoca să se elibereze, urmăream cum bate la mașină frumoasa dactilografă și, cum n-aveam ce face, i-am spus că are degete foarte fine și lungi. Atâta i-a trebuit. A lăsat baltă scrisoarea pe care-o dactilografia și, gesticulând chiar sub nasul meu, probabil, ca să-mi confirme spusele, a început să-mi povestească ceva despre mâinile acestea care știu nu doar să lovească literele, ci să și…

— Să mângâie…, am încercat s-o ajut.

Și atunci mi-a venit ideea să-l controlez pe Paduti.

— Mda… Dacă ar avea pe cine…, oftă.

— Melania, văd că ești o fată isteață: n-ai vrea să mă ajuți într-o problemă?

— Cu plăcere!

— Ce aș putea să-i cumpăr fetei dragi de Anul Nou?

Ea plecă ochii:

— Ah, mai sunt bărbați care fac asemenea gesturi… De ce sumă dispui?

— Optzeci de ruble.

Nici n-am clipit din ochi.

Ea mă privi, continuând din inerție să mai zâmbească:

— De optzeci? se așeză la mașină și prinse să îndrepte hârtia: De optzeci… I-aș cumpăra o pereche de coarne… pe care să ți le pună cu prima ocazie.

Astfel luă sfârșit scurtul flirt de la locul de muncă.

Al naibii Paduti!

Moțoca stătea la masa lui de lucru, i se vedeau nițel umerii și, firește, capul.

— Oltenașule! Plec la Moscova pe o lună, la niște cursuri. Iaca ce sfaturi… hm… sfaturi… cum dracu' le traduci?

— Probabil, prețioase, dacă vreți să glumiți.

— Vreau, dar nu glumesc. Iaca sfaturile: ți-am citit cele două materiale, merg. Da' trebuie să înțelegi și tu, te-am luat la lucru măcar că m-au sfătuit să nu te iau. Așa că, dragă, caută un pseudonim. De ce să facem vorbe? Încolo vezi, îndreaptă prostiile care le scriu ai noștri și fii sănătos.

— Am înțeles. M-am ridicat.

— Ba nu, stai. Iaca încă o trebușoară… Confede… confide… Ei, înțelegi tu, să rămâie între noi…

— Confidențială.

Își scoase carnetul și notă.

— Cum o zis popa cela: „Limba noastră-i o comoară…" Apoi, uite, câteodată, când mă prinde urâtul, scriu și eu ca tot omul niște prostii… Niște poezii…

Trase un sertar și puse pe masă o mapă destul de grosuță.

— Până la război și o carte am scos, dar tare erau rele… Ia să vezi tu, poate astea or fi mai ca lumea?

Aici puteam s-o pățesc:

— Poate ar fi mai bine s-o arătați unui poet?

— Cui? Nu știi că ei se mănâncă ca câinii printre gard? Zavistea!… Da' tu să vezi, poate or fi cuvinte nedrepte ori poate altă ceea… Tu ești doctor la noi! Pe la mijlocul lui ianuarie, numai bine când oi veni, hop și tu cu poeziile… Și nu te rușina, fă tot ce trebuie!…

Se ridică, lucru care însemna că totul a fost hotărât și invitatul e liber.

Când să deschid ușa, el mă opri:

— Oltenaș! Nu uita: cine are limbă lungă are ezistență scurtă!
Și izbucni în hohotul lui de râs molipsitor.

Capitolul XVIII

1

Azi e ziua lui Stalin și ziua mea. A mea, bineînțeles, la figurat. Un an întreg răvășit haotic, fără să fi înțeles ce, unde, cum, de ce, când… Poate totuși, ca să nu cad în extremă, cu două realizări mai omenește conturate: norocul (anume norocul, și nu meritul meu!) de-a o fi întâlnit pe Elvira și redacția, unde, deși ceea ce fac îmi displace – mare bucurie să dai forme mai mult sau mai puțin decente ca expresie unor clișee adeseori mincinoase! – mă simt oarecum mai aproape de ceea ce aș fi putut face. Și-apoi este și perspectiva!… (Hai să visăm!)

Coșmarul de azi-noapte – n-am reținut decât faptul că am avut un coșmar, fără amănunte! – s-a sfârșit neașteptat de optimist: când am deschis ochii, n-am văzut niciun monstru, nici vreo scenă de groază, l-am văzut pe… Fedea!

— Noroc, somnorosule! Cu cine stăteai de vorbă?

Am sărit din pat.

— Fedea! De unde ai apărut? Ai venit să ne inviți la nuntă?

Fedea își dădu căciula pe ceafă:

— Cum găsim mireasă, cum te chemăm! Asta m-a lăsat, s-a dus la pușcărie pe vreo doi ani…

— Nu mai spune!

Dacă-i ziceam proastei, mai lasă dracului cârnațul, că mi s-au strepezit dinții! Nu m-a ascultat și, iaca, a ajuns curul la bătaie…

— Și acum? Nenorocire…

— Ba, nenorocire! M-au dat afară din casă, că nu eram registrați… Dar nu-i nimica, am eu una la ochi, lucrează la cusut cușme!… Tu n-ai grijă, până mă mut la dânsa, am unde sta, n-am să vin înapoi.

La Maria Petrovna mă aștepta însă marea surpriză:

— Mihail Alexeevici, iar te cheamă la miliție. Iată, diseară la nouă. Ce vor ei de la sufletul matale, că totu-i în regulă…

Citația era de la aceeași circumscripție ca și prima dată.

Nu mă putea uita Krasnovski.

Și ziua o potrivise de minune.

Și ora…

Băgai citația în buzunar.

Să-i dau telefon că nu pot veni? Pe ce chestie? Pur și simplu, n-o să mă duc!

Asta-i: n-o să mă duc!

Și sper din tot sufletul că o să înțeleagă aluzia…

2

Locuința Elvirei se afla într-o clădire cu etaj, ridicată după război de prizonierii germani, o construcție șubredă și lipsită de orice pretenții.

O scară de lemn bine uscat și bine roasă în decursul anilor dădea de veste întregului bloc că vine cineva și pe ici-colo se crăpau uși, fie din curiozitate, fie de nerăbdare. Un spion n-ar fi avut nicio șansă dacă ar fi trebuit să urce asemenea trepte pentru o întâlnire conspirativă…

În fața ușii de carton presat cu numărul 7, scris îngrijit cu vopsea verde, m-am oprit să-mi trag sufletul. Mai precis – să mi-l adun.

Cu doi ani în urmă mă mai oprisem așa, dar în fața unei uși masive de stejar sculptat, cu numele stăpânului săpat pe o placă de alamă, și cu o verigă groasă, turnată în același metal, care trebuia să lovească tăblia ușii și să anunțe sosirea cine știe cărui oaspe. Nu mă așteptasem la așa ceva.

Dar era atât de departe în urmă ușa aceea! Nu se mai distingea prin negura trecutului nici chipul îmbujorat al lui Alice când a intrat în salon tatăl ei, fabricantul: „Iată-l, tăticule, Mihai, de care ți-am vorbit!"; nici tremurul vocii bărbatului: „Îmi pare bine, tinere bavarez. Bucurați-vă acum de ce mai este viață! Iată ce ne așteaptă…" – și răsturnase pe masă sute de coli de timbre, zeci de mii de mărci: „Azi le-am dat trei milioane de lei! Cu ce să mai cumpăr materie primă? Cu ce să-mi plătesc oamenii? Cu hârtiuțele astea? Așa au grijă de muncitorii lor comuniștii?…"

Și cât de departe ultima bătaie la ușa aceea, când în prag, fără să mai intru, i-am spus că plec…

„Și tata a dispărut… Acuma – tu…"

Ce-o fi făcând acum fiica acelui exploatator?

Am fost ticălos?

Dar ce aș fi putut propune eu, un coate-goale, unei prințese,

care-avusese năstrușnica idee să intre la Agronomie?

Și-apoi, părinții mei.

Două iubiri, de tânăr și de fiu…

Și de ce tocmai amintirile acestea triste să mă năpădească tocmai acum, când veneam pe alte aripi?

Ori poate e adevărat că iubirile neîmplinite se răzbună?…

Elvira stătea în cadrul ușii și mă privea mirată:

— De ce-ai stat atâta fără să bați? Ori crezi că aici poți ascunde ceva? Unde-ai găsit așa minunăție?

Florile erau cu adevărat minunate și numai Maria Petrovna putea ști unde le-a găsit. („Mihail Alexeevici, ți-ai aflat și matale partea! Slavă Domnului! Da' casă are?… Că de flori să n-ai grijă!")

Locuința Elvirei era, de fapt, o cămăruță pentru cel mult doi și o bucătărioară în care o gospodină mai plinuță s-ar fi putut învârti cu greu. Singurul element care ar fi putut-o apropia oarecum de secol era încălzirea centrală, reprezentată de un radiator de fontă, ingenios mascat.

Dar tot, absolut tot ce umplea acest spațiu mărunt purta pecetea unui bun gust perfect. Era, fără discuție, proiecția tuturor calităților pe care le știam ori le bănuiam în omul acesta.

— Hai, jos paltonul și fii binevenit în casa asta!

Avea buzele umede și moi, iar ochii ei, de la distanța sărutului, aduceau a jocul unui caleidoscop.

Masa din mijlocul odăii era întinsă, dar bucatele acoperite cu un prosop.

— Pariez că ascunzi o salată de varză!

— Ai ghicit, zise ea și adună prosopul.

În mijlocul a tot neamul de bunătăți trona un tort masiv, plat, pe care, cu cremă de cacao, stătea scris cu litere latine: „Mihai – URSS. 1 an". Iar peste inscripție, cu altă cremă, zăbrele albe…

— Vrei să zici că asta mă așteaptă?

— Da' de unde! E ceea ce ai căpătat. De ce n-ai rămas unde erai?…

— Crezi că te-aș fi întâlnit acolo?…

— Dacă asta ar fi fost hotărârea destinului…

— Destinul ni-l facem singuri, fatalisto! N-ai aprofundat

marxismul, în consecință, vom scăpa de amenințarea zăbrelelor!

— Cum?

— Mâncându-le!…

Nu cred că undeva în lume se mănâncă mai mult decât în țara asta unde oamenii fac cozi la pâine și alte cele.

Probabil, din cauză că, aflați permanent sub tutela spiritului „Krasnovski", cetățenii se vor sătui în clipa când spiritul acesta va pogorî și asupra lor…

Contrar tuturor așteptărilor și intențiilor, seara s-a dovedit a fi mai degrabă o dispută a doi prieteni animați de aceleași idei decât gângureala a doi îndrăgostiți (în ce mă privește, nu mă îndoiam de această ultimă ipostază!), dar trebuie să recunosc că nu simțeam nicio părere de rău: ca inteligență și judecată, Elvira o depășea chiar și pe gospodina cu acest nume.

Bineînțeles, nu puteam să nu-i spun de ultima însărcinare pe care mi-o dăduse Moțoca. Regretam, firește, că nu luasem cu mine vreo câteva mostre din produsul literar al șefului, dar memorizasem câte ceva.

— Ascultă, Elvira, cam ce trebuie „să aduc la condiție": „Dar privit din avion/Tot întregul meu raion/Parcă și mai mare crește/Și simpatic înflorește,/De Partid recultivat/Și de Stalin dirijat". Simpatic, nu?…

Nu mi se asocie la râs.

— Nimic strașnic, Mihai, citesc bizarerii de-acestea aproape zilnic. Și știi la ce mă gândesc? Redactorul tău șef e om deștept. Chiar dacă are această nevinovată manie, nu s-a repezit să publice, te-a găsit pe tine să-l mai ajuți. La noi șefii sunt obișnuiți să-și aleagă lucrători mai proști ca dânșii, ca să strălucească pe fondul lor. Al tău nu se sfiește să te ia pe tine, un om nesigur din punct de vedere politic, dar care… În sfârșit… Ah, Mihai! Tragedia noastră, de data asta în literatură, nu e că se scriu și se publică asemenea tâmpenii, ci că n-are cine râde de ei! Prostia-i corporativă, ia te uită ce mai urlete înalță când se află cineva să-i dea peste nas. Iar pe de altă parte… Ce faci tu? Ai să te faci luntre și punte ca să dai ceva luciu inepțiilor șefului și în felul acesta… Vai, Mihăiță, zău, e mai deștept ca tine redactorul tău șef… El ar trebui să râdă, nu tu.

— Să i le întorc cu scuzele de rigoare? Asta s-o fac?

— Depinde ce urmărești.

Nu urmăream nimic. Mă simțeam relativ bine la locul oferit cu atâta generozitate unui *paria* și îi eram îndatorat.

— Ai dreptate. Zâmbi: cedează întotdeauna cel mai deștept. Comod clișeu… Ne înalță în propriii ochi.

Nu știam ce să-i răspund. Tremuram numai la gândul că s-ar putea să sfârșim seara la nota asta stupidă, să punem drept paravan-barieră între două sentimente soarta grafomanilor profitori.

Doamne, cât de greu este să revii la tonalitatea frivolă de început după ce te lansezi în discuții filosoficești! Dar bine-a spus cine-a spus că nu există intrări fără ieșire.

A mea se afla pe noptieră. Avea forma unei cutii alungite, înguste, putea fi luată drept trusă pentru machiaj, dar știam ce e, mai văzusem așa ceva.

— Elvira, dansezi numai când îți cântă fanfara militară?

— Ce vrei să spui?

Părea dezamăgită.

Îmi urmări privirea, apoi ridică ochii și râse:

— Patefonul?… L-am cumpărat la talcioc, ador muzica de orice fel, dar să și dansez pot. Preferi un tangou? Aici altceva nici nu încape.

Deschise ușița noptierei și scoase un vraf întreg de discuri.

Chopin… Gluck… O, La Paloma… nu scrie autorul… Ți-ar plăcea?…

— Dacă i-a plăcut bietului Maximilian înainte de execuție…

Patefonul, de fapt, o mică variantă portativă, interpreta un pic copilărește, strident sentimentala bucată și cu asta îi dădea un plus de farmec, neașteptat.

Elvira dansa cu capul pe umărul meu privind undeva în tavan.

— Știi, Elvira…

— Știu, zise ea. Dar lasă-mă mai întâi pe mine. Te iubesc, Mihai…

Până acum iubisem.

Oare puteam fi și eu iubit?…

3

Moțoca trebuia să plece în ajunul Crăciunului (Doamne, îmi mai amintesc sărbătorile!) și, cum mai rămâneau vreo trei zile, am hotărât să încerc marea cu degetul: nu doar să-i solicit o audiență (aveau acces liber numai adjuncții), ci să-i cer și o favoare.

— De ce-ai trimis-o pe hațapuța asta de Melania să te ceri la mine? în loc de bună ziua mă întâmpină el. Tu poți să deschizi când vrei. Adică când trebuie… Râse. Ei, ce zici de stihuri? N-ai murit?

— Nu… Încă nu le-am citit… E mult de lucru… Dar… o să fie bine…

— Atunci ce vrei?

Schimbarea asta neașteptată de ton mă descuraja. Și totuși, dacă ține atâta la opera proprie…

— Nicolai Tomovici (mă obișnuisem și eu să folosesc formula asta de adresare, era altceva decât recele și nesincerul „tovarășe"), plecați la Moscova… Oare nu v-ar fi greu, cu relațiile pe care le aveți acolo și stima de care vă bucurați, să obțineți pentru mine permisiunea să-mi vizitez părinții? Măcar mama și surorile…

El se posomorî brusc. Tăcu o vreme.

— Măi Oltene, nu trebuie să-ți aduc răspuns de la Moscova. Pot să ți-l dau eu aici, chiar acum. Stai frumușel ca iepurele în spini și nu bârliga coada. Cu tine n-are nimeni nimica aici? N-are. Spune *spasiba* și taci. Eu sunt și deputat, și membru la comitetul central, dar dacă aș avea pe cineva deportat, tot n-aș scoate o vorbă. De asta se ocupă un organ care-i mai bine să nu-l pomenești… Nu te apuca cu ei… *Verstehen?*… Tu încă nu știi să trăiești aici, învață-te!…

Era ultima instanță.

— Ei, asta-i tot? Du-te, și să ții minte: dacă poeziile n-au să iasă geniale, am să-ți rup capul!

Nu mi se mai părea atât de molipsitor râsul lui.

4

Oricât ar părea de ciudat, dar gestul meu cu ignorarea citației, adică a ordinului lui Krasnovski de a mă prezenta, n-a implicat, cel puțin până acum, în ajunul Anului Nou, niciun fel de represalii. Poate în felul acesta ar fi trebuit să mă comport de la bun început? Cum se zice: frica păzește bostănăria! Cât de ușor se aruncă lupul asupra unui cal tremurând de frică, și cât de repede o șterge masivul urs din fața unei scroafe mărunte care-și apără puii! Olteanu contra MGB, poate-o să sune frumos cândva, ca un început temerar!

Înțeleg perfect că e o prostie, o utopie toată chestia asta, dar, la urma urmei, de ce să mă mai tem? Și-apoi, după cât înțeleg, au ei acum treburi mai importante decât lupta cu pigmeul de mine: au descoperit că doctorii din Uniune se ocupă cu altceva decât clismele: s-au apucat să ucidă în mod științific tot soiul de oameni de stat și de cultură… Întâmplător sau nu, dar toți doctorii țin de evreime. Adică pogromurile rusești nu sunt chestiuni spontane, la beție, cum l-am citit pe cel de la Gogol, sunt o tradiție, ridicată acum la practică de stat! Și Berl, barmanul, și Nathan, fotoreporterul redacției, par niște stafii: calcă fără pas, nu mai fac bancuri, doar din când în când îl poți auzi pe bietul fotograf cum oftează și își spune singur: „Gata, a început. S-au luat și de noi… Parcă ceilalți n-au făcut destul…” Nu precizează care sunt ceilalți: frica, sireaca…

Berl, cum ne-am întâmplat odată singuri, m-a încredințat că acum urmează să fie descoperiți asemenea medici în toate republicile, apoi în toate regiunile, vor urma orașele, iar când vor veni la rând colhozurile, va începe și deportarea generală.

— Ce știi mata, tovarășe dragă, eu am trăit cu ei toată viața, eu știu pe de rost și pe o sută de ani înainte ce-o să se întâmple. Niciun fel de variație…

Ca întotdeauna în aceste situații, ziarul trebuie să dea dovadă de

operativitate și reacție promptă la evenimente. Secretarul m-a prevenit că orice eroare, orice imprecizie poate fi fatală când e vorba de materialele pe această temă, și cum materiale sunt berechet (au apărut, post factum, o mulțime de proroci!), stau și buchisesc ziua întreagă… Dezgustător spectacol să vezi oameni, până ieri solizi, cum se aruncă asupra foștilor prieteni sau cunoscuți…

Elvira m-a sfătuit să nu mă bag în discuții pe tema asta.

— Probabil, e ceva politică la mijloc. Cel puțin așa crede directorul nostru, om cu multe cunoștințe. El e sigur că o să se facă un pic de gălăgie și toate au să se lămurească de la sine… Tu de ce să te bagi în politică? Vrei să-ți rupi gâtul?…

Într-adevăr, ce pricep eu în politică?

Nu m-a interesat niciodată.

Și-apoi chiar azi, 31 decembrie una mie nouă sute cincizeci și doi, la ora 18 fix voi purcede împreună cu Elvira la căminul uzinei mecanice, de unde vom ridica 1 (una) valiză și 2 (două) pachete cu cărți și alte mărunțișuri, pentru a le transporta în cealaltă parte a orașului, în apartamentul cu numărul 7, scris cu vopsea verde pe o ușă de carton presat.

Pentru că, începând cu prima zi a noului an una mie nouă sute cincizeci și trei, vom întâmpina diminețile și amurgurile, toamnele și primăverile, binele și răul împreună, în acest apartament.

Așa cum a dorit Elvira.

Așa cum nici n-am visat eu…

Capitolul XIX

1

De multă vreme n-am mai dus-o așa: viață așezată, liniște, calm, dejun, cină, concerte, sărutul de dimineață, la plecare, degetele ei fine, răsfirându-mi părul când stau la masă cu hârtiile, fie că sunt idioatele materiale din redacție („Colhoznicii din colhozul „Drumul lui Lenin" s-au apucat sub îndrumarea Partidului și cu entuziasm creator să dreagă drumul care…" etc…), fie că sunt poezelele lui Moțoca… (De preferat totuși primele…)

Doar uneori, când Elvira e nevoită să facă serviciul de noapte, mă apucă un fel de spleen, ba nu, care spleen? disperarea: nicio veste de la ai mei, toate scrisorile mele fără răspuns, tot ce mă ține în echilibru ziua – se năruie, se dărâmă de cum rămân cu mine însumi, e atât de incert totul, atât de șubred… Înțeleg că e ipohondrie, dar n-am avut, nu am suficiente motive să fi ajuns la starea asta? Un altul în locul meu… Ba pe naiba, nu sunt un caracter deosebit, în locul meu un altul ar fi știut să se calmeze…

Dar dimineața, când se întoarce ea, obosită, cu cearcăne sub ochi și totuși zâmbitoare, afectuoasă, atât de gingașă… Cum să nu repet că de multă vreme n-am mai dus-o așa…

Ce mai vorbă, mititica asta m-a făcut să mă îndrăgostesc lulea, nici că m-aș fi putut imagina în asemenea postură, probabil, arăt destul de bleg…

Seara de astăzi va fi totuși tristă…

La redacție, tocmai terminam în „Pravda", adusă de Paduti („Na, citește, n-am zis eu că așa are să fie?"), un articol care începea campania contra evreimii (de unde se putea deduce că doctorii „ucigași" n-au fost decât un pretext!), când sună telefonul și din receptor se răsti o voce necunoscută:

— Oltian?

Eu eram.

— Aici Voltur. Vină la mine. Tot amu.

Era unul din cei trei adjuncți ai lui Moțoca. Nu-l văzusem și nu-l auzisem niciodată, știam însă ca toți ceilalți că e invalid de război, că are un picior de lemn pe care nu-l menajează, așa că își anunța de departe sosirea și că toate materialele ajunse la dânsul părăseau cabinetul cu numeroase semne de întrebare, de altfel, ignorate (fără urmări!) de către toți autorii… Și mai știau toți că o dată pe săptămână apărea în ziar un articol de fond al cărui autor se pretindea a fi el, deși în gazetele centrale rusești ceva asemănător (până la identitate!) se putuse citi cu câteva zile înainte…

Stătea la biroul lui și scria ceva, protejând hârtia cu palma, cum fac, de obicei, premianții ca să nu copieze vecinul. Era un tip chel, cu ochii înfundați în orbite.

— Tu ești Oltian?

— Firește, eu.

— Du-te și ie leafa și de mâine *dosfidania!*

— Nu vă înțeleg…

— Apu' de mâine nu mai lucrezi la noi!

Am rămas tablou:

— Pot să aflu de ce?

Pe fața lui nu se putea citi nimic.

— Aicea-i frontul idiologic. Gata. *Dosfidania.*

— Bine, dar…

Își plecă privirile în hârtii, fără să schimbe tonul:

— Ți-am spus tot. Du-te la Malania și iscălește că ai înțeles.

Nu avea niciun rost să insist, ordinele trebuie executate și pe frontul ideologic…

Peste două zile vine Moțoca, o să se lămurească lucrurile. Nu mă simțeam vinovat de nimic, materiale originale n-aveam, stilizatorul nu poartă răspundere pentru erorile autorilor pe care-i piaptănă.

Să fi fost folosită doar mâna lui? Moțoca nu putea face așa ceva, avea la mine manuscrisul care ar fi trebuit să-l consacre…

Doar dacă…

Mă temeam să mă gândesc la asta…

Doar dacă n-o fi la mijloc absența mea de la rendez-vous-ul de ziua lui Stalin… Krasnovski…

Atotputernicul! Cum putea aranja o intrare la Universitate, la fel și un zburat de la slujbă…

Dar n-am de gând să cedez!

N-am încălcat legile țării, dimpotrivă, am acceptat ca ceva normal batjocura ei, și în ce privește părinții, și în ce privește condițiile de viață, nu vreau nimic altceva decât să mi se respecte drepturile scrise în constituție!

Nu cred că o canalie ca acest tip poate fi deasupra legilor!

Adio, Krasnovski, sunt nevoit să acționez.

Seara, Elvira m-a găsit la masa de scris. Tocmai terminasem scrisoarea către Comitetul Central al Republicii și al Uniunii.

Era o misivă calmă, dar categorică. Mă străduisem să fiu cât mai concis și cât mai concret. Atrăgeam în mod special atenția înaltului for asupra faptului că un funcționar mărunt își permite să discrediteze o țară întreagă, că din cauza unora ca acesta lumea crede tot felul de năzbâtii despre soviete, că a obliga oamenii fără asemenea înclinații să facă spionaj printre prieteni și cunoscuți este înjositor, imoral și anticonstituțional și alte cele…

Eram mulțumit de felul cum o concepusem și o executasem. Nu putea rămâne fără răsunet.

Elvira, care înțelesese de la bun început că nu-i a bine – aveam mutra corespunzătoare! – o luă cu teamă.

— Ce s-a mai întâmplat, Mihai?

— Citește-o mai întâi!

O vedeam cum se schimbă la față pe măsură ce înainta cu lectura. În cele din urmă, lăsă mâinile în jos și ridică spre mine ochii. Erau plini de lacrimi. O cuprinsei în brațe:

— Nu te teme, fetițo! Nu murim noi de foame! Ia te uită la mâinile astea: știi câte vagoane au descărcat? Câte milioane de cuie au bătut?…

— Mihai… Chiar ți-au propus să le fii informator? De ce nu mi-ai spus?…

— Le-am dat cuvântul să nu vorbesc… Și-apoi de ce ți-aș fi stricat inima? E un capitol încheiat. Basta!

Ea se desprinse ușurel din îmbrățișarea mea:

— Capitol încheiat?… Cu ei?… Dar nimeni nu poate scăpa de dânșii, dacă se iau de tine… Nimeni!

— Ei, hai, nu mai face și tu o tragedie. Să se teamă cine vrea. Eu nu mă mai tem! Oamenii sunt înspăimântați și cedează în fața spaimei. Eu n-o să cedez…

Elvira se așeză pe marginea patului. Își prinse capul în mâini. Vedeam lacrimile cum îi picură pe rochie.

— Mihai, dragul meu… Nu face asta… Nu trimite scrisoarea… Au să te distrugă…

— Poate să mă duc la ei să le pup mâna? Să le spun tot ce-am auzit făcând coadă la pâine, cum respiră vecinii, ce-am mai vorbit cu tine, soția mea?…

Ea mă privi înspăimântată:

— Soția?…

— Poate nu?

Ea se prăvăli brusc cu fața în pernă, înăbușindu-și hohotele de plâns.

— Doamne, de ce ne-am născut noi pe lumea asta!…

Nu m-am ținut de promisiunea pe care i-am făcut-o, și dimineață, când a plecat la lucru, am tras pe curat două copii. Una am lăsat-o în cutia de la Comitetul Central. Cealaltă am prezentat-o la poștă.

Femeia de la ghișeu a citit atent adresa, mi-a aruncat o privire curioasă, a pus scrisoarea alături de celelalte plicuri, probabil, cei care corespondează cu asemenea organe se bucură de o atenție aparte, și mi-a întins peticul de hârtie cuvenit la recomandate. L-am pus cu grijă în portmoneu.

Am hoinărit toată ziua prin oraș, încercând să-mi adun gândurile.

Nu, hotărât lucru, nu eram de acord cu Elvira.

Asemenea semnale nu puteau trece neobservate de către instituția unde se fierb toate, se decid toate, și care se îngrijește ca imaginea țării să fie cât mai atrăgătoare.

La urma urmei, de când lumea și pământul sfinții sunt cei care te papă până ajungi la Dumnezeu. Dar, odată informat, Cel de Sus

nu poate să nu reacționeze.

Informator ai vrut, cetățene Krasnovski?

Iată că l-ai căpătat:

Informez!

2

Moțoca m-a primit radios, ca pe un prieten vechi de care-a fost despărțit o veșnicie.

— Nu trage atenție la prostul ăsta…

N-am putut rezista:

— Nu-i da atenție…

— Ce?

— M-ați rugat să vă corectez ori de câte ori…

— A, da, da! Cum zici?

Și-a notat în carnețel, ca de obicei.

— Vasăzică, nu-i da atenție lui Voltur, a făcut și el ce l-a dus capul. Ieși la lucru și fă treabă. Avem prea mulți deștepți. Mai bine spune-mi: cum stăm cu opera mea? Este de ceva?

A răsfoit mapa în grabă, s-a uitat la cuprins.

— Zici că zece bucăți trebuiesc aruncate? Da' eu credeam că toate… După care, bineînțeles, a izbucnit în râsul lui molipsitor. Ia să vedem…

Am stat mai bine de o oră nemișcat până și-a citit manuscrisul din scoarță-n scoarță.

Când a închis mapa, m-a fixat cu ochii lui mijiți lungă vreme.

Nu știam ce să cred. Acuși, mă gândeam, acuși îmi dă cu opera în cap. Prea intrasem în inspirația lui, prea îl puteam atinge în amorul-propriu.

S-a ridicat de pe scaunul lui, a dat ocol mesei și s-a oprit în fața mea cu mâna întinsă:

— Oltenașule, bodaproste! Ai făcut treabă bună. Oi fi eu șantist păcătos, dar așa lucruri nu le uit.

Mai știi, oi fi având și dar poetic!

În orice caz, din punctul lui de vedere, îl aveam.

Pe masa mea de lucru a început să curgă iar torentul de articole, note și alte piese gazetărești care necesitau intervenții stilistico-lexicografice; operam fără mănuși, mai mult prin lexic: viața sau

moartea unui ziar depinde mai mult de operativitate decât de calitatea operației.

Mai rău stăteau lucrurile acasă!

Din seara cu scrisoarea Elvira parcă se schimbase: râdea rar, din bucătărioară nu mai răsuna gângureala ei veselă, adeseori o surprindeam stând pe marginea patului sau pe un scaun absentă, afundată într-o stare vecină cu prostrația. Încetul cu încetul însă, se părea că reușesc s-o readuc pe pământ, în orice caz, din discuțiile noastre eliminasem orice element care i-ar fi putut strica buna dispoziție, nu mai pomeneam nici de lipsa veștilor de la mama, ca să nu mai zic de micile neplăceri fără de care munca la redacție este imposibilă.

Iar una din aceste „mici neplăceri" avea să însemne chiar începutul primăverii anului una mie nouă sute cincizeci și trei…

Îl ascultam pe Paduti, care tocmai se întorsese din oraș, unde adunase date și fapte pentru articolul de fond al șefului, articol vizând vigilența noastră a tuturora când avem de a face cu medicina criminală.

— Chiar eu, anțărț, m-am dus la un doctor dentar ca să-mi scoată un maschilar…

— Măi omule, îl întrerupsei: nu „dentar", ci „dentist", și „maxilar", deși cred că ai vrut să scoți o măsea…

— Ia, vezi? Cum încep să grăiesc cultural, cum mă oprești! Cine te mai înțelege…, se indignase omul, când se crăpă ușa și apăru capul Melaniei:

— Oltian, la șef! Repede!

N-am mai stat să aflu finalul aventurii padutiene și în minutul următor eram la Moțoca.

Șeful era vădit furios. Se plimba prin cabinet încolo-încoace, în cele din urmă, îmi făcu vânt într-un fotoliu de era să dau alături și se proțăpi în fața mea:

— Măi prostănacule!…

Începutul părea promițător.

— Măi… nici nu știu cum să-ți spun… Stai jos!… Cine te-a pus să scrii tâmpenia ceea?… Cum n-ai scris nimic? Poate-am scris eu la Comitetul Central?

Vasăzică, ajunsese…

— Tu chiar nu-ți dai seama ce-ai făcut? N-ai dat în scris că nu ai să spui la nimeni?… Tu nu înțelegi că ai divă… divu…

— Divulgat.

— Da! Că ai divulgat un secret de stat? Cum ai putut să faci așa ceva?

— Bine, dar am scris la Partid, nu în America!

— Ha! Uitați-vă la dânsul, încă mai șăguiește! Tu nu știi că pentru asta sunt așa pedepse, că tocmai mă tem să-ți spun… Ai dat în scris parcă: nu spui la nimeni! Nici la Partid, nici lui tat-tu…

Mirosea a urât. O băgasem pe mânecă…

Moțoca se calmă brusc și se așeză pe un scaun.

— Măi Oltene… Dacă-mi spuneai mie, mai treacă-meargă, ți-aș fi închis eu gura și cu asta se termina. Dar acuma… Nici nu știu ce să-ți spun… Roagă-te la Dumnezeu…

— Dar constituția…

— Lasă în pace constituția… Și legile… Ori nu știi că la noi tot ce se face pentru folosul norodului truditor este bine și este lege… Aiștia, pe care te plângi tu, au mare putere… Și ei cred că așa cum fac ei, așa-i bine…

— Dar cum pot ei să mă oblige pe mine să fac ceea ce cred eu că-i amoral?

Moțoca chicoti:

— Să deie Dumnezeu, dacă este, să n-aibă urechi odaia asta… Dar poate ai să ai oleacă de noroc…

Trase scaunul lângă fotoliul meu și mi se aplecă la ureche:

— Chiar acuma m-am întors de la Comitetul Central… Repede trebuie să auzim un comunicat oficial; tovarășul Stalin este pe moarte… Mare nenorocire, Oltene, mare! Cum o să trăim fără dânsul?…

Cred că avea lacrimi în glas.

— Dar poate cu tragedia asta or uita de tine…

Capitolul XX

1

Nu știu care-o fi pricina: că am un psihic labil, că sunt lipsit de caracter și personalitate, că nu-mi ajunge cultură, dar de multe ori mă surprind că împărtășesc sau resping în același timp idei și opinii diametral opuse.

Încă în copilărie, aveam vreo treisprezece ani, am găsit în biblioteca tatei o carte, nu mai țin minte autorul, ceva despre dictatorii Europei: Venizélos, Stalin și nu mai știu care. Așa că aveam idee cam cine este stăpânul Rusiei. Cele adăugate în timpul războiului nu intrau la socoteală, nu puteau fi obiective. Știam că e vorba de un om energic, autoritar, care voia să facă bine, dar fără mănuși, unei țări puse la pământ de primul război și de un măcel civil devastator. Adică un om de stat nu prea simpatic, dar pe care-l puteai înțelege și aproba.

Ceea ce am văzut și am înțeles aici însă răsturna din temelie clișeul cu care venisem. Nu era vorba de simpatie sau alte cele asemănătoare: era vorba de venerație, de idolatrie. Cred că fiecare al doilea avea pe cineva prin lagăre, închisori sau chiar gropi comune, și aproape fiecare al doilea, pomenindu-și (nu chiar în gura mare!) apropiații reprimați, se simțea dator să adauge: „Eh, dacă ar ști tovarășul Stalin!”. Și nu sunt sigur că aici se puteau aplica spusele contelui S. despre dragostea oarbă și încrederea totală a robului rus în infailibilitatea stăpânului: jumătate din locuitorii Uniunii Sovietice nu sunt ruși! Nu sunt posesorii așa-zisului „suflet enigmatic”…

(În paranteză fie spus, oare nu s-a întâmplat la fel și cu Napoleon Bonaparte? A dus la moarte milioane de francezi, și în numele a ce? – a distrus fondul genetic al națiunii, a împins Franța

în mizerie, și… Încearcă azi, la aproape două sute de ani, să spui ceva rău despre *L'Empereur*, dacă vrei să fii cotonogit… Apropo de „enigmaticul spirit rusesc"…)

Asta a fost și pricina că n-am urmat sfatul Mariei Petrovna „scrie-i lui Stalin" (în problema locuinței, a familiei…): astfel venerat, bietul dictator primește, probabil, vagoane de scrisori zilnic. Când ar mai fi deschis-o și pe a mea…

Știrea morții lui a scos lumea în străzi: aici se petrece și se plânge în colectiv. Fețe plânse sau cel puțin grave la tot pasul, discuții mai mult în șoaptă, de parcă răposatul ar fi fost expus undeva alături; cu ochii mei am văzut cum au fost trași de urechi (puteau fi și linșați, dacă nu s-ar fi nimerit în mulțime vreo doi cetățeni mai rezonabili!) niște elevi care discutau și râdeau prea zgomotos.

M-a uluit Elvira:

— Gata, Mihai, nu mai putem aștepta nimic bun…

Nu mai puțin interesant mi s-a părut Ionuț. Avea ochii plini de lacrimi, m-a luat la o parte și zece minute încheiate mi-a vorbit despre imensele servicii aduse de răposat țării și omenirii. Și niciun cuvânt că l-a ucis pe taică-su pentru o anecdotă… L-aș fi crezut cu dragă inimă, dacă n-aș fi studiat și eu pentru examene biografia conducătorului: a citat-o din belșug fără să indice sursa…

Anume în zilele acestea am înțeles un lucru: dictatorii nu se nasc, nu se impun. Ei sunt creați și impuși. E atât de ușoară viața mai departe: nu te mai contrazice nimeni când în capul sau în coada fiecărei fraze, fiecărei prostii pe care-o debitezi, pui: „cum a zis tovarășul…", „cum ne învață tovarășul"…

După zilele de jale și debusolare de la redacție, după „pomenirile" nezgomotoase din Groapa lui Berl (el, bietul, la fel de tăcut și pierdut ca la începutul campaniei ce-l viza și pe dânsul, deși nu-i chiar medic…), lucrurile au reintrat în normal: ziarul continuă să tipărească o dată la două zile „șuvoiul de salutări", felicitările trimise acum patru ani tovarășului Stalin la aniversarea a șaptezecea, colhoznicii fericiți continuă să semene și să recolteze înainte de termen, lucru pe care îl comunică cititorilor prin intermediul lui Paduti sau al altor gazetari (stilizator – M. Olteanu),

fabricile și uzinele sparg normele…

Moțoca, omul care știe tot cu cel puțin o zi înaintea tuturor muritorilor, e de părere că a avut dreptate:

— Ți-am spus eu, Oltenașule, că pierderea asta poate să te scape pe tine! Mare noroc ai avut: acuma se reorganizează ministerele, se unesc. Are să fie numai unul: Ministerul Treburilor Dinăuntru… Au să uite de tine.

Ca un trăsnet din senin a căzut vestea că medicii criminali nu mai sunt criminali și că Ordinul „Lenin” cu care fusese decorată denunțătoarea lor a fost retras.

Pe chestia asta Berl a dat o adevărată recepție, s-a băut și s-a mâncat la Groapă pe gratis, gazeta era pe punctul să iasă din graficul tipografiei.

Moțoca a descoperit brusc, la una din adunările săptămânale, că ziarul a devenit un fel de colecție de osanale cântate realității și că realitatea e un pic alta, cu alte cuvinte, că e nevoie și de materiale cu probleme, chiar critice.

Din care motiv m-am pomenit și eu în rândul celor ce trebuie să iasă pe teren și să revină cu articole care ar mai fi trezit un pic opinia publică…

— Cititorilor li s-a urât de atâta autolăudare…

Și nouă…

2

Maria Petrovna stătea la masă și bea ceai cu dulceață de cireșe albe, arma secretă a Elvirei. Pe un colț al mesei sărea în ochi o stivă de plicuri cu urmele unei călătorii lungi și chinuite. Elvira privea mândră la femeia care-i savura vădit produsul culinar.

Nu mai știu dacă am spus bună seara, m-am repezit la misive ca un tigru. Aveau ștampile diferite, se vedea cu ochiul liber că au mai fost citite, iar cititorul nici măcar nu se îngrijise să le lipească la loc omenește, dar ce mai conta! Era scrisul mamei, și asta trăgea la toate cântarele!

Erau șapte și am ales-o pe cea cu data ultimă. Am deschis plicul: era scrisă la Pobeda pe 14 martie. Un record! Făcuse doar cinci zile de drum.

Băiatul mamei, frățiorul nostru drag!

Cât se poate să mai așteptăm vești de la tine? Ni se rupe inima când ne gândim că putea să ți se întâmple ceva, nu dea Domnul să te fi îmbolnăvit. Am pierdut șirul scrisorilor pe care ți le-am trimis și nu vine niciun răspuns. Oare într-adevăr să nu aibă oamenii atâta suflet și să le oprească pe undeva? De ce? Parcă scriem ceva ce nu se poate? Iată, și aceasta de față ți-o trimitem de la Kurgan, prin bunăvoința unui om foarte cumsecade, așa fac toți.

Unii primesc și răspunsurile acolo, dar eu nu am la cine să-mi scrii. Ce pot să-ți mai spun, decât să repet a nu știu câta oară că suntem bine, sănătoase toate trei, că Lenuța termină școala anul acesta și se duce la Kurgan la Institut, Anișoara trece într-a treia.

Lumea de aici vorbește că repede or să fie niște schimbări, mă și tem să spun ce anume, cred că înțelegi. Cei de aici leagă aceste schimbări de evenimentul trist ce a avut loc de curând. Tu cum crezi? Poate dă bunul Dumnezeu…

Ce mă neliniștește este că fetele cam uită limba, și așa se întâmplă cu toți. Primul mi-a promis să facă tot posibilul să-l văd pe tata, dar nu mai știu. Eu stau mai mult prin câmp, mă lupt cu cei ce trebuie să oprească

zăpada pentru semănatul de primăvară, dar tare mai beau oamenii.

De-acum am să-ți scriu mai mult prin Kurgan, poate așa ai să primești mai repede veștile noastre. Termin, pentru că omul se grăbește.

Te sărutăm cu drag, mama și fetele.

Femeile priveau la mine în tăcere.

— Slavă Domnului, le-am zis. Totul e bine. Sănătoase.

Maria Petrovna își făcu semnul crucii:

— Poate s-or întoarce? Acuma, că s-a dus aista… Stalin…

Elvira tuși.

— Da’ nu te mai teme matale, nu spun asta la străini! Lumea îi tot căta în coarne, da’ eu cred că el le-a făcut pe toate! Cine altul putea să zămintească atâta norod?

3

Când secretarul de redacție m-a întrebat ce raion sau ce sat aleg, n-am stat pe gânduri nicio clipă. Bineînțeles, satul natal al tatei, oarecum natal și al meu!

Până la centrul raional aveam autobuz, mai departe – norocul unui camion întâmplător, al unei căruțe, sau – mai sigur – apostolorum…

Dar ce pot însemna paisprezece kilometri când e vorba nu atât de un drum, cât de o întoarcere în timp!

Până la raion am reușit să mă conving că nemții, mult lăudații tehnicieni, habar n-au să facă autobuze pentru șoselele noastre, la coborâre am stat vreun ceas în stație până să-mi adun la loc măruntaiele. Ca după aceea să descopăr că ultimul camion pe direcția dorită a fost văzut în toamnă, că și căruțele nu se prea înghesuie, așa că metoda apostolilor este unică.

Primăvara intra impetuos în drepturile ei, un vânticel de sud linsese de mult puțina zăpadă, zvântase drumurile, așa că se putea merge cu spor și cântec.

O jumătate de drum urca, altă jumătate cobora, astfel că în medie se putea spune că ai calea dreaptă, neobositoare, cu atât mai mult că te însuflețea ba ici, ba colo și câte un zarzăr înflorit, și câte un tril de pasăre afirmându-și disponibilitatea pentru construirea unui cuib comun.

Intrând în pădure, am zărit în față un car. „Scârțâind din roți alene”, cum se cântă. Nu a fost nevoie de un efort deosebit să-l ajung. Moșul care mâna boii stătea pe loitre și își scosese cușma roasă ca să expună soarelui cele câteva plete sure. Îmi arătă cu coada biciuștii fundul carului, să mă așez.

— Bună, moșule!

— Așa să-ți fie inima.

— Departe, moșule?

— La colhoz…

— Care colhoz?

— Pobeda, care…

Abia acum mă fulgeră: pobeda aici, pobeda la Kurgan… Mistică…

Era colhozul meu.

— Cum merg treburile pe-acolo?

— Bine.

Nu părea cine știe ce vorbăreț. Mă privea bănuitor pe sub sprâncene.

— Și eu într-acolo merg, mă duci și pe mine?

— Ești *polnomocinâi?*

— Asta ce-o mai fi?

— Inspector, că nu știi!

— Ba nu-s. Sunt gazetar…

— Aa, de-aceia cu minciuni…

Dat naibii moșul.

— De-aceia! Ia spune, văd că nu ești așa tânăr… Poate-ți aduci aminte… Ați avut aici în sat un profesor… Agronom… Avea o casă…

Moșul se înviora brusc. Mă întrerupse:

— De-a lui Olteanu? He-hei, săracul. S-a prăpădit. L-au luat nemții la dânșii să le pună vii și livezi… Că strașnic se mai pricepea! S-au supărat rușii că n-a rămas să-i învețe și pe dânșii, au venit și-au întrebat de el și erau supărați…

Sărmanul tata, dacă ar putea auzi!

Din vârful dealului, de la mori, satul n-a apărut nici pe departe cum mă așteptam: înecat tot în albul rozoviu al caișilor înfloriți. Doar pe ici-colo câte o pată jucăușă, în rest negrul-sur al primăverii abia pornite.

— D-apoi cine să țină zarzări ori meri, ori prăsazi, dacă trebuie să plătească impozit pe tot copacul. Iaca, la țintirim mai sunt, că de la aceia nu iau ruble…

Pe la prânz, când m-am dat jos din car lângă direcția gospodăriei, moșul a încercat să mă ispitească:

— Da’ nu ești cumva de-a lui domnul Olteanu? Că avea un băiet cam de sama matale…

Era prima oară în viață că mă lepădam de ai mei.

Venisem în calitate de gazetar, nu pentru curiozitatea satului…

La Direcție, se înțelege, – nimeni. Președintele era plecat din noapte la raion cu cerutul, ceilalți – care încotro. Cu mare greu l-am descoperit pe secretarul de comsomol. Un băiețaș care nu prea știa pe ce lume se află, dar bun de gură. Cum gazetarul era de la ziarul partidului, credea că cel mai bun lucru este să-i descrie perspectivele mărețe ale colhozului abia aflat în construcție, și să-i descrie entuziasmul de care sunt cuprinși membrii colectivului.

— Realizări?…, se scărpină la ceafă: Am să vă duc la ferma de vaci. Pe urmă mergem la o fripturică și la un păhăruț… Am cheia de la beci…

Știa tipicul. Probabil, din dese repetiții.

Materialul pe care l-am scris a stat pe masa lui Moțoca – el citea neapărat tot ce putea pune probleme vreo câteva zile. În cele din urmă, m-a chemat.

— Ce zici, Oltene, tu în locul meu l-ai publica?

— Depinde ce urmăriți. (Sigur că eram obraznic.) Vreți să se ia măsuri și să se îndrepte lucrurile sau să rămână mizeria pe care am descris-o?

Moțoca râse:

— Mare demagog ești! Tu scrii, Moțoca pune curul la bătaie!… Așa-i?

— Așa-i.

— Ai ascultat ieri cuvântarea lui Hrușciov?

— Sincer vorbind, nu…

— Parcă răspunde una cu alta. Adică ce-ai scris și ce-a spus el… Alege-ți alt nume, ce-i cu Pantelimon aista? În Orhei ai fost, vasăzică, Orheianu…

În ușă m-a oprit:

— Dacă ne trimăt la păscut vacile după asta, ai să mă lași să dorm mai mult?…

Contrar așteptărilor, articolul a fost lăudat sus, dat exemplu, și autorul premiat cu o jumătate de salariu.

Și a mai fost autorul și prin alte raioane, și a mai scris zeci de asemenea materiale, și toate mergeau bine și acasă, și la slujbă, se aducea vorba chiar de o avansare (ca excepție: nu eram membru de partid), până când a dat nefericita de zi a cincisprezecea din luna iulie…

Poate cea mai neagră zi din viața mea…

Capitolul XXI

1

Orașul fierbea.

Și la propriu, și la figurat: după un mai și un iunie demne de o toamnă târzie, cu ploi mărunte, plicticoase și reci, dăduse o caniculă îndrăcită, se topea asfaltul și așa destul de puțin, copacii stăteau cu frunzele pleoștite ca niște urechi de copoi și doar din când în când se mai vedea câte un trecător temerar târându-și trupul vlăguit pe partea cu ceva umbră a străzii.

Pricina celuilalt clocot erau zvonurile: vine amnistia!

Și vine nu amnistia aceea simbolică, repetată an de an, când se crapă un pic porțile lagărelor și închisorilor, ca să facă loc la câteva mii de șperțari mărunți, vânzători de vin spălat sau ouă de crocodil falsificate. Vine, și vine neapărat, amnistia cea mare, în primul rând pentru cei ce-au păcătuit în fața țării fie căzând prizonieri în război, fie colportând zvonuri și povestind anecdote, fie activând ca spioni imaginari pentru nu mai puțin imaginare agenturi…

Uriașul balon al zvonurilor s-a dovedit însă a fi de săpun. Indulgența a luat sub aripa ei salvatoare doar delincvenții de drept comun, care, zăpăciți de neașteptata pleașcă picată pe capul lor, au invadat orașele cu atâta entuziasm și poftă de activitate, încât se temea lumea să mai iasă din case.

Cei „politici” rămâneau să-și poarte mai departe crucea, zvonurile despre anume înlesniri sau o slăbire a hățurilor în ceea ce privește regimul devenind tot mai palide. Cum și deportații trebuiau căutați tot la capitolul „politici”, nu se prea aștepta vreo schimbare nici în statutul lor…

Dimineața lui 15 nu prevedea schimbări: năduşeală imposibilă din zori, după o noapte nu mai proaspătă, Elvira pregătise dejunul

și tocmai se gătea să plece la serviciu, când se auzi o bătaie insistentă la ușă: „Mihail Alexeevici!”

Era Maria Petrovna.

Trase ușa, se opri în prag și șopti:

— Nu-i bine, Mihail Alexeevici…, și îmi întinse niște hârtii.

Erau o telegramă și o scrisoare.

Desfăcui telegrama. Dar n-aveam curajul s-o citesc.

Mi-o luă din mână Elvira:

— Kurgan, cinci iulie… Mama grav bolnavă… Adresa noastră… Urmează scrisoarea… Lena, Ana…

Mi-a trebuit un efort serios ca s-o mai citesc și eu. Apoi am deschis scrisoarea…

Orașul Kurgan, 8 iulie 1953

Iubitul nostru frățior Mihăiță!

Ieri, la 7 iulie, am înmormântat-o pe mămica noastră. Ea a murit de cum ți-am trimis telegrama și tu n-ai mai venit. A avut encefalită de taiga, așa se cheamă boala și nu are scăpare. Ea vine de la o căpușă pe care mama a căpătat-o la munca ei. A fost adusă la spitalul din Kurgan, chiar primul-secretar a adus-o, dar degeaba.

Noi eram aici cu Anișoara, la o rudă de-a poștăriței de la Pobeda, o femeie bună, care ne-a ajutat și cu înmormântarea. Eu aici am venit să mă gătesc de examene la Institutul Pedagogic, că de medicină nu-i. Mă ajută la limba rusă Ghennadi, feciorul tiotei Anfisa, gazda noastră. El este locotenent-superior în armată.

Să nu uiți adresa dacă ai să vii: or. Kurgan, str. Ceapaev, 8, ap. 18. Tiotea Anfisa a spus că eu pot să rămân la dânsa dacă am să-i dau pensia pe care primul-secretar a promis că o s-o primesc pentru mama. Iar de Anișoara zice să o dăm la o casă de copii. Dar eu pe Anișoara n-o las nicăieri.

Of, Mihăiță, dacă ai ști cât am plâns zilele astea! Și acuma abia mă țin ca să-ți scriu ție. Tare-i trist.

Nu ne uita, Mihai, vino cu noi, ori mai bine să ne iei de-aici!

Te sărută cu dor surorile tale întristate, Lena și Ana.

2

Când i-am deschis ușa, Moțoca tocmai ascundea în seif o sticlă de votcă din care-și turnase de vreo trei degete într-un pahar măricel.

— Oltenașule, ți-am spus să intri când vrei, dar să bați la ușă…

I-am întins telegrama și scrisoarea.

A citit telegrama:

— Poate scapă… Poate s-au speriat?

Dar cum mă văzu schimbat la față, desfăcu și scrisoarea.

— Da… Îmi pare rău, Oltene… Ai nevoie de bani?

— Ce să fac cu ei? Zona este interzisă. Poate vorbiți…

S-a așezat la masă, a luat receptorul de la telefonul care știau toți că este „direct”:

— Oltenașule, du-te și te liniștește. Și vină înapoi peste un sfert de oră…

M-am dus în birou, m-am așezat la masă, mi-am scos ceasul și l-am fixat cu ochii, de parcă de el ar fi depins totul.

— La câte ceasuri trebuie să merji la curvă? se interesă Paduti.

N-avea niciun rost să-l reped…

Moțoca nu ridică ochii:

— Dragul meu, nici șeful de la Lăuntrice nu poate face nimica… Zonă oprită, numai Moscova poate face o excepție… A făgăduit să-i roage…

— Dar e vorba de niște copii! Care se pot pierde!… Copii nevinovați!

— Nu mai spune și tu, nu se mai pierd! Iaca și secretarul nostru al doilea, de la Comitetul Central! Într-o casă de copii a crescut!… Așteaptă vo două zile, poate-au să facă o excepție!… Hai, fii tare!

Nici peste două, nici peste cinci zile nu s-a mai făcut excepția…

Mașina avea regimul ei, care nu putea fi deranjat.

Și atunci am făcut prostia pe care nu se putea să n-o fac.

3

Auzeam distinct zumerul, impulsurile plecau unul după altul, dar nimeni nu se îndura să ridice receptorul din furcă.

Dar, tocmai când să renunț, se auzi la celălalt capăt un clinchet și o voce plictisită mârâi:

— Alo… Unde sunați?…

Era Mișa, umbra lui Krasnovski.

— Aș dori să vorbesc cu tovarășul Krasnovski.

— Da? Krasnovski nu mai lucrează aici… Și după o pauză scurtă: Tu ești, Oltian?

N-aveam încotro. Mă hotărâsem doar!

— Eu sunt. Dumneavoastră sunteți Mișa?

Altă pauză.

— Eu. Mihail Afanasievici, de fapt.

— Mihail Afanasievici, sunteți în locul lui Krasnovski?

Vocea de la celălalt capăt al firului pufni:

— De fapt, sunt la locul meu. Evreii nu erau la locul lor și i-am mai dat afară! N-ai aflat?

Râse.

— Mihail Afanasievici, aș vrea să vorbim.

— Vorbește!

— Nu… Între patru ochi…

— Zău? De ce n-ai vorbit când trebuia? A?…

— Vedeți care-i treaba… Mi-a murit mama…

El tăcu mai mult de data asta.

— Mda… Și crezi că, dacă o să ne întâlnim, ea o să învie, de fapt?…

Capitolul XXII

1

În august canicula mai continua, deși personal n-o simțeam decât seara, când după o zi de alergătură fără rezultate eram nevoit să-mi storc cămașa.

Am bătut la toate ușile unde aș fi putut găsi ceva și la cele unde nu mă puteam aștepta la nimic, dar mi s-au deschis puține. „Ministerul Neprimejduirii" fuzionase cu cel al „Lăuntricelor", era în perioada de reconstrucție și nimeni nu știa nimic. De altfel, nici nu putusem pătrunde mai departe de o cămăruță unde se serveau informații. Biroul pentru problemele repatriaților nu mai exista, funcțiile lui fuseseră transmise nu știu cui, care nici măcar nu se afla în oraș din motive de… căldură: concediul… La Comitetul Central al Partidului reușisem să stau de vorbă cu un funcționar mărunt, care, după ce mă ascultă foarte atent, nu găsi de cuviință decât să mă întrebe cum de-am ajuns să lucrez la gazeta lor… Iar la rugămintea mea de a mi se acorda o audiență la prim-secretar, mă privi speriat: ești în toate mințile, adică?

Dacă mă mai ținea ceva, mai precis cineva, pe linia de plutire, era Elvira. Dar și atențiile ei discrete, nesubliniate mă scoteau din pepeni uneori, iată, – gândeam, iată un subdezvoltat care nu se poate redresa singur, nu-i în stare de ceva supraomenesc, la urma urmei, ca să-i scoată din primejdia morții pe cei apropiați. Un animal s-ar fi aruncat cu capul în orice foc ca să-și salveze puii…

Începusem să mă gândesc serios la repetarea aventurii din toamnă.

O călătorie până la Moscova. De-acolo mi se pierde urma. Pe cine poate interesa umila mea persoană? Sunt zeci de haimanale care calcă în cruce întinsurile țării ăsteia atât de lățite pe glob, n-ai

de unde găsi supraveghetori pentru toți… Că vorbesc prost rusește? Dar și rușii, după cum mă asigură radioul, își vorbesc tot mai prost limba… Nici nu putea fi altfel în babilonul ăsta de plurilingvism: tu, rusule, îmi strici uzbeca mea, eu, Ivane, dau la cap limbii tale… *Match* nul…

Aveam și planul pus la punct: o deplasare oficială la, să zicem, Tiraspol, de acolo un tren la Odesa sau Kiev, de acolo avionul la Moscova. Mai departe – linie liberă pentru un cetățean liber (potrivit Constituției!), nedat în urmărire generală, neînarmat decât cu intenția de a se întâlni cu surorile sale și, în cel mai nefericit caz, de a le împărtăși soarta.

Dar, ca în orice situație disperată, se întâmplă să te mai regăsească și rațiunea: dacă acel „mai departe de Siberia nu poți fi dus” se va transforma în vreo cinci-zece ani de internare într-unul din lagărele acelei Siberii? Ai să le mai poți ajuta cu ceva, decât cu gândul că, în afară de un tată deținut, mai au și un frate? De-aici le poți scrie, cel puțin, câte două scrisori pe zi, să le mai dai un sfat, să le mai îmbărbătezi…

Doamne, Doamne, dacă aș fi știut, dacă aș fi putut judeca lucid să înțeleg că bietele mele surioare, floriAureliu Busuioc

2

Vizita lui Ionuț din ajunul noului an școlar era neașteptată și n-aș putea spune că mă bucura nespus.

În primul rând, starea mea. Nici la gazetă nu mai eram bun de nimic, chiar stilizările mă puneau uneori în încurcătură, nu mă puteam concentra, și secretarul credea că e momentul potrivit să iau un concediu, în al doilea rând, nu-mi plăcea Elvira: de patru zile stătea acasă, la întrebările mele răspundea oarecum evaziv, un fel de concediu – zicea, evita discuțiile de orice fel și își făcea de lucru prin bucătărie anume când mă întorceam eu de la slujbă. De câteva ori mi s-a părut totuși că ar vrea să-mi spună ceva, dar tot de atâtea ori mi s-a părut că renunță…

Ionuț a pășit în odaie sigur de sine, dar, văzându-mi mutra nu tocmai radioasă, își compuse repede și el una asemănătoare.

— Mihai, frate, condoleanțele mele… e o pierdere grozavă… Dacă sentimentele mele de compasiune te pot ajuta cât de cât…

Elvira ieși din bucătărioară:

— Oaspe rar.

— Rar, rar… Dar am crezut că e de datoria mea în clipele acestea…

Încercă să-i sărute mâna, dar Elvira și-o retrase aproape brutal.

Ionuț se așeză pe un scaun lângă masă.

— Nu stați mai rău ca mine… Destul de simpatic.

— Ionuț, îl întrerupsei eu. Probabil, ai venit cu o știre proastă… Nu te jena… Fără predoslovii… Te-a părăsit cumva Svetlana?

— Pușchea pe limbă-ți, faraonule! Taică-su a fost transferat la Moscova.

— Pedepsit?

— Firește. Sveta zice, adică ce zice! – mă asigură că doctoratul mi-l iau în capitală! O să se facă luntre și punte…

— Cine? interveni Elvira. Taică-su?

Ionuț o fulgeră cu privirea.

— Sunteți cam agresivi azi… Ceva probleme? Mai adaug și eu una…

— Ei?…

El tăcu o vreme.

— Da… Cred că ai să fii exmatriculat pentru restanțe… Am încercat să fac ceva, dar nu știu ce-o să iasă din toată istoria…

— O să dea restanțele, zise Elvira. Nimeni nu poate fi exmatriculat fără să fi fost prevenit.

— Da, zâmbi Ionuț, așa-i regulamentul. Dar știi cum se întâmplă la noi…

— Cum? se interesă Elvira.

— Cum, cum… Mai întâi te dă afară, apoi aleargă să te restabilești…

— Și de asta ai venit să-l previi?

Ionuț rămase cu gura căscată și nu se pricepea ce să răspundă.

De fapt, mă preocupa prea puțin facultatea. Meseria pe care o îmbrățișasem cerea mai mult cultură și erudiție decât diplomă oficială. Din care cauză mă și mira această agresivitate a Elvirei.

Ar fi fost, desigur, cazul să-i propunem lui Dzigano un păhăruț ceva, măcar un ceai, dar Elvira tăcea. Eu pur și simplu mă gândeam la alte cele.

Ionuț se ridică. Era vădit debusolat.

— Eu, fraților, trebuie să plec. E târziu și străzile nu-s chiar sigure…

Abia când conteni scârțâitul scărilor, mă fulgeră: de unde știa Ionuț despre moartea mamei? Nu ne mai întâlniserăm de la sesiunea de primăvară. La Universitate n-aveam ce căuta vara, iar la redacție nu fusese niciodată…

— Elvira, tu i-ai spus lui Ionuț de moartea mamei?

— Nu. Nu l-am mai văzut de-atunci, de la serata lor… Dar cred că știu de unde-a aflat.

— Și de unde, mă rog?

Elvira își scoase cu un gest energic șorțul și se trânti pe marginea patului:

— Așază-te pe scaun, Mihai, o să afli multe, posibil să te apese.

Mă așezai automat, n-o prea înțelegeam.

— Mihai, sincer: mă mai iubești?

Draga de ea!

— Poate mai mult ca oricând, Elviro…

Dădui să mă ridic, s-o îmbrățișez, dar ea mă opri aproape strigând.

— Stai jos! Mihai… De vreo zece ori mi-ai propus să ne căsătorim și de fiece dată ba am întors-o în glumă, ba n-am luat-o în serios. Mi-au permis totul, nu și căsătoria…

— Ce zici? Cine nu ți-a permis?… Ce?…

— Stai jos! Mihai, ascultă-mă… N-a fost niciun Buguruslan, nici orfană nu sunt… Părinții mei trăiesc, slavă Domnului. Tata a fost până la război agent la CAM – Casa Autonomă a Monopolurilor, se ocupa de tutun, mama preda lucrul manual la cursul complementar… Nu ne-am mișcat de-aici nici în ’40, nici în ’44… Aveam câteva clase la „Regina Maria”, iar în ’47 absolveam tot aici Școala Medie Nr. 1… Înțelegi tot ce spun?

Sincer vorbind – nu prea…

— Elvira…

— Stai, mai este un pic…

Trase mult aer în piept, de parcă s-ar fi pregătit să sară în apă. Mai departe nu ridică niciodată ochii din podea.

— Părinții s-au îngrijit frumos de mine, învățam bine, chiar foarte, vorbeam o limbă curată și anume limba, cred eu, m-a nenorocit… În clasa a zecea mi s-a propus să intru la o Academie de unde absolvenții se împrăștie cu slujba în toată lumea… Să poți umbla prin lume și să nu te legi de perspectiva asta?… La șaptesprezece ani?… Academia era a MGB-ului. Eram pregătită pentru România, deși studiam aprofundat și franceza. Mai mult nu-ți pot spune. N-am dreptul… În ultimul an am fost violată de un profesor. Probabil, ai remarcat că n-am fost fată mare… M-am plâns. Ca rezultat profesorul a fost mutat la Moscova, eu, cu toată diploma „Magna cum…”, am ajuns de unde am plecat. Aici nu știau ce să facă cu mine. Am fost numită la secția specială a uzinei unde-am lucrat până acum o săptămână.

Am sărit de pe scaun:

— Cum? Te-au dat…

— Stai jos, Mihai… N-am terminat…

Avea o voce obosită, aproape lipsită de intonații.

— Printre altele, fusesem prevenită, puteam fi folosită și la misiuni paralele, cum a fost cazul tău. I-ai interesat foarte, și au ținut cu orice preț să afle tot ce ascunzi. Prima mea misiune. Ții minte cum am făcut cunoștință…

— Adică și Ionuț…

— Nu știu, Mihai. Au și ei o morală a lor: cine părăsește organizația moare ținându-și limba. Altfel poate nimeri sub o mașină, sub un tramvai… Poate să-și pună singur lațul în gât… Nu mă întreba. Spun tot ce pot spune… Marea mea neșansă a fost… a fost… Poți să mă crezi, Mihai, poți să nu mă crezi… Neșansa mea a fost că te-am îndrăgit cu adevărat din prima zi… Și am făcut totul ca să te păzesc… Mi-au permis să ne… să trăim împreună… Când le-am comunicat hotărârea mea fermă de a mă căsători cu tine… Am fost eliberată… nu, alungată cu formula „pentru pierdere de credibilitate”… Ce-o să fie mai departe, nu știu… Ei nu iartă… Iată, Mihai, cine ai vrut să-ți fie soție…

Stătea pe marginea patului nemișcată, cu ochii în pământ, se părea că nici nu respiră. Era atât de mică în acest uriaș gol ce se crease în cămăruță…

Tăcu lungă vreme, apoi șopti:

— Propriul tău călău…

Nu știam ce să spun. Eram prea copleșit.

S-a ridicat încet, a grăbit pasul pe lângă mine și s-a aruncat spre ușa în care cheia refuza să deschidă.

Am prins-o dintr-un salt.

Am strâns-o la pieptul meu de parcă cineva încerca să mi-o smulgă.

Veneam din două părți diferite, contrare.

Și am devenit brusc unul.

O singură soartă sclipuită din două vieți înjumătățite.

Vieți?…

Capitolul XXIII

1

Sunt în a treia zi de „concediu”, probabil, trebuie să-mi găsesc o ocupație ceva: să tai lemne, să sap pământul, să vopsesc niște garduri. Orice, numai să nu stau lungit pe otomana asta cu ochii în tavan și gândurile într-un punct.

— Odihnește-te, mi-a spus Moțoca. Omul nu-i câine, cu toate se-mpacă! Ai să te întorci și o să facem o gazetă prima-ntâi! Numai că îți scriem concediul așa ca să fie ca o liberare de la lucru. Așa trebuie, și nu mai întreba! Vină peste o lună, are să fie totul bine…

Interesant om Moțoca ăsta cu cinismul lui vesel, cu inteligența lui nativă neîngrijită dintru bun început, cu îndrăzneala lui aproape obraznică și lipsa de scrupule, lucruri, probabil, prețuite în sferele înalte unde se învârte și trece drept un candidat sigur la secretariatul cel de sus…

Oare voi fi având și eu ceva din calitățile lui dacă mă ține sub aripă?

Nu mă pot gândi decât la soarta fetițelor. Neputincios, cu mâinile legate, și cu sfatul (ușor de dat!) al lui Moțoca:

— Oltene, n-ai ce face. Trebuie să aștepți… Am eu niște semne că lucrurile au să se îndrepte…

Aș putea să-l cred, pe unde umblă el, se mai știe câte ceva.

Dar așteptarea…

Ticăloasa meserie a așteptatului, cea mai mizerabilă stare!…

Din „ziua mărturisirii” Elvira pare, nu știu cum, înstrăinată parcă. O înțeleg: să nu poți scuipa veninul din tine? Idioată conjurație a tăcerii! Și de ce s-ar putea găsi vinovată? Că s-a lăsat ademenită de visul altor lumi ce i s-ar fi deschis? Că s-a lăsat racolată la vârsta când tot ce strălucește…

Ea crede că se poate angaja într-o organizație de construcții, știe la perfecție stenodactilografia (cu atâta bun s-a ales din școala ei, cum se forțează să râdă), și zile întregi tot aleargă cu cereri, autobiografii și alte hârțoage, lăsându-mi mie suficient timp liber pentru gânduri negre.

Zicea contele S.: „Sinuciderea e un act de suprem egoism. E ultima șansă la care apelează oamenii fără caracter ca să fugă de durere și responsabilități". Oare funestul său gest s-a datorat faptului că prin pierderea copiilor s-a simțit eliberat de responsabilități? Că durere înghițise destulă…

Dar nu, nu-i de mine nici gândul acesta!…

Voi apela și la cele mai, hai să le zic așa, josnice mijloace ca să-mi salvez fetele!

Așadar, Mișa. Mihail Afanasievici…

Trebuie să mă gândesc bine, să mă concentrez asupra acestui mijloc…

Gata cu principiile „burgheze".

2

La început nici n-am auzit bătaia în ușă, deși ar fi putut trezi toată casa. Auzeam numai duduitul roților trenului ce avea să mă ducă totuși spre Kurgan. Visam.

În prag stătea un tip înalt și slab, într-o haină mai mult decât ponosită, zâmbind destul de întins, ca să descopere un șir de dinți înnegriți și pe jumătate ruinați. Părul cărunt îi atârna smocuri, obrajii cu câteva cicatrice îi avea însă bine bărbieriți. „Iată, m-am gândit, un cerșetor civilizat."

Instinctiv am dus mâna la buzunar să caut ceva mărunțiș.

— Sunteți domnul Mihai Olteanu?

Am rămas cu gura căscată: un glas din trecutul îndepărtat?

Aș spune mai degrabă tovarășul… Da, Olteanu. Cu cine am onoarea?

El scoase din buzunar o hârtie și mi-o întinse: era ceva oficial, n-am prins ce anume, eliberat cetățeanului Ivan Ramba.

— Pot să intru?

— Da… Mă rog.

Se așeză pe un scaun. Eu rămasei în picioare în fața lui.

— Sunteți sigur că pe mine mă căutați? Cum ați aflat unde stau?

— Foarte simplu: la biroul de adrese mi-au dat căminul uzinei, de-acolo – ziarul, de la ziar – adresa de-aici.

Mă așezai și eu:

— Vă ascult.

Mă cheamă Ion Ramba, am fost inginer la ape, până când, acum cinci ani, un vecin care voia camera mea m-a turnat unde trebuie că, să mă iertați, m-am șters la cur cu un ziar unde era portretul lui Stalin. M-au înșfăcat de la lucru, mi-au dat trei ani fără să mă întrebe ceva. Când am protestat și am cerut să se facă, să mă iertați, expertiza căcatului de pe portret, mi-au mai adăugat doi ani. Și iată, în vara asta am fost eliberat odată cu amnistiații. Unul dintre puținii „politici"… Și vă tot caut de vreo două săptămâni, ca să mă

țin de cuvântul pe care l-am dat lui tăticul dumneavoastră… Tare mai semănați…

Am simțit că mă ia amețeala.

— Tata… Tata… trăiește? Unde-i?…

Omul oftă:

— Din păcate, nu pot să vă bucur… Încă în ianuarie, în cincizeci, când a fost adus la noi la Vorkuta, cu etapa, a fost tăiat de bandiți… N-a vrut să le facă pe plac… Îl puneau să danseze… Nu știa încă legile lagărului…

Mai departe țin minte puțin din ce-a mai spus.

Că a murit câteva zile… că l-a rugat să-i găsească familia… că are un fiu în România…

Nu mai știu dacă m-am ridicat să-l conduc.

Am rămas multă vreme pe scaun, cu ochii ațintiți asupra peticelului de hârtie pe care mi-l lăsase: adresa lagărului și numărul 861 al mormântului pe care e foarte posibil să nu-l găsesc niciodată.

— Tot ce băgam în pământ iarna, vara ieșea afară… Zonă de îngheț veșnic, acolo pământul are cu totul alte legi… Poți spune c-a avut noroc, în zilele acelea n-au mai fost morți și n-a nimerit în groapă comună… N-ai ceva de băut?…

I-am arătat bufetul.

A luat sticla de coniac și două pahare pentru ceai.

— De sufletul domnului profesor, a zis și a golit paharul întreg.

N-am putut face nicio înghițitură.

— Se poate? și, fără să mai aștepte să-i spun ceva, l-a golit și pe al meu. Rămâi sănătos. Și nu te mai omorî: așa-i viața…

Chiar nu mai știu dacă l-am condus.

Cred că mă gândeam la vremile celea de demult, din altă viață, din altă lume, când o sticlă de secărică ajungea și pentru masa de Crăciun, și pentru cea de Paști.

Dar de ce mă gândeam la lucrul acesta?…

De ce nu-mi puteam aminti nicidecum chipul tatei?

3

Elvira stătea de vreo câteva zile la părinți: maică-sa nu se simțea tocmai bine și n-avea cine îngriji de taică-su, paralizatul.

Nu-i cunoscusem încă părinții, ne înțeleseserăm să facem lucrul acesta în preajma sărbătorilor din octombrie, când se va fi lămurit și cu noua ei slujbă (de unde la început constructorii se declaraseră încântați de candidatura ei, acum, neștiut de ce – chipurile! – o tot amânau), ba și cu statutul meu… Altfel, în starea în care ne aflam amândoi, nu cred că ar fi fost momentul cel mai indicat.

Voiam tocmai să ies în stradă până la un telefon public; trebuia să fac ultima încercare cu Mișa. Nu mă sfătuisem cu Elvira, sunt sigur că nu m-ar fi aprobat. Dar, la urma urmei, cred că cel puțin jumătate din relațiile noastre (în general, nu ale mele cu dânsa!) se sprijină pe mărunte minciuni, pe „nu văd, nu aud” și pe „noi să fim sănătoși”. Aici, cu atât mai mult, compromisul cu propria conștiință, cu propriile convingeri pare a fi unicul mod de existență. Supraviețuiesc și prosperă cei care scuipă pe mofturile astea burgheze (deși scrise și în programul lor…).

Și-apoi cine ar îndrăzni, cine ar avea curajul să te acuze de „neprincipialitate”, „trădare a demnității” și alte bazaconii, când pier două suflete nevinovate, și salvarea lor depinde numai și numai de lepădarea ta de sine?…

Făcusem abia doi pași în stradă, când dădui nas în nas cu Timofei.

— *Privet!* urlă el de credeam că dărâmă casa.

— Timofei! De unde ai aparut? Cu ce ocazie?

— Mai, vurbește rumanește, cum așa sa invăț?

Era ceva nou.

— Ai băut, Timofei?

— Nu ai baut! Ai lasat baut!… *Gotovo!*

Ceva și mai nou!

— S-a întâmplat ceva serios?

Mai departe nu-l ajuta vocabularul și trecu la limba lui. Se făcuse roșu:

— Am să-ți spun numai ție. La noi nu ai încredere în nimeni… M-am îndrăgostit. Și ea a zis că, dacă nu mă las eu, mă lasă ea. Măi, ce fată!

— Și de mult te-ai lăsat?

— Trei săptămâni! Un veac!…

— Să te-ajute Cel de Sus…

— Știi, chiar ar trebui. Dar iată de ce-am venit. Scoase un plic din buzunar: Maria Petrovna are ceva cu picioarele. Și m-a trimis pe mine…

Era scrisul Lenuței. Și ștampila din Kurgan abia de vreo patru zile. Voiam s-o citesc în liniște.

— Vii până la noi, să vezi unde stau?

— Ehe, nu! Mulțumesc! Ai să dai de băut. Știu eu… Da' ce crezi, numai tu ai voie să te însori? Altă dată!

Și dispăru după colț.

4

Or. Kurgan, 26 septembrie

Dragă Mihai!

Să nu te miri că îți scriu rusește, dar Ghenna spune că, dacă scriem într-o limbă străină, se poate întâmpla ca scrisorile nici să nu mai ajungă. De la scrisoarea unde ți-am spus de sărmana mama nu am mai avut cum să scriu, m-am pregătit de examene, dar n-am reușit, nu mi-a ajuns o jumătate de notă. Dar Ghenna spune că nu-i nimic, o să intru, dar femeile prea învățate sunt periculoase… Anișoara-i sănătoasă, umblă la școală, aici se învață numai rusește. Primul-secretar de la raionul Pobeda a făcut așa că noi primim pensie. Dar pensia o dăm toată tiotei Anfisa, ea ne hrănește și ne ține în casa ei. Eu și cu Ghennadi, dragă frate, am hotărât să ne căsătorim la anul, când am să împlinesc eu șaptesprezece, cât a mai rămas? Dar până atunci avem camera noastră, iar Anișoara stă cu tiotea Anfisa în altă cameră. Ghennocika lucrează o zi și o noapte, iar două zile și două nopți stă acasă, așa-i în armata lui. El zice că o să facem o nuntă mare, poate are să facă așa ca să vii și tu. Dar pe noi să nu ne aștepți, chiar dacă are să fie voie, ce să căutăm acolo? El zice că toți care pleacă de aici se întorc iar. Nu-i mai bine să rămânem de bunăvoie? Ghenna este foarte atent, mi-a cumpărat și mie, și Anișoarei câte o pereche de pantofi, repede are să ne ia și paltoane. El zice că de la Anul Nou o să putem primi pachete cu lucruri și chiar bani prin mandat, dacă are să fie așa, am să-ți scriu ce să ne trimiți.

Aici abia se coseşte secara și ovăzul, noaptea se întâmplă să mai pice bruma, dar se poate trăi bine. Ghenna zice că de tata nu știe nimic, dar are să se intereseze, măcar că-i dușman al poporului.

Ce să-ți mai scriu? Da, am fost de două ori la cimitir, la mama și la Tinca, dar e foarte departe și mă cam tem. Dacă ai să ne scrii, să pui pe adresă: pentru Nikiforova Lena, așa-i numele de familie al lui Ghennadi și al meu. Și, dacă poți, scrie și tu rusește. Și tiotea Anfisa, și Ghenna se supără dacă vorbim cu Anișoara pe-a noastră. Așteptăm să ne scrii și tu.

Te sărutăm cu drag, Lena, Ana și Ghennadi.

P.S.

După ce i-am citit scrisoarea și lui Ghenna, el a început să râdă, cică, asta-i trebuie, să se mai pupe și cu bărbați. Așa-i el vesel.

L.

Capitolul XXIV

1

Nu-i un mare secret, știu toți cine ține pârghiile puterii în țara asta. Partidul cu ideologia, organizația cu care am atâta de furcă (fără să știu de ce) – cu restul. Cât ar fi de influent Moțoca acolo sus unde se învârte și cât ar ține la mine (deși știu prea bine că mă păstrează sub aripă în măsura în care poate scoate din mine tot ce-i lipsește lui), până și el ridică din umeri când e vorba să intervină în favoarea a doi copii nevinovați prinși în gheara MGB-ului sau cum s-o mai fi chemând acum.

Un singur principiu pare să guverneze societatea în care am nimerit: denunță primul! Sau denunță ca să nu fii denunțat. Și toarnă-i pe toți, oricine-ți vine la mână! Toarnă-l pentru că a tușit la o adunare solemnă, toarnă-l pentru că a tras apa tocmai când vorbea tovarășul Molotov la radio sau că s-a pișat la rădăcina unui mesteacăn, copacul național al marelui popor…

Și iată-mă, după toate nenorocirile ce s-au abătut asupra mea, la răscrucea răscrucilor: ori ștreangul de gât, ori…

Ori ce?…

Cine-mi poate oferi o șansă cât de măruntă ca să scot cele două copile, cu mintea lor crudă, cu naiva lor încredere în primul întâlnit din prăpastia în care se prăbușesc?

Pun pe balanță soarta lor și principiile mele, ah, ce mai saltă a gol talerul meu!

Vorba lui Dostoievski, cu lacrima unui copil și prețul ei…

Dacă pot salva copilele cu prețul onoarei, al conștiinței, al vieții mele, să mă mai îndoiesc oare că trebuie, sunt obligat să plătesc acest preț?…

Știind cu cine am a face, înțeleg că și prețul acesta poate să nu

fie acceptat, dar ce-ar fi viața mea de mai departe dacă nu aș încerca să-l plătesc?

Iată conținutul aproape stenografic al convorbirii telefonice dintre mine și Mișa. Mihail Afanasievici.

— Alo, cu Mihail Afanasievici, vă rog.

— Ei?

— Mihail Afanasievici, sunt eu, Olt…

— Știu. Ți-a mai murit cineva?

(Aici i-aș fi putut răspunde ferm: conștiința.)

— Aș vrea, Mihail Afanasievici…

— Știu, ai vrea să ne întâlnim. Așa vor toți până la urmă… Dar poate că nu vreau eu!

— …

— Ei, ce-ai amuțit?

— M-am hotărât, știți… Sunt gata să semnez ceea ce mi-ați cerut…

— De unde telefonezi?

— Dintr-o cabină… pe stradă…

— Bine… Și nu țipa… Mai caută-mă o dată peste douăzeci de minute…

Cred că pentru prima oară în lume ar fi putut vedea oamenii un semen de-al lor rugându-se lui Dumnezeu să-l ajute a deveni ticălos. Să-l ajute la încheierea unui pact cu diavolul…

— Mihail Afanasievici?

— El. Cam târziu te-ai trezit. Dar bine că ți-au venit mințile la cap. Ascultă atent. Nimănui niciun cuvânt. Nici cățeaua ceea a ta să nu știe. Azi-seară, la orele douăzeci și două fix, la capătul liniei de tramvai dinspre Bariera Sculenilor. Știi mașina, Opelul cela?

— O știu.

— Pe diseară! *Bud' zdorov*…

Din fericire, Elvira nu-i acasă. La părinți, se întoarce doar mâine. Nu cred că aș fi putut-o minți. („Cățeaua", mizerabilul!) Pentru orice eventualitate, îi las un bilețel că revin după miezul nopții. Biata fată, dacă ar ști la ce m-am hotărât…

Nu prea știu ce se petrece în capul meu, dar simt nevoia nebună să iau cu mine un topor…

Dar atunci cum ar rămâne cu Anișoara?

Cu Lenuța?

Cu Elvira?…

Ah, oare pactizând cu diavolul, poți ajunge înger?…

Aici se sfârșesc însemnările din caietul tânărului Mihai Olteanu.

Capitolul XXV

Epilog sau, mai precis, câteva
lămuriri asupra celor citite

Am intrat în posesia caietului, adică a celor două caiete cusute împreună, aparținând lui Mihai Olteanu, în toamna anului 1991, după ce o bună parte din provincia Basarabia a devenit statul independent și suveran Republica Moldova.

Pe valul de euforie aproape generală, eliberați de spaimele care i-au obligat atâta amar de ani să-și pună lacăt la gură, numeroși cetățeni au tăbărât pe biata presă, devenită și ea liberă, cu tot soiul de amintiri, relatări și, de multe ori, fantezii, de-ți venea la un moment dat să te întrebi: cu atâția disidenți, cum de n-am doborât balaurul comunismului cu cel puțin zece-douăzeci de ani mai devreme?

Cum se știe prea bine cine apucă primul prăjina, eram destul de rezervat în a înghiți tot ce mi se servea („dom'le, eu îți dau subiectul, dumneata fă-l roman, nuvelă etc…"), dar bătrânica ce mi-a bătut la ușă într-o după-amiază de noiembrie mi s-a părut dintru bun început ca făcând parte din altă categorie de vizitatori. I-am dat la prima vedere vreo optzeci de ani, deși nu avea decât puțin peste șaizeci, și, cu toate acestea, pe chipul ei se mai puteau distinge semnele unei trecute frumuseți clasice.

Teama că aparențele pot fi totuși înșelătoare mi-a dispărut de îndată ce-a început să vorbească.

— Mă numesc Elvira Olteanu, nu este numele meu din buletin, dar nici vina mea că nu-l port oficial. V-am adus un caiet în care, acum aproape patruzeci de ani, soțul meu sau, mai precis, cel ce n-a ajuns să-mi fie soț de drept, Mihai Olteanu, pe atunci ziarist, a făcut unele însemnări. El a fost ucis de Securitate, deși versiunea oficială a fost sinucidere…

N-a stat să facă fasoanele obișnuite când i-am propus o cafea, iar felul în care ducea ceșcuța la gură, și felul în care sorbea băutura erau suficient dovada unei educații alese, posibil, și a unei origini, cum ar fi spus bolșevicii, „nesănătoase”…

— Până de curând nici vorbă de o reabilitare, adică recunoașterea unui omor, nu a unei sinucideri, fapt care ar permite cel puțin o slujbă religioasă la mormântul lui, dar nici acum nu se prea găsesc amatori să se ocupe de cazul acesta. Mare lucru, au fost nimicite atâtea milioane, să-ți mai bați capul cu unul singur!… Ceea ce vreau să vă rog: citiți caietul. Atât. Și dacă o să găsiți de cuviință… De fapt, citiți-l mai întâi…

S-a ridicat să plece.

Eram contrariat: asemenea vizitatori se nimeresc unul la zece mii! Nici tu autobiografie bogat romanțată, nici tu rugăminți imposibile…

— Doamnă Olteanu (a tresărit, probabil, nu auzea prea des acest apelativ), nu mi-ați spus nimic de dumneavoastră…

S-a așezat pe scaun din nou.

— Da, sigur… Ar trebui să vă las adresa: când veți fi citit, poate trimiteți pe cineva să mă anunțe. Nu vă supărați, nu mă prea țin picioarele, și un drum în plus… Iat-o, adresa. Cât privește ceea ce mă întrebați, adică despre mine… Mihai a notat totul în caiet. Ceea ce n-a putut nota… După… după așa-zisa lui sinucidere… Eram tânără, eram îndrăgostită… și disperată.

Într-un cuvânt, a doua zi după înmormântarea tânărului Olteanu, ea, mireasa lui văduvă, a întâmpinat la ieșirea din minister un ștab securist și i-a aruncat în fața și așa ciupită de vărsat un borcănaș cu vitriol.

A fost judecată „în familie” și internată într-un ospiciu-închisoare, unde și-a trăit, dacă se poate spune așa, douăzeci de ani de viață. Eliberată ca „inofensivă”, a umblat pe la judecăți timp de trei ani să-și recapete locuința, doar ca să poată recupera caietul bine tencuit într-o nișă sub pervaz.

Atât.

Prins în numeroase probleme mai mult sau mai puțin sâcâitoare, am ajuns să citesc acest caiet abia peste vreo două luni și, imediat

după lectura care mi-a luat o noapte (spre rușinea mea: parcă n-aș fi putut să găsesc noaptea aceea mai devreme?), am bătut la ușa cu numărul șapte de la adresa lăsată.

Nu mi-a deschis nimeni, în schimb s-au crăpat alte vreo două uși prin vecini, ca să aflu că venisem la doamna Elvira la numai cinci zile de la înmormântarea ei.

De la bun început am găsit de datoria mea să aduc acest document la cunoștința publică. Cu alte cuvinte, să-l editez. Dar pentru asemenea lucru aveam nevoie de asentimentul moștenitorilor de drept ai autorului. Fără să intru în amănunte, voi spune că am cheltuit timp și energie destule… ca să nu aflu nimic. Numele de familie Oltian în regiunea Kurgan putea fi găsit, și pe jumătate șters, doar pe două morminte: unul în centrul raional Pobeda, altul în orașul-capitală de gubernie.

Cu ajutorul unui coleg din acel oraș am dat totuși de o urmă, dar… poate-ar fi fost mai bine să n-o aflu: adresa unui colonel-pensionar cu numele Nikiforov Ghennadi. Iată răspunsul (în traducere), primit de la cel care pe vremuri sucise mințile unei copile orfane și naive:

Cetățene B.

La scrisoarea ta răspund că persoanele de care te interesezi au plecat din viața mea în lume, pentru că nu poți face oameni sovietici din dușmani ai norodului.

Din toată inima nădăjduiesc că au pierit undeva sub un gard. Și vouă, care ați distrus așa Uniune minunată, vă doresc la fel.

Colonel (r) în trupele de pază și escortă
G. V. Nikiforov

Investigațiile în cealaltă direcție s-au dovedit a fi mai fructuoase. Interesându-mă la ziariștii mai în vârstă dacă îl mai țin minte pe Mihai Olteanu, am făcut o descoperire uluitoare: l-am găsit pe redactorul-șef binevoitor Nicolae Moțoca!

Și cum l-am găsit!

De prin ’54–’55 s-a consacrat literelor și este destul de cunoscut ca poet (slăbuț!) ascuns în dosul pseudonimului N. Munteanu,

participant nelipsit la toate adunările, sindrofiile și alte manifestări pur scriitoricești, unde mai veselește lumea cu naivele lui stihuri ocazionale, reușind chiar și în anii aceștia de criză să scoată carte după carte. (Datorită vârstei sale cvasimatusalemice – nu prea certat de critică…)

Cum îl cunosc de o sută de ani (ce-i drept, după șefia lui), l-am luat direct:

— Nea Nicolae, îți spune ceva numele Mihai Olteanu?

S-a întunecat pe-o clipă, apoi mi-a zâmbit prietenos:

— Dacă îți trebuie tare, mă rog: de nu era el, nu era poetul Munteanu. Era un șef de partid Moțoca, și amu toți vă ștergeați picioarele de dânsul. Da' așa, când s-a spânzurat, mi-a stricat și mie cariera politică. Cei de la KGB ziceau că-i *șpion*, iar eu l-am ajutat. Numai că nu mai era el niciun *șpion*, era un om cult, ar fi ieșit dintr-însul un gazetar prima-ntâi. Om necăjit… Să știi că n-am nicio ciudă că din cauza lui am ajuns scriitor!

Avea un râs într-adevăr molipsitor.

Și un limbaj pe care nu l-ar fi putut îndrepta nicio sută din legendarele lui carnețele în care-și nota desele descoperiri lexicale.

Datorită strădaniilor unui prieten magistrat, am ținut în mână și dosarul penal deschis la descoperirea cadavrului sinucigașului într-o pădurice de la marginea orașului, în apropierea Barierei Sculenilor.

Conținea două foi: procesul-verbal și certificatul medicului legist. În procesul-verbal se putea citi o frază ciudată: „Scrisoarea cu chemările antisovietice găsită asupra sinucigașului a fost expediată la expertiza grafologică", dar nici urmă de copie a scrisorii sau a concluziei grafologilor. Raportul medicului legist era și el cât se poate de concis: „moarte prin asfixiere, urmare a strangulării" și „echimozele de pe brațe și antebrațe, urmare a loviturilor de la crengile copacului în care s-a urcat".

Dosarul fusese deschis la 3 noiembrie 1953.

Clasat la 4 noiembrie 1953.

Apoi trebuia să urmeze uitarea.

P.S. Dacă după apariția acestei cărți se vor descoperi unul sau

mai mulți moștenitori ai lui Mihai A. Olteanu, sunt gata să-i repun în drepturile legale fără vreo pretenție bănească sau de altă natură.